

Koduõpetus.

Kirjutamise, lugemise, usu-
õpetuse ja arvamise aabits.

Kodulaste ettevalmistamiseks koolilaste vastu kirjutatud

M. Kampmann,
Kodukooliõpetaja.

☞ Kolmas parandatud trükk. ☛

Õallinnas, 1910.

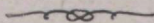
Kluge ja Strööm'i kirjastus.

B
2314

Koduõpetus.

Tulgem, elagem oma lastele!
(Fr. Fröbel).

Kirjutamise, lugemise, usuõpetuse ja arvamise
aabits.

Kodulaste ettevalmistuseks kooliaja wastu

kirjutanud

M. Kampmann,

koduõpetaja.

~~~~~  
**Kolmas parandatud trükk.**  
~~~~~

Tallinnas, 1910.

Kluge ja Ströhm'i raamatukaupluse kirjastus.

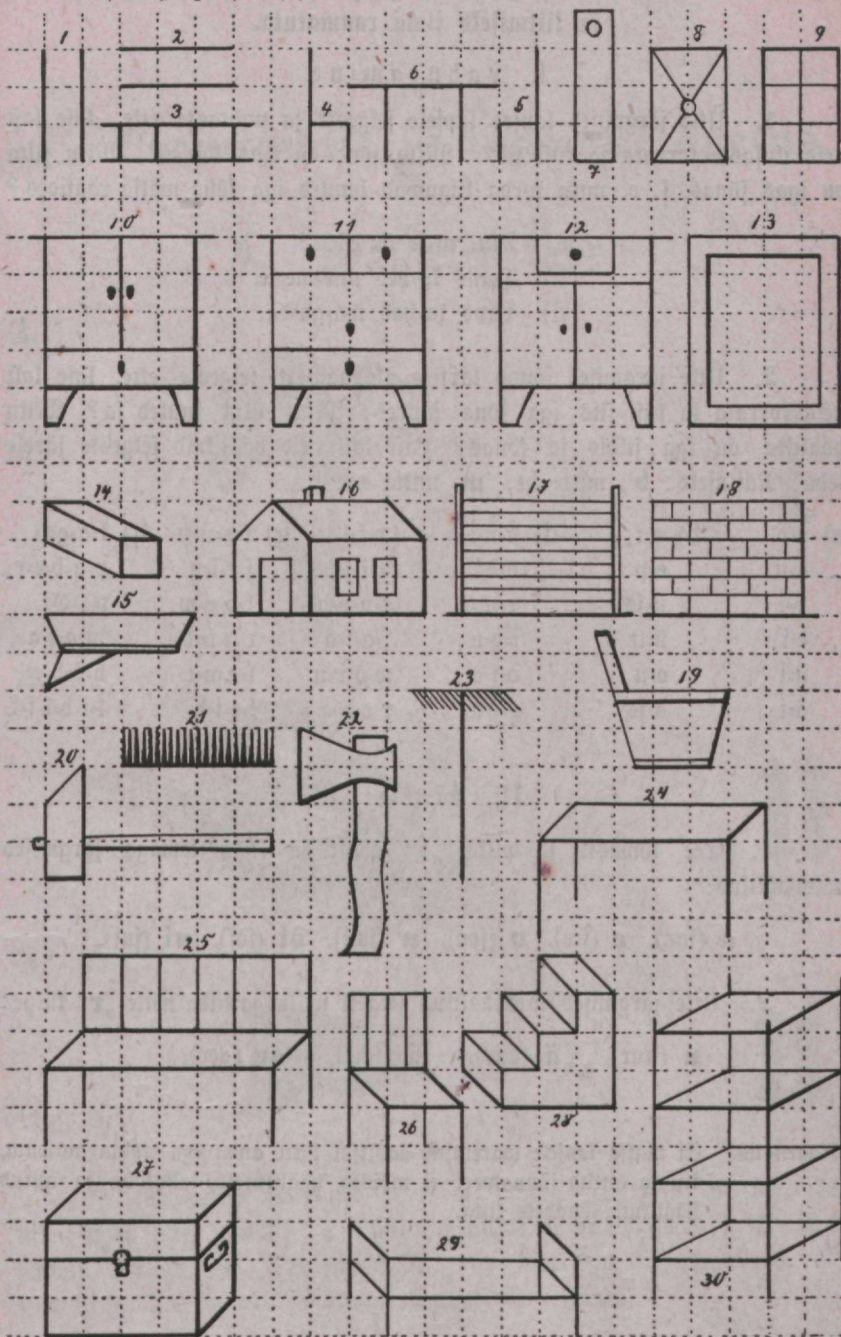
Trüfitud „Rebalsche Zeitung“ trüfitojas, Tallinnas.

1968 YA Fj. 8 Kroatweldi sht.
Kirchodismuuseum
Archivmestukogu

1968 : 4499

Gesharjutused enne tähtede tutvustust.

A. Rätt ja filma harjutades joonistagu laps kirjutamise ettevalmistuseks järgmisi lihtsaid kujusid oma ruudulise kivitahvli peale:

B. Rõnelemise riistade ja kõrwa harjutused häälikute lahutuselks ja liitmiselks ilma raamatuta.

I. L a h u t a m i n e.

1. Ütle järgmised laused lapsele selgeste ja puhtaate ette, lase last neid ilufaste korrata ja küsi siis: Mitu sõna on igas lauses! Mitu silpi on igas sõnas, s. o. mitu korda liiguvad huuled iga sõna wälja rääkides?

- a) Min, tu=le õu=e!
- b) Hans lä=heb nur=me=le.
- d) Laps ta=hab ma=ga=da.

2. Ütle järgmised sõnad lapsele ükskhaawalt selgeste ette, lase last neid korrata ja küsi siis iga sõna juures: Mitu silpi kuuled sa? Mitu häälikut on iga silbis ja sõnas? Lase last neid häälikuid selgeste järele teha! Näituseks: **h'**, mitte be; **'m**, mitte em.

a) a=e	b) e=t	d) a=n-i	e) p=i-l-u	g) k=a-u-p	h) k=ä-g-u
a=u	e=p	õ=l-i	r=i-s-u	s=e-i-n	p=a-b-e-r
o=i	u-s-s	e=m-a	t=u-b-a	l=a-e-w	t=ä-d-i
e-i	ü-tt	i-d-u	k=a-l-a	r=a-u-d	m=a-j-a
u=i	o=n	o=s-a	w-õ-r-u	l=a-u-t	h=õ-b-e
ä=i	a-s-s	o=j-a	r=e-h-a	l=e-i-b	l=i-b=l=i=f.

II. L i i t m i n e.

1. Tee kõwasti ja pikka „f“ häält ja liida temaga järgmised täishäälikud:

a (faa), **e** (see), **o** (soo), **u** (suu), **õ** (fõi), **ui** (fui).

2. Ütle järgmised täishäälikud selgest wälja ja liida neile „r“ külge:

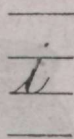
u (uur), **ä** (äär), **ü** (üür), **ae** (aer).

Tähendus. Ei maksa lapsele waremine aabitsat kätte anda ega tähta näidata, kui ta antud sõnu weel ei mõista häälikuteks lahutada ja antud häälikuid sõnadeks liita.

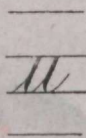
I. Kirjutamise ja lugemise õpetus.

A. Väikesed tähed.

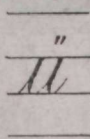
1.*)

2.

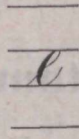

3.

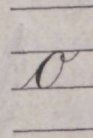
*) Zuhatawad küsimused § 1—6 juure: 1. Mis on selle asja nimi, mida pilt kujutab? 2. Mitu häälikut on selles sõnas? 3. Kuule keskmiist häält i! 4. Tee seda häält! 5. Õpi teda kirjutama! 6. Õpi tema trükitähte tundma ja ühtlasi tema häält tegema!

4.

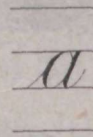
e

5.

o

6.

a

ui ei oi ai

ui, ei, oi, ai.

7.)*

u u

u u u u

ni na, o nu, u ni, nui, nai ne, nei u,
o nu, a ni.

8.

m m

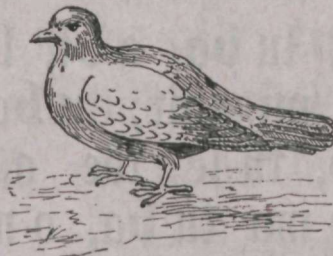

m m m m

e ma, oim, a num, a ni mu na;
mi nu e ma; o ma ni mi ei u nu.

9.

t t

t t t t

ait, eit, taim, tuim, tu me, ti na,
ta nu; mi nu tui; tei e eit; e ma
ta nu; i ne tu ait; tuim i ni me ne.

*) Zuhatawad küsimused § 7—13 juure: 1. Mis asja kujutab pilt? 2. Mitu häälikut on selles sõnas? 3. Laps lahutab sõna häälikuteks ja leiab ühe hääliku, mille nähtawat märki ta veel ei tunne. 4. Uus täht kirjutatakse lapse nähes tahvli peale. 5. Laps harjutab tähte kirjutama ja ühtlasi tema häält tegema. 'n — mitte en. 6. Laps õpib raamatust uue hääliku trükitähte tundma ja ühtlasi tema häält tegema. 7. Laps hääletab (loeb) aabitsast kirjutatud kirjast ja trükkkirjast tähed silpideks ja sõnadeks kokku. 8. Laps õpib täkki ilusaste kirjutama. 9. Kätte õpitud täkkisid waja tihti korrata.

10.

l l

tuli tuli

li na, nael, laul, na li, tū li, loit, lu mi,
leil, tu sel on loit; ilm on tu me, mi na
tu lin tei le, tu le mei le; e mal on ne li
nae la si nu; lau lan lau lu e ma le.

11.

le b

leib leib

u ba, tu ba, lu ba, a bi, lu bi, ti bu,
li be; leib on toit; u ba on taim;
o nu tu le b, tu le loe o nu le, o le
tu li ne; o ma tu ba, o ma lu ba.

12.

õ ð

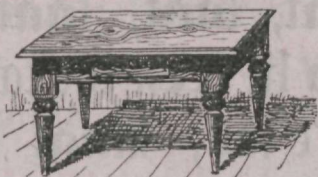

õun õun

õu, õ li, õ lu, nõel, mõ te, tõ bi, lõim;
onul on õu nu; li na õi le b; loen lõu ne ni;
lõo lau lab; e ma, lu ba õu e!

13.

d d

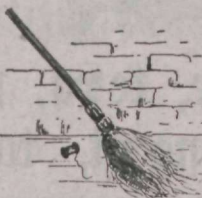

laud laud

aed, o da, u du, i du, ma du, mu da,
õ de, tõ de, lo di, la du; laud on li be;
tu du, mu tui; tu le ae da; taim
i-da neb; lind lau lab.

14.*)

niit niit

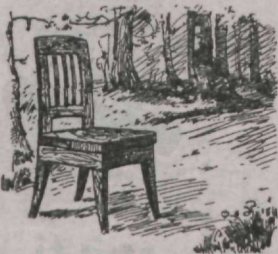

luud luud

niin, liim, tiib, tuul, tuum, luu;
a ni tiib; li na ne niit; tuul tõm bab;
tuu lu ta o ma tu ba; müüi mei le lei ba;
niüid on lu ba laul da.

15.

tool tool

tee tee

meel, leem, leen, nool, noot, lood,

*) Suhatused § 14, 15, 21 ja 22 juure: 1. Mis asja kujutab pilt?
2. Hääleta neid sõnu! 3. Ratsju pildi kõrvalt sõnu ise lugeda! 4. i-i loe-
takse kui üks ainus piif i, u-u kui piif u.

maa, aam, taat, laat, laan; teen
luu da; toon too li; leen toe tab; nool
len dab; loom e lab; maal on i lu,
maal on e lu.

16.

r r

aer aer

ora, orel, tore, tera, maru, meri,
mu re, naer, ma ri, to ru, nu rin,
raam, rōom, noor, müür; aer
tüü rib;

me rel on ma ru; tao rau da; rai u rada; ru mal
nae rab ru ma lat; o nul on to re o rel.

17.

w w

laew laew

w

laew

waew, lō wi, wō ti, wi li, o raw,
wa ri, wa lu, wa ra, we ri, wu rin,
liiw;

laew on me rel; tu li teeb au ru; wa le waob;
wō lad on wōō ra o ma; ui nu, ma wal wan;
o le swi le, wō ta wō ti, mi ne ai ta!

18.

p

pada

p

pada

pea, puu, piip, paun, pi lu, waip,
pu del, pael, pō li, pa ber, pi par,
wa per, pa law, toop, paat, pee nar;
pa da on tū hi; pa ne lamp pō le ma, tu ba on
pi me; lau a peal on mi tu too pi; pōud pa neb
pōl lud pō de ma.

19.

h **h**

ahi **ahi**

re ha, ro hi, ha ri, ra hu, ha ru, ra ha,
wi ha; tuu le tu hin, ma ru mü hin;
ho bu hir nub; e ha he len dab; too
puid, a hi on tū hi;

hea lind lau lab head lau lu; pa ha ei pa ran da
pa ha; fõif on teh tud, nüüd on hea pu ha ta.

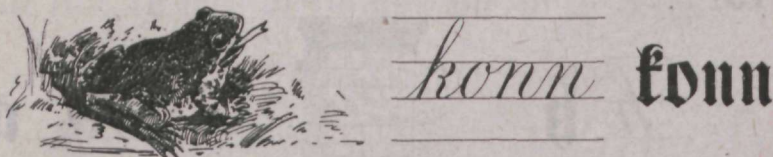
20.

a fen, fu rif, fa na, fa ri, foer, fo pit,
 fa ru, fu lu, fõ lin, fu du ma; fe na
 fi rif; fe rin fe ra; fa re fi wi;
 fu ri foer;

lui ge fael on fõ wer; hulk foeri, we del la fe;
 fu da fül wad, nõn da lõi kad; pa rem on hoi da
 fui o ha ta; kau a teh tud kau ni fe ne; fõ la mu
 lau lu fe, fõ la mu hääl!

21.

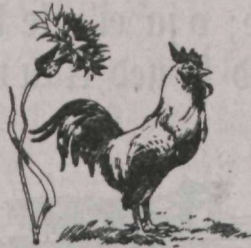
linn, kann, winn, tamm, tunnn,
 lõnn, kann, pott, lett, pütt, rutt,
 fott; wa la wett, rott tu li ai ta;

tamm on kõwa puu; tee mi nu le
kannni; mu til on te ra wad küü ned;
konnal on wa li hääl;

linn on to re; ka la on tumm loom; pa ne
ra ha kotti; rat tal on rumm; o mal maal
lei ad õn ne.

22.

lill
lill

kukk
kukk

kull, lull, tall, luff, tüff, teff, lepp,
kapp, lipp, fepp; rai e paff; wil la
waff; tun ni fell; ta ku ne põll; tal la
wof ki; kan na paf ki;

lill lõh nab; kukk lau lab; rott ta hab pef ki;
li pu latt on piff; kul ler kupp on ke na lill; tal
on kol la ne nupp; ait all, loof peal?

23.

j
j

maja
maja

o ja, fu ju, fa ja, tu ju, ja nu, ja hu,
jõud, a ja ma, u ju ma; lin na ma ja;
pa ju puu; piff juur; kal ju on kõ wa;
far ja ne hoi ab far ja;

a ja ka ri ü le jõe; o ja ei o le lai; kah ju õ pe tab
hoid ma; kur jad kõ ned ri ku wad head kom bed.

24.

g
g

regi
regi

la gi, ti gu, te gu, wa gu, nõ gi, wi ga,
jõ gi, ja gu, far ga ja; te raw nu ga;
ke na lu gu; õ pi lu ge ma; la ge maa;
üm mar gu ne pee gel; õi ge ini me ne;

tu leb aeg, tu leb nõu; õi ge hõl ma ei haf ka
kee gi; kii gu, lii gu, lae wu ke ne, lai ned lah felt
lõ ka ke; kõr gem kui ki rik, ma da lam kui re gi?

25.

ä ä

käbi käbi

äi, käi, wäin, wä li, mä gi, räim,
nä gu, nä dal, hä da, kä gu, wä gi,
wä raw; ka la män gib; ro hi tär kab;
ä ra mää ri raa ma tut; rää gi tött;
wöi da fur ja ä ra hea ga;

na gu känd, nön da kä bi; wöt ke wi kat wir galt
wäl ja, ju ba hei na aeg on käe; ku ku, ku ku,
kää ke, ku ku mei le kui wa tun di, hel gi he let
hei na ae ga!

26.

f s

saabas

f s

saabas

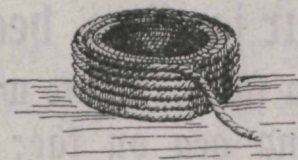
kä fi, öis, fi ga, ru fis, sü gis, sõ na,
faun, fein, a fi, i fa, fi fu, aas, roos,
püfs, kafs, poifs; ma gus me fi; sü gaw

we si; ri kas i sa; soo on we si ne; tafs
sei sab ka pis; pea o ma saa pad puhtad!

o ma pe sa, kuld ne pe sa; wa ga we ri ei
wä ri se; ke na ke sa nur me kes kel kōn nib
kar ja poi si ke; kar ja pois on ku nin gas, suu re
wal la wa lit se ja; tus ti, tus ti, sea ke, tus ti
si ga, toi da pead, e la ta o ma pe ret.

27.

ö ö

kōis fōis

fō ha, sōed, fōi dif, mōl der, fōit ma,
tōmp, tōlp, öö pit, wöö, hōö wel,
fōöf; fō wa nōör; pi me öö; uus
wöö; öö full ei tee pa ha; fōö gis
fee de taf se sōö fi;

ho bu ne pan di fōi de; sōed kus tu wad; kül me tus
toob fō ha; lä bi ööd te gi me tō ta tes tōöd;
tōöd fōif lō pe ta da püüd wad, kel lad hūüd wad,
öh tu kel lad fo ju hūüd wad: pimm, pamm!

28.

film

film

**fulm, külm, muld, fild, wõlg, külg,
palk, malk, wolt, sült, wõlw, talw,
tund, pind, sant, tont;**

film on õrn; fuld ei far da tuld; jalg on ja la
wend; hulk teeb hul ga töö; pilt kau nis tab
tu ba; sal wes on wi li; tal wel sa dab lund;
sü gi sel on ilm pil wes; mi da lai em põld, seda
juu rem tõld.

29.

nirk

nirk

**orf, furf, hurt, furt, org, pärg,
arm, nurm, fõrd, fard, parw,
hirw, laps, pops, üfs, waks, õrn,
torn, tõrs, pars;**

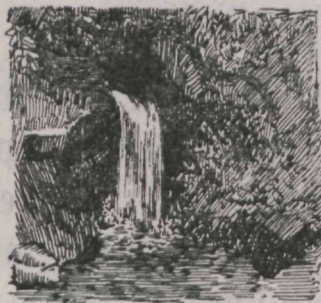
furt ei fuu le; härg kün nab; torm möl lab; mõrd
püü ab ka lu; tõrw on must; fops hin gab õh fu;
nirk mur rab lin da;

uinu, mu laps,
oh maga, marjaoks;
jaa õitjewaoks kui lehekuu
ja tugewaoks kui tammepuu;
uinu, mu laps!

(f. Kuhlbars).

30.

kofk

kofk

põst, lest, pung, õng, juust, riist,
wiht, kõht, põht, rõht, piuk, ronk,
ahw, fehwh, pahw, kõhw, wihw,
tahw, fahw, fehwh;

kofk ko hab; põst pu ne tab; lõng on keerd; juust
te hak se pii mast; ka se toht on wal ge; ki wi on
ränk; rahn rai ub puid; juhwi ei wõ ta õ pe tust;
rahw su lab tu lel;

üks, faks, kolm,
nagu tuhk ja tolm,
ruttan üle rohu

ratja läbi õhu,
läbi tulest, weest —
eest, mehed, eest!

(C. R. Jakobson).

B. Suured tähed.

31.

u U Uno kaitseb õde

u U Uno kaitseb õde.

U no on tub li pois. U l se ees, õu es män gis ta fõrd wäi fe se õe felt sīs. U l ik, naab ri suur koer, tu li õu e. U no õ de eh ma tas wä ga. U no a jas U li ku ä ra ja kās kis õ de mit te e nam nut ta. U no on he a wend.

Küsimused *): 1. Kes mängis õe feltis? 2. Kes tuli õue? 3. Mis tegi õde suurt koera nähes? 4. Mis tegi nüüd Uno? 5. Mis sugune wend on Uno?

32.

ü Ü Ülo unenägu

ü Ü Ülo unenägu.

Ü hel õõ sel nä gi Ü lo und. Ü lo oli unes tugew mees, a ga tark ta ei ol nud. Ü lo pi di pal ju as ju ost ma ja müü ma. Ü ks ost ja üt les, et tar wis on hin da kof ku ar wa ta. Ü les fir ju ta da o li ka tar wis. Ü lo ei o sa nud lu ge da e ga fir ju ta da. Ü t les sīs i se gi:

*) Pärast lugemist paneb ema lapsele küsimused ette. Laps kostab täie lausetega, näit.: Kes mängis õe feltis? Uno mängis õe feltis.

oi, oi, küll on pa ha, kui mees mi da gi ei mõis ta!
Ü les är ga tes sai Ü lo aru, et ta ai nult und oli näi=
nud. Ü lo tõe tas nüüd õp pima ha ka ta, et nii su gust
ä par dust ilm si ei juh tuks.

1. Mis nägi Ülo unes? 2. Mis ei mõistnud Ülo teha? 3. Mis tundmus oli nüüd Ülo? 4. Mis töötas Ülo üles ärgates?

33.

o O Olli wõõrad

o O Olli wõõrad.

U no ja Ü lo läf si wad O li le wõõ raks. O li le
tu li see iis na oo ta ma ta. O ma kü la li si wõt tis O li
wä ga lah felt was tu. O li wiis nad ae da ja tõi o ma
fan nid nei le män gi da. Ü lo kii kus O li kii gel, U no
fõi tis O li wan kris. O li e ma tõi las te le wõi lei ba.
O li läks õh tul o ma wõõ raid saat ma.

1. Kellele läksivad Uno ja Ülo wõõraks? 2. Kuidas wõttis Olli oma külalisi vastu? 3. Kuhu wiis Olli oma wõõrad? 4. Mis tegiwad seal Uno ja Ülo? 5. Mis tõi Olli ema? 6. Mis tegi Olli õhtul?

34.

õ Ö Öue wälja, õue!

õ Ö Öue wälja, õue!

Ük sed lah ti lah kes te:

Öu e wäl ja, õu e!

Dues ke na ke wa de,
On nes tuf sub põu e.
Or nad tuu led aa sa peal,
Si ed ju ba lah ti seal:
Su e wäl ja, õu e!

1. Mis on juba kätte jõudnud? 2. Kuhu peab laps minema? 3. Mis tuuled puhuvad aasal? 4. Mis on juba õitsema hakanud? 5. Mis tunneb lapse süda kewadel?

35.

õ Ö Ööpik

ö Ö Ööpik.

Ööpik on meie armsam lauulu lind. Ööpiku laul on õrn ja mahe. Oh tulinu le me ta hõis ka wat häält too min ga põõsas test. Ööpiku lauulu on päewa ajal harwa kuulda. Ööpikut kutsume ka õitselinuks.

1. Mis lind on ööpik? 2. Kuidas on ööpiku laul? 2. Kuidas laulab ööpik? 4. Kuidas ööpikut weel kutsumakse?

36.

i I Ilmar ja Illis

i I Ilmar ja Illis

Ilmar ja Illis mängisid aiast mefi puu ees. I ja käskis neid sealt eemale minna. Ilmar kuu lis i sa sõna. Illis jäi aga paigale. Umbes paari minuti pärast sai Illis mefi lause käest nõela ta.

1. Kes mängisivad mesipuu ees? 2. Mis käsu andis isa poistele?
3. Kuidas käsku täideti? 4. Mis sai Tõnis vastupanemise palgaks?

37.

t T Tõnise tammed

t T Tõnise tammed.

Tõnis läks sügisel metsa, kus suur tamm seis. Tõrud oliwad just valmis ja kukkusid wad maha. Tõnis wõttis mõned tõrud ja pani nad mulda ida noma. Tõrudest kaswasid ilusad tammed. Tõnis tundis alati rõõmu, kui ta oma tamme sid nägi.

1. Kust sai Tõnis tamme tõrud? 2. Mis tegi Tõnis tõrudega?
3. Mis kaswasid tõrudest? 4. Mis valmistasid tammed Tõnisele?

38.

j J Jõmpfikas

i J Jõmpfikas.

Du ku käis alles kuuendat aasat, aga pidas enast jubameheks. Isa mütsi kandis Du ku heameelega. Ta tõmbas kord ka weel isa ja kiselga ja läks uhkes teetänavasse. Jakkulatas Du ku le kannu ni, müts käis üle kõrwu. Du kut nähes jäi wad

kü la poi sid seis ma ja naer si wad: „Takk ja müts,
ku hu sel le jõmp si ka wii te?“

1. Kelleks pidas ennast Zufu?
2. Mida kandis Zufu heal meelel?
3. Mis pani Zufu kord endale selga?
4. Kuhu läks Zufu isa jati ja müttiga?
5. Mis ütlesiwad külapoisid?

39.

h H Härj ja sääsk

h H Härj ja sääsk.

Här ja sar we pea le is tus
Sil ju ti üks sää se ke:

„D len si nu le eht foor maks,
Üt le a ga jul ges te!“

„„Sel de ke, on sind ka il mas
D le mas?““ nii nae ris weis.

Ül be sää se tao li sed

Hal bid on, kes en nast täis.

(R. Malm).

1. Kes istus härja sarwe peale?
2. Mis sääsk eneseft arwas?
3. Kuidas on härja arwamine sääseft? Kes on ülbe sääse taolised?

40.

p P Bildiraamat

p P Bildiraamat.

3 sa tõi Beet ri le luu nast pil di raa ma tu. Poi-
fi le oli raa mat nii mee le pä rast, et te da õh tu ot sa
lu ges. Vä rast söö ki wõt tis Bee ter raa ma tu ja
läts ma ga ma. Poiss pa ni raa ma tu öö seks pe a pad ja
al la. Hom mi kul är ga tes oli Beet ril esi me ne kü si-
mi ne: „kus mu raa mat on?“

1. Mis tõi isa Beetrile linnast? 2. Mis tegi poiss õhtul? 3. Kuhu
pani ta öö seks raamatu? 4. Mis oli Beetril hommiku esimene küsi-
mine? 5. Kuidas oli raamat Beetrile?

41.

k K Korratu olek

k K Korratu olek.

Kaa rel oli kor ra tu poiss. Hom mi kul ma ga mast
tõus tes hak kas Kaa rel al les o ma as ju ot si ma. Üks
sukk we de les Kaar lil too li peal, tei ne lau a all.
Teist kin ga ei ol nud ku sa gilt lei da. Kor ra tu o le ku
pä rast jäi Kaa rel too li min nes tih ti hil jaks. —
3 gal as jal ol gu o ma te a tud koht.

1. Misjugune poiss oli Kaarel? 2. Kuidas hakkas ta alles oma asju
otsima? 3. Kus wedelesiwad Kaarli sukad? 4. Mida ei leitud ülessegi?
5. Mis halbtus tuli korratuselt?

42.

a A Ats

a A Ats.

Ats see as tus, kin gad ja las,
 Aas tat wii et, a gav
 It ka sää re-saa paid siis ki
 It salt ih kas ta ga.
 Kin gad wõe ti, saa pad an ti,
 A ga oh sa wa lu!
 Ats ei jak sa saa paid kan da,
 Ats nüüd pal ja ja lu!

(M. J. Eifen).

1. Mis jalandud olivad Atsil?
2. Mis ihtas Ats kingade asemele?
3. Mis sündis Atsi soowiga?
4. Mis wiga oli saabastel?
5. Kuidas Ats nüüd käib?

43.

ä A Ämblik

ä A Ämblik.

Äm blik juh tus af na pea le tu le ma. Zuku haa-
 ras äm bli kul ja last kin ni. „Ä ra pii na loo ma!“
 ma nit ses i sa. „Äm blik on ju nii pi su ke ne,“ üt les
 Zuku. Kord jäi Zuku wäi ke sõrm uk se wa he le,
 Ä ga des tu li Zuku sõr me i sa le näi ta ma. It sa
 üt les: „Mi nult pi su ke ne sõrm sai hai get.“ „Ä ga
 ta wa lu tab siis ki kan ges te!“ kae bas Zuku.

1. Kes tuli afna peale?
2. Mis tegi Zuku ämblikule?
3. Mis ütles isa?
4. Kuidas wastas Zuku?
5. Kuhu sattus Zuku sõrm?
6. Mis ütles isa poisi kaebtuse peale?

44.

n N Naima nukuke

n N Naima nukuke.

Naima sai oma ema käest nukku. Nukk oli wäga te na. Pau la o leks ka sel le ga män gi da taht nud. Naima aga ei and nud oma nukku Pau la le waa da ta gi. Nukk pi di sel le pä rast pei dus o le ma. Nõn da oli Naimal nukust wä he röö mu. Kukul poleks sel lest mi da gi wi ga ol nud, kui ka Pau la te da o leks waa da nud.

1. Mis sai Naima ema käest? 2. Kes oleks ka ilusa nukuga män gida tahtnud? 3. Mis ei lastnud Naima teha? 4. Kus pidi nukk seisma? 5. Kellel oli nüüd nukust wähe röömu? 6. Kudas oleks Naima röömu nukust suurem wõinud olla?

45.

m M Mullikas ja wafikas

m M Mullikas ja wafikas.

Mul li kas ja wa fi kas waid le fi wad sel le ü le, kumb neist tar gem on. „Mi na o len tar gem,“ ki sen das wa fi kas, „sest mi nul on wal jem hää!“ Mul li kas was tas: „Mi na o len tar gem, sest mul on

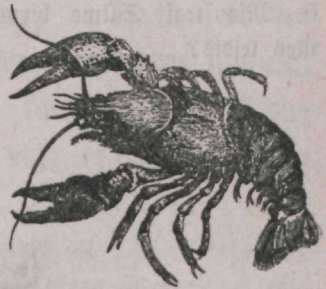
suu re mad sar wed." Kar ja Krants kuu lis nen de
waid lust ja üt les: „Mõ le mad o le te ü he su gu sed
ru ma lad.“

1. Mis üle waidlestivad mullikas ja wafikas?
2. Mifs armas wafikas enese targema olewat?
3. Mis mullikas wastas?
4. Mis oli tarja Krantsi otjus?

46.

w W Wähk

w W Wähk.

Wä hid ar mas ta wad ta gur pi di käi a. Wa na
wähk õ pe tas kord o ma poe ga edas pi di kõn di ma.
Waew o li a ga üs na as ja ta. Poeg ei saa nud sel=
le ga kui da gi toi me. Wii maks läks wä hi i sa
wi ha seks ja hak kas tap le ma. Wäi ke wähk üt=
les: „Waa ta, i sa, mi na käin nõn da, kui das si na
i se käid.“

1. Kuidas käiwad wähid?
2. Mis õpetas wana wähk pojale?
3. Kuidas oli poja edasijõudmine?
4. Mis tegi wähi isa?
5. Mis ütles noor wähk isale?

47.

S See oli sulle õpetuseks!

S See oli sulle õpetuseks!

Sal me a jas tih ti jon ni. Kord wiis i sa Sal me
hei na maa le ja käs kis te da wa gu si pai gal män gi da.

Sal me läks siis ki töö lis test ee ma le ja ek siis met-
fas ära. Seal hak kas ta hirmu ga ki be das te
nut ma. I sa ot siis ta wii maks ü les ja üt les: „See
o li sul le õ pe tu seks!“

1. Misjugune laps oli Salme? 2. Mis kästis isa Salmet heina-
maale wiies? 3. Kuhu läks Salme siiski? 4. Mis sündis Salmega?
5. Mis tegi Salme hirmu pärast? 6. Mis ütles isa, kui ta Salme
üles leidis?

48.

Poiss ja sokufene.

Kus ja kai sid, kus ja kai sid so ku ke ne?
Wes kel kai sin, wes kel kai sin, her ra ke ne.
Kui das jah wad, kui das jah wad so ku ke ne?
Suu ga jah wan, suu ga jah wan, her ra ke ne.
Kui das pü hid, kui das pü hid, so ku ke ne?
Ha be me ga, ha be me ga, her ra ke ne.
Kui das ta od, kui das ta od, so ku ke ne?
Sar we de ga, sar we de ga, her ra ke ne.
Mi da sööd sa, mi da sööd sa, so ku ke ne?
Ni su lei ba, ni su lei ba, her ra ke ne.
Kui das kar jud, kui das kar jud, so ku ke ne?
Kö ki mö ki, kö ki mö ki, her ra ke ne.

49.

L L Lapse süda

L L Lapse süda.

Lee na ema o li hai ge. Lau a peal sei fis klaas. „Mis seal sees on?“ kü sis Lee na. „Seal sees on fi be ro hi,“ üt les e ma, „sel le pean ma ä ra joo ma, siis saan ter weks.“ Lee nal o li kaas tund lik sü da; ta üt les: „Ar mas e ma ke! Lu ba, et ma fi be da ro hu fi nu a se mel ä ra joon!“

1. Kes oli hai ge? 2. Mis seis laua peal? 3. Mis tarbeks pidi ema rohtu sisse võtma? 4. Mis sünnitas see Leena südamele, et ema pidi libedat rohtu jooma? 5. Mis luba palus Leena?

50.

r R Riks

r R Riks.

Riks o li truu koer. Päe wal hoi dis ta karja ja öö sel wal was ta hoo le ga ma ja. Wii maks tu li Rif su le wa na dus kät te ja ta jäi pi me daks. Ü le an ne tud lap sed te gid te mal tih ti mee le hai gets. U ga wäi ksel Ruu dil o li Rif sust ha le meel. Ruu di kait ses wa na koe ra ja kan dis te ma le leent et te.

1. Misjugune koer oli Riks? 2. Kuidas Riks oma trundust üles näitas? 3. Mis päevad tulivad Riksu le kätte? 4. Mis tegivad lapsed wanale pimedale koerale? 5. Kes kait ses Riksu? 6. Kuidas Ruudi wana koera eest hoolt kandis?

51.

b B Bruno hõimul

b B Bruno hõimul.

Wäi ke Bru no ,käis tä dil hõi mul. Tä di an-
dis Bru no le pu na se õu na. Bru no pa ni sel le
tas ku ja üt les: „Ma wiin ta o ma hai ge le õ e le.“
Tä dil o li hea meel, et Bru no o ma wäi keft õ de
fa mee les pi das. Ta an dis Bru no le weel paar
i lu sat õu na.

1. Kellel käis Bruno hõimul? 2. Mis andis tädi Brunole?
3. Mis ütles Bruno? 4. Mis näitas Bruno seega üles, et ta haiget
õde meeles pidas? 5. Mis tundis jellest tädi süda? 6. Mis andis tädi
weel Brunole?

52.

e E Elsa rõõm

e E Elsa rõõm.

E ma kut sus El sat lu ge ma. A ga El sa waa-
tas raa ma tut ja was tas: „Oh, e ma ma ei mõis ta
weel!“ E ma üt les: „Eks sa kat su o me ti, küll
lä heb!“ El sa lu ges ü he sõ na ja weel ü he sõ na
ja siis weel ü he sõ na. Ta läks rõõ mu pä rast pu-
na seks, ja lu ges kas siit, koe rast, ku keft ja ka nast.
Eks see o le ke na?

1. Mis käs kis ema Elsat teha? 2. Mis wastas Elsa? 3. Mis
sõnadega ema Elsat julgustas? 4. Kuidas läks lugemine? 5. Mis
sünnitas lugemine Elsale?

53.

g G Gustaw ja Georg

g G Gustaw ja Georg.

Georg üt les: „Gus taw, an na mul le o ma plii at sit! Gus taw was tas: „E ga see si nu plii ats ei o le; os ta i se o ma le!“ — Tei ne kord üt les Georg: „Gus taw, kas sa ta had pähl lid?“ Gustaw was tas: „An na rut tu sii a!“ Sest sel gub, et Gus taw o li pa ha pois.

1. Mis palus Georg [?]Gustawilt? 2. Mis sõnadega [?]wastas Gustaw? 3. Mis pakkus Georg Gustawile? 4. Mis Gustaw nüüd wastas? 5. Mis otjušt wõib Gustawi üle teha?

54.

d D Detsember

d D Detsember.

Det sem bri kuul al gab meil tal we aeg. Wärs ke lu mi ka tab siis maad. Det sem bri kuu toob mei le pal ju röö mu. Ta se me kel ku de ga liu gu, jook se me uis ku, sõi da me saa ni ga hõi mu le. Det sem bri kuu suu rem rööm on a ga kal lis jõu lu pü ha.

1. Millal algab meil talweaeg? 2. Mis tuleb siis maha? 3. Mis toob meile detsembrikuu? 4. Misjughused on talwe röömud? 5. Mis on aga detsembrikuu suurem rööm?

Jõululaul.

Oh jõulupuu, oh jõulupuu,
 Kui armsaste sa hülgad!
 Su küljes küünlad säravad
 Ja jõulu anded paistavad.
 Oh jõulupuu, oh jõulupuu,
 Kui armsaste sa hülgad! (Fr. Brandt).

55. Kirjutatud tähtede ja Ladina ning Gooti trükitähtede võrdlemine.

Aa Bb Dd Ee Gg Hh

A a B b D d E e G g H h

Ɑ a Ɱ b Ɐ d Ɒ e ⱱ g Ⱳ h

Ii Jj Kk Ll Mm Nn

I i J j K k L l M m N n

ⱳ i ⱴ j Ⱶ k ⱶ l ⱷ m ⱸ n

Oo Pp Rr Ss Tt Uu

O o P p R r S s T t U u

ⱹ o ⱺ p ⱻ r ⱼ s ⱽ t Ȿ u

Ww Ää Öö Üü

W w Ä ä Ö ö Ü ü

Ɀ w Ȧ ä Ȫ ö Ȭ ü

56. Kirja wahemärgid.

- , komma on lühikese kinnipidamise märk;
- ; semikoolon on pikema kinnipidamise märk;
- . punkt on lause lõpumärk;
- : koolon on juhatuselise märk; ta juhatab oma järel seiswaid sõnu tähele panema.
- ? küsimisemärk; ta kirjutatakse küsiwa lause lõpule.
- ! õhkamisemärk; ta kirjutatakse õhkamise ja käskimise sõnade taha.
- „“ jutumärgid; nende wahel pannakse wõõras kõne, mis jutus ette tuleb;
- () [] klambrid; nende wahel pannakse seletawad sõnad;
- = lahutamisemärk, mida sõnade poolitamisel ja ühendusel tarvitatakse;
- mõttekriips näitab mõtte täiendust ja muudatust;
- :: kordamisemärk, mis sõnu weel kord lugeda käsib.

57. Numbrid.

	üks	1	I			kuus	6	6	VI
	kaks	2	II			seitse	7	7	VII
	kolm	3	III			kahesja	8	8	VIII
	neli	4	IV			ühesja	9	9	IX
	viis	5	V			kümme	10	10	X

D. Mitmesugused lugemise tüükid.

58. Lapse armjad.

Laps, enam kui end armasta
Sa kodu isa, emaga,
Weel enam kallist isamaad,
Kuid üle kõige Jumalat. (M. Vipp.)

1. Keda peab laps rohkem kui iseennast armastama?
2. Mida tuleb meil kodust kallimaks pidada?
3. Keda peame üle kõige asjade armastama!

59. Ema ja laps.

Ella oli mängimiseft wäsinud ja uinus magama. Ema jättis lapse woodisse ja läks ise aeda lillefid kastma. Waheajal ärkas Ella unest üles. Ta tuli woodist wälja, ronis tooli peale, toolilt laua peale ja lauvalt akna peale. Ta tahtis aeda ema juure minna. Ella ei kartnud sugugi, et ta akna pealt wõiks maha kukkuda.

„Ema, ema!“ hõiskas Ella, kui ta ema nägi. Hirmuga ruttas ema ja tõstis lapse aknalt. Last kaisutades istus ta põõsa warju pingi peale. Wäikesel Ellal oli hea meel, et ta ema juure sai.

(M. Oks.)

60. Säällilaul.

Maga, lapsuke,
Oh uinu hellaste!
Oh maga, maga mahedast
Ja ärka, ärka lahedast:
Maga, lapsuke!

Maga, marjule!
Oh uinu hellaste!
Sind ema käsi kiigutab
Ja ema käsi liigutab:
Maga, marjule!

{(M. Piirikivi.)}

161. Linda.

Linda oli alles väikene tütarlaps. Ometi tegi ta juba mitmesugust tööd. Ta pühkis tuba ja pesti söögi nõud puhtaks. Ka õppis Linda sukka kuduma ja õmb-
lema. Mõnikord katsus ta ka kedrata. Aga ta kõige armsam töö oli lugemine ja kirjutamine.

Kes oli Linda? Mis tööd ta tegi? Mis oli Linda kõige armsam töö?

Mõistatus: Viis fitse näriwad ühe kuhja kallal?

62. Hommiku palve.

Uneft rõõmsalt ärkan ma,
Vaatan tänus taewa poole,
Et mind, Jumal, armuga
Dösel wõtšid oma hoole.

Hoia nüüd sel päewalgi
Semal õnnetust ja häda,
See, et elan wagasti
Ja wõin sinu lapselš jääda.

(M. K.)

I. Kuibas ärkame unest, kui hästi oleme maganud? Kes on meid dösel oma hoole alla wõtnud? Mis oleme Jumalale selle eest wõlgu?

II. Mis peaks meist Jumal edespidigi eemal hoidma? Misjuguft elu peaks Jumal meid elada aitama? Kelle lapses jääme siis, kui magasti elame?

Paulu siju on: I. tänu; II. palve. Utle tänu sõnad! Korda palve sõnad! Opi terve laul pähe!

63. Kuff ja kana.

Kuff ja kana sibilisivad aias pöösaste all. Kuff leidis pähkli ja hakkas seda nokaga lõhkuma. Kana ei andnud aega, kiskus pähkli enesele ja neelas ta terwelt alla. Pähkel jäi kurku kinni. Kuff läks ruttu wett otsima. Aga kui ta tagasi jõudis, oli kana juba surnud.

Jutusta, miks kana ära suri?

Mõistatus: Otsast kui ora, kaskelt kui kera, tagant kui labidas?.

64. Kufefe.

Kufefe, kufefe,
Kuldane harjake,
Silitatud peake,
Habemeke siidine:
Miks nii wara ärkad ja,
Paulad walju häälega,
Last ei lase magada?

65. Head lapsed.

Ema oli haige. Tuku ja Viisi hakkasivad mängides kisa ja kära tegema. — „Tasa lapsed,“ ütles wanem öde Anna. „Meie hea ema on haige.“ Head lapsed jäiwad jala pealt wait.

(P. Rätsep.)

66. Sooletus ja äpardus.

Wäike Peeter kandis töölistele lõunat heinamaale. Tee ääres nägi ta punetavaid maasikaid. Poiss pani sööginõud maha ja hakkas marju sööma. Selle aja sees tuli suur koer ja lakkus sööginõud tühjaks. Kui Peeter äpardust nägi, läks ta nuttes koju.

67. Pahur oinas.

Hendriku isal oli suurte sarwedega oinas. Hendrik tegi oinale alati: „Disu, puks!“ Warsti sai oinas pufsimise ameti selgeks ja tülitas sellega igaihte, kes ette juhtus. Kord istus Hendrik paku peale ja luges aabitsat. Oinas tuli salaja ja andis poisile tugewa matsu selga. Paar päewa selle järele kaebas Hendrik seljawalu.

Jutusta: 1) kuidas oinas pahuraks sai, 2) kuidas pahur oinas Hendrikule haiget tegi.

68. Juss oli wäike peremees.

Juss oli wäike peremees
Talu liiwaangu sees,
Adraks lõwer kapsta raud,
Äfeks silgupüti laud,
Külwab kiwikildusid,
Maltsa wäikseid marjasid;
Kiwiſt tõuseb rukis hea,
Maltſa marjast odra pea;
Siis lähneb wäike peremees,
Käſi pükstes tasku sees,
Nurme wilja waatama,
Pikka piipu tõmbama.

(E. Enno.)

69. Mhne koer.

Koer jookſis kondiga üle purde. Selges wees nägi ta oma kaju. Ta arwas selle mõne teise koera olewat,

kes ka fonti hammaste wahel kannab. Ta nähmas suuga wette, et teiselt fonti ära kiskuda. Seal juures kuffus ta enda kont jõkke ja kadus ära. — See oli ahnuse palk.

Kosta ära: Mida kandis koer suus? Mida nägi koer wees? Kelleks pidas ta enda kuju? Mis tegi koer? Mis sündis seal juures? Mida ei pea meie mitte himustama?

70. Parastaja äpardus.

Hunt oli auku langenud. Seda nägi rebane. Ta hakkas hunti pilkama ja hüppas augu ääre peal rõõmu pärast sinna tänna. Ta nimetas hunti lolliks, et ta inimeste kawalusest ei ole aru saanud. Kui rebane nõnda parastas, langes ta kogemata ise ka sisse. (S. Kurrik.)

Jutusta enese nähtustest sarnane lugu, kus naerja ja parastaja ise kimpu jäi.

71. Pois ja koer.

Pois: „Tule nüüd, Krantsite, minule,
õpi istuma sirgeste!”

Koer: „Ma olen nii noor alles, kannata!
Kui suuremaks saan, siis õpeta!”

Pois: „Ei, noorest peast õpid sa hõlpsaste,
See oleks jul pärast küll waewa töö.”

Krants õppis pea ära kõik tarkuse!
Ta oskas istuda sirgeste,

Ta andis käppa ja tõi jälle kätte,
Mis misati sügawa jõe wette.
Sest rõdmustas pois, ta õppis ka,
Ja targaks meheks kaswas ta.

(S. Malm.)

Mõistatus: Keli teemad woodit, kaks näitawad tuld,
üks heidab magama?

72. Miisu ja Maasu.

Miisu ja Maasu oliwad kaks ilusat kassi poega. Miisu oli Miku päralt, Maasu aga Manni jagu. Mann silitas oma walget Maasut, sidus tale punase lindi kaela, söötis teda piimaga. Miku aga piinas oma halli Miisut iga päew. Ta pani tema rätiku sisse, wedas alati taga, nõnda et waene loom refiks läks. Siis wõttis ema Miisu ja wiis ta ära Teistrele, kust ta enam kunagi tagasi ei tulnud.

Jutusta: 1. Kuidas Mann kassi poega hoidis? 2. Kuidas Miku waeje looma refiks tegi?

73. Rahwalaul.

Käi kodu, karjakene!

**Käi kodu käskimata,
Ilma witsja wõttemata,
Kase latwa laasimata
Lepa latwa lõikamata!**

74. Selde süda.

Pisuke Geru oli emalt õhtu-ooteks wõileiwa saanud. Ta istus õue kivi peale ja tahtis sööma hakata. Seal tuli waene sandike longates wärawast sisse ja palus poisfi: „Armas laps, murra oma leiwa küljest tüükene minule, mu kõht on väga tühi!“ Pois mõtles pisut ja ütles siis: „Säh, ma annan selle leiwa kõik sinule. Sa oled wana ja ei jõua ilma söömata kõndida. Mina aga wõin küllalt õhtuni oodata.“

75. Mina jään tuppa õppima!

Wenname: *) „Dues ilus, õekene,
Tule, läki mängima!“

Õeke: „Ei wõi tulla, wennakene,
Ema kästis õppida!““

Wenname: „Tule ikka, õekene,
Säh, jull' annan saia ma!“

Õeke: „Söö aga ise, wennakene,
Mina jään tuppa õppima!““

(S. Bergmann.)

76. Näpuimeja.

Lullil oli rumal wiis näppu suhu pista. Ema keelas seda küll, aga see oli Lullile muidu seks korraks. Kord läks ema õue ja finnitās: „Lull, ära nüüd näppu ime, muidu tuleb rättspepp suurte kääridega ja lõikab näppu otfast tüki ära.“ Wae-walt oli ema üle läwe saanud, juba Lullil jälle lipsti! näpp suus. Siis tuli rättspepp kääridega. Oh sa walu, kuidas Lull nüüd kisendas. Näpp jäi küll lõikamata, aga sest ajast saadik ei pistnud Lull teda enam kunagi suhu.

*) Rahele lapsele wastastilku lugeda.

177. Miks Zuku kirjutada ei saanud.

Kiri ei läinud Zuku käes hästi edasi. Korra tapleb ema, et tähed kõverad on, korra jälle, et palju tinti paberi peale on läinud. Küll püüdis Zuku, aga ikka ei läinud töö hästi korda. Kord näeb ta kirjutades, et sülel kessel pikuti pragu sees on. Suure rõdmuga jookseb ta ema juure, sulg peos, ja hüüab: „Kulla ema, kuidas pidin ma niisuguse sülega kirjutama? Ta on ju lõhki!“

(G. Peterfon.)

78. Öhtu palve.

Nüüd heidan woodi magama,
Teen filmad finni rahuga.
Weel olen nõrk ja wäikene:
Mind kaitse, taewa Isake!

Ei tee mul hirmu pime ilm,
Kui walwele jääb finu film;
Kui mind su inglid warjavad,
Siis homme terwelt äratab.

(M. K.)

Mis palub laps magama minnes taewa Isalt? Kuidas wõime siis hingata, kui taewa inglid meid warjavad? Öpi see laul pähe!

79. Öö rahu.

I.

Öö nüüd tulnud jälle oma rahuga,
Juba kuldne päike läinud hingama.
Heinamaalt veel kõlab lõbus laulu hääl,
Ja ta ööpik hiiab halja oksa peal.
Jõe wesi woolab läbi heinamaa,
Woolab läbi metsa merde hingama.
Une waip ju wajub üle metsa, maa.
Kaitzjad rahutiivad mind nüüd katte ka!

(Fr. Kuhlbarz.)

II.

Kesje waga palwega
Ninub õhtul magama,
Selle woodi äärele
Tuleb taewa inglise,
Kallab tema hingesse
Taewa rahu tajašte.

(F. Grünfeldt.)

80. Helmi kiri Salmele.

Kulla Salmel!

Eila tõi mulle isa linnast ilusa uue raamatu.
Kui sulle luba antakse, siis tule pärast lõunat
meile. Loeme feltis uut raamatut; pärast hakkame
wainul mängima. Wõta oma õed Linda ja
Elfa ka ühes. Hulgakesi oleks meil lõbusam
mängida.

Maidla, 29. mail 1904.

Igatfusega oodates

Sinu Helmi.

81. Poiss ja liblik.

Bruno katsus liblikat püüda, aga ei saanud kätte. Lõpuks läks ta wihaseks ja ütles: „Küll ma su kinni wotan, ükskõik kus kohal!“ Bruno tõmbas mütsi peast ja tahtis sellega liblikat kinni katta, kes õie peale oli seisma jäänud. Suure rutuga ei pannud Bruno tähelegi, et kraaw ees oli, ja libises liblikat haarates kraawi. Õnnetuseks oli see ääreni wett täis. Bruno romis küll kraawist wälja, aga liblik oli oma teed lennanud. Poiss pidi nüüd märjalt koju minema.

Jutušta lugu nõnda, nagu kõneleks Bruno ise oma äpardusest: „Ma katjusin liblikat püüda jne.“

82. Waenelaps.

Wäike Miina elas linnas. Ta oli waenelaps, sest tema ema oli furnud. Sugulased ja wõõrad, kes ema matusele olid tulnud, trööstiswad wäikest Miinat. Nad ütlesiwad, et ema taewa olla läinud, et emal taewa Isa juures parem olla, kui kodus.

Miina jäi mõtlema. Õhtul, kui wõõrad ära olid, läinud, wõttis Miina suure rätiku ümber ja läks uulitsale. Uulitsat mööda kõndis ta linnast wälja. Werst maad linnast tuli wõõras mees sõites Miinale wastu.

„Kuhu sa, tütarlaps, nii hilja lähed?“ küsis wõõras.

„Ema juure taewa!“ wastas Miina. „Ema on nüüd taewas, temal on seal parem, kui kodus; ma tahan ema juures olla.“

„Sa oled alles wäikene,“ ütles wõõras, ja ei leia kergesti teed taewa, aga kui suureks saad, siis märkad paremine. Tule, ma wiin sind nüüd isa juure linna.“

Miina uskus lahke wõõra sõnu, istus ree peale ja sõitis linna isa juure.

(M. Otas.)

83. Mõistatused.

Mõista, mõista, mu õefe,
Mõista minu mõistatusi:
Kes on haaviku emanda?
Jänes on haawiku emanda.
Kes on kuufiku kuningas?
Oraw on kuusiku kuningas.
Kellel on seljas kulda kuube?
Kuusel on seljas kulda kuube.
Kellel on kardane kasukas?
Kasel on kardane kasukas.
Kellel on halli watifene?
Haawal on halli watikene.
Kellel on seljas leinasärki?
Lepal on seljas leinasärki.
Kellel on pikad põllepaelad?
Pajul on pikad põllepaelad.

(Wana Rannel.)

84. Isale abiks.

Isa tuli hilja õhtul töölt koju.

Ta oli väga väsinud, nõnda et waewalt jalgu jõudis tõsta.

Ta astus tuppa, istus laua ääre ja ohkas.

„Mis sa ohkad, isa?“ küsis ta väike poeg.

„Olen väga väsinud, töö oli ränk.“

Teisel hommikul tõusis poiss juba päikese tõusu ajal üles ja pani ennast ruttu riidesse.

„Kuhu sina nüi wara minema hakkad?“ küsis ema.

„Lähen isaga tööle. Tahan isale abiks olla.“

Isa naeratas. Ta rõõmustas, et talle abiline kaswab.

85. Leitud nuga.

Juku leidis tee pealt noa. Sel oli faks tera ja luust pea. Ta rõõmustas leiduse üle, jooksis Atsi juure ja ütles: „Waata, Ats, mis ma leidsin!“ Seal tuli wõõras mees ja waatas maas ümber, nagu otsiks ta midagi. Juku nägi seda. Ta läks mehe juure ja küsis: „Kas olete midagi ära kaotanud?“ — „Jah, noa, fabe teraga ja luust peaga,“ ütles mees. „Siin ta on,“ ütles Juku. Mees tänas ja läks. Juku lippas Atsi juure tagasi. „Miks ei pidanud sa nuga omale?“ küsis Ats. „Ei“, ütles Juku, „mis ma leian, see ei ole mitte minu.“

Leiduse salgamine on niisama halb kui wargus.

(A. Busch.)

86. Vähe meingu lastema!

Järwel üle ja selge jää,
 Oibe ja meingu lasta hää:
 Nisujooksjad usinad
 Wahtlapäewal wiledad.

(J. Bergmann.)

Sinad meingu-lastijale,
 Takud takka-lükkajale,
 Tuhtrad toas-istujale,
 Wareskaelad wahtijale!

(Rahwalaul.)

87. Muri.

„Olete nüüd tükki näinud!
 Kes on piima kallal käinud?
 Kuule, Muri, kas ehk sina?
 Küll on kentsakas su nina;
 Kust su mustad kihwakarwad
 Walgeks löönud? Mis sa arwad?“

„Muri, kuri kelmikeha,
 Waat, mis tükka oskad teha!
 Kes sind õpetand nii targaks,
 Et sa wiimaks läksid wargaks?“
 Muri, lodus, häbenes,
 Maiust wäga kahetses.

R. von Antropoff.

88. Metjarikkujad.

Oli marjaaeg. Jakob ja Martin läksivad metsa marjule. Poisid täitsivad warsti omad torbikesed ja sõivad nii palju, kui jõudsid. Wiimaks hakkasivad nemad puid rikkuma. Ühel puul murdsivad nad oksid, teise painutasivad kõveraks, paljudel kiskusivad nad koore maha. Seda nurjatust juhtus metsawaht nägema. Üleannetud jõmpsid ehmatasivad ära. Nad kahmasivad oma marjatorbid ja pistisivad jooksuma. Aga metsawaht tundis põgenejad ära. Ta läks poiste wanemate juure ja andis neile laste üleannetuse teada. Poisid saidwad teenitud karistuse.

Ruidas töö, nõnda palk.

89. Kuhu lähed, Kaalukene? *)

Kuhu lähed, Kaalukene?

„Suu wiima Willule.“

Kust ja said nad lapsukene?

„Lädi tõi nad minule.“

Miks ja wiid nad Willu
lätte?

„Willu waene lapsuke.“

Mis ja oled wõtnud ette?

„Rõõmu teha waeestele.“

Kust ja oled õppiud jeda?

„Oma õnnistegijalt.“

Ja ja pead kalliks teda?

„Kalliks kõige kallimalt.“

(J. Bergmann.)

90. Laist poisj.

Anton oli wäga hooletu poisj. Ta armastas pähkliid enam kui häid raamatuid ja puude otsa ronimist pidas ta paremaks kui raamatu õppimist. Sellepärast nimetati teda laisaks

*) Kui majas kaks last on, siis lugegu esimene laps küsimised ja teine laps kostused.

Antoniks. Seda nime ei tahtnud Anton kannatada. Ta mõtles: „Dodake, küll ma teile kõikidele näitan, et ka mina usin olen õppima!“ Ta võttis raamatu kätte ja istus õue värava kõrwale jämeda paku peale. Seal võttis ta raamatu lahti, kuid hoidis teda vastu-otsa käes, nõnda et tähtedel pead alasti ja jalad ülesse seisivad. Anton waatas mõne korra raamatusse, kõlgutas jalgu ja hakkas warsti peaga noogutama, sest ta oli tuffuma jäänud.

Seal tuli õuest noor sikk wälja, kes poksimise ameti hoolega oli selgetks õppinud. Kui ta poisji nägi peaga noogutawat, mõtles ta: „Sa tahad wist minuga rammu katsuma tulla? Ma olen jaks kohe walmis!“ Sikk taganes mõne sammuga tagasi, tõusis siis tagumiste jalgade peale ja andis magajale tubli matsu mööda pead. Poisj kiskus pakku pealt selili ja raamat lendas temale järele.

Poisj ehmatas, tõusis maast üles ja jooksis karjudes tupp. Ta ei olnud weel ainustki tähte tundma õppinud. Kuid otsa ees oli tal suur muhk. Sikk jäi õue wärawasse seisima ja imestas oma ferge wõidu üle.

91. Mäe peal.

Mis särab ja hiilgab seal mäe peal, Mis kõla sealt kirituist kuuleme?
Kust kõlab nii pühalik kellade hää(?) Kui inglite hääled, nii heliseb see?
See meie kirik. Hing, märka sa: Me wennad ja õed seal paluwad
Meid palwele ülesse hüüab ta. Ning lauluga kiidawad Issandat.

Mis kostawad helid nii haledad,
Et waewaga pisaraid hoida sa saad?
Me kiritu kellade helin see:
Teekäijat nad jaadawad hauasse.

(S. Annila.)

92. Rahja leem.

Wäike Mann istus laua ääre lõunale. Ta maitstes leent, pani lusika käest ära ja ütles: „See leem ei ole hea, mina teda küll ei taha!“ Oma kostis: „Praegu pole mul aega paremat leent teeta, küllap õhtuks parema saame.“

Pärast lõunat läks ema aeda kartulid noppima. Mann aitas ka kõrval ja kallask kartulid vahest kotti. Nõnda läks aeg kuni õhtuni. Õhtuks pani ema jälle leeme lauale. Mann katkus süüa ja ütles: „Waata, see on palju parem leem, kui lõuna ajal oli,“ ja hakkas kärmesti kõhtu täitma. Ema naeratas ja ütles: „See on just feesama leem, mida sa lõuna ajal ei tahtnud; aga et sul õhtu poolel kõht tühjaks läks, maitseb ta nüüd palju paremini.“

(S. Eifen.)

**See, see, pajafene!
Kui ja mu häda teaksid,
Kui ja mu nälga näeksid,
Küll sa teeksid libedamine,
Warisefsid walusamine.**

93. Kurekesed.

Kõrgel, kõrgel siniõhus
Hõbepilwekeste teel,
Kiirte sätendawas wallas
Kõlab imeline keel:
Klu, klu!

Kas seal ingel ilutsemas,
Wõi seal hüüab pilwe huul?
Kas sealt päike sõnab alla
Wõi seal mängib lõunatuul?
Klu, klu!

Ei seal ole ingel, päike,
Ega mängi linnu keel,
Need on kulla kurekesed,
Kurekesed kodu teel.
Klu, klu!

Toowad ühes pääsukesed,⁹
Pääsukesed, liblikad,
Pisitillukesed inglid,
Lillekeste kaitsejad.
Klu, klu!

Kõrgel, kõrgel siniõhus
Hõbepilwekeste teel,
Kiirte sätendawas wallas
Kõlab kurekeste keel:
Klu, klu!

94. Sügis.

Sügisel lähewad päewad lühemaks ja ööd pikemaks. Puude lehed kolletawad ja langewad maha. Kari pannakse lauta. Taewas on sagedasti pilwes ja ilm wiimane. Rändajad linnud lendawad meilt ära soojale maale. Wili on juba kofku pandud; nüüd hakatakse rehte peksma ja tuulama. Põllud on tühjad, aga aidad on täis Jumala andeid.

Mis on sügise tundemärgid: 1) ilmaes, 2) looduses, 3) inimeste talitustes?

95. Kuhu lillekesed jäänud?

Kuhu lillekesed jäänud, Kuhu puude ilu jäänud,
Jäänud oma iluga? Mis neid kattis lenaste?
Oma ilu on nad heitnud, Puudest lehed pudisenud,
Heitnud, närtsind rutuga. Tuul neid ajab laiale.

Kuhu lauljad linnud jäänud,
Lõokene, kärke?
Lauljad linnud ära läinud,
Ära läinud kaugele.

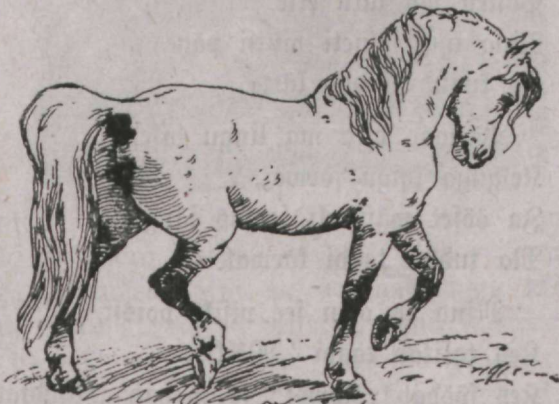
(M. Kõrber.)

96. Ära üffi enese peale mõtle!

Elatanud rentniit istutas noori õunapuid. Tema juure tuli noor pärisperemees ja ütles: „Miks sa ennast ilmaaegu waevad? Neist puudest ei saa fina enam wilja, ja pealegi ei ole maapind sinu oma, nii et sa teada ei võdi, kas su lapsedki nende wilja kord maitseada saavad. Puud jäävad kas mõisa herrale või võõrastele.“

Banamees vastas: „Ära üffi enese peale mõtle! Kui mina ise ka nende puude otsast õunu süüa ei saa, siis sööwad neist ometi need, kes pärast mind seda kohta peavad, ja nemad mälestavad mind haua põhja.“

97. Hobune.

Minu isal on hall hobune. Ma olen ka musta, kimmelt, kõrwi, raudjat ja linalakk hoost näinud. Hobusega künatakse, äesta-

takse ja meetakse koormaid. Talwel weab isa hobusega puid ja hagu ja käib mooris raha teenimas. Hobusele antakse heinu, kaeru ja roffa. Hobusel on terawad kõrwad ja selged silmad. Sfeigi pinedas näeb ta teed. Hobune mälestab neid kohte hästi, kus ta enne on käinud. Mustast räpusest pangeist hobune ei joo, tema armastab puhtust. Sellepärast on tarwis hobust tihti fugeada ja ujutada.

Sõit, sõit sõbrale,

**Üle oja onule,
Läbi laane lessele,
Lüki maad tädile,
Wiis wersta wennale.**

98. Oma Zuku.

Mina ep olen see pisike poisfi,
See memme „oma Zuku,“
Kes tädile „tibu“ ja õele „Muri“
Riing onu ja taadile „kuku.“

Kuljuste kõlinal kiriku sõita
Panen ma täku ette,
Riing uue sameti mütsi pähe
Ja kirjud kindad kätte.

Päewad otsa ma liugu lasen
Kelguga loigu sõrwal,
Ja õõsel wäsinult soojas fängis
Ma tudun taadi kõrwal.

Mina ep olen see pisike poisfi,
Kes talitab taadi „Wõiki,“
Kes sõõdab „Kõrwi“ ja joodab „Kaudjat“
Ja teifigi hobuseid kõiki.

99. Rebane ja sikk.

Muinasjutt.

Rebane luuris ronka ülesse puu otsa. Ta ei pannud tähelegi, et kaew ees oli ja kukkus kaewu. Wett uppumiseks ei olnud, aga wälja hüpata ta ka ei saanud. Istus siis peale kaewus ja kannatas külma. Tuleb tarkpea sikk seda teed, raputab kõndides habet, kõigutab sarwi; ajawiiteks lööb ta silmad ka üle salwe kaewu, näeb seal rebast ja küsib: „Mis sina seal teed, rebase taat?“ — „Puhkan, waderikene,“ wastab reinuwader, „seal ülewel on suwel hirmus kuum, sellepärast ma siia asusingi. On hea wilu olla. Külma wett on siin nii palju, kui süda soowib.“ Sikk oli ammugi juba keelekastet otsinud. „Kas wesi on ka hea?“ küsib ta rebaselt. „Ütlemata hea, puhas ja külm!“ wastab rebane kawalalt. „Hüppa ka siia, kui soowid, meil

on siin ruumi mõlematele.“ Sikk kargaski rumalast peast kaewu, ja nii suure hooga, et pidi rebase surnuks lööma. Rebane aga pahandas: „Oh sa wa habemega kergats! Näe, ei mõistnud hästi karata — pritsisid mind weega.“ Sedamaid kargas ta ise siku selga, seljast sarwede peale ja sealt wälja raketele. Sikk oleks peaaegu kaewu ära nälgunud; alles teisel päewal otsiti ta üles ja tõmmati sarwi pidi wälja.

100. Öhtu päike.

Kuldne öhtu päike,
 Ilus oled sa!
 Ikka rõõmustad mu meele,
 Kui sind näen ma.

Nii kui puhtast kullast
 Siilgab sinu kuub,
 Sa ma waene olen mustast
 Alles ehitud.

Päike, nüüd sa hiilgad,
 Pärast hiilgan ma;
 Kui sa oma ilu jätab,
 Siis saan ilu ma.

Päike, sinu Looja
 On mu Looja ka,
 Sa weel enam: minu Peastja,
 Onnistegija.

(S. W. Jannsen.)

101. Tedre pesa.

Wälja pealt metsa äärest leidsiwad kaks poissi tedre pesa ja sawad ka tedre kätte, kes haudumas oli. Suurem ütles: „Wõta sina munad omale, teder jääb minu jaoks. Munad on ikka nii palju wäärt kui teder ise.“ Wähem poisis ütles: „Kui see tõsi on, siis wõta ise munad ja anna lind mulle.“ Nemad läksiwad riidu ja sawad pea karmupidi koku. Maadlemise juures peasis teder poisi käest wallali ja lendas ära, ja vähem poisis tallas kogemata munad puruks. Nüüd ei olnud kumbagil midagi. Seep see on, mis enamasti sest wälja tuleb, kui kaks kängesti oma digust ajawad ja kohut käiwad. (R. Malm.)

102. Sammas ja tall.

Mää, memmeke, mää!
 See lilleke pole ju hää!
 Suu tegi mõrudaks,
 Kõhugi walusaks.
 Hää memmeke, mää!
 Pää, pojuke, pää!
 See, katsu, siin õieti hää!
 On magus maitseada,
 Sööd, paneb kõpsuma.
 Hää pojuke, pää!

Mää, memmeke, mää!
 See lilleke pole ka hää!
 Suus on weel mõrudam,
 Kõht palju walusam.
 Hää memmeke, mää!
 Pää, pojuke, pää!
 See rohuks siin kõhule hää!
 Rips tõmba ribinal,
 Kraps tõmba krabinal.
 Hää pojuke, pää!

Mää, memmeke, mää!
 Pipp kõhule üksi on hää!
 Suu teeb nii magusaks,
 Kõht ei jäe walusaks!
 Hää memmeke, mää!

(E. Enno.)

103. Linnu pojad.

Lapsed olivad metsas marjul. Nad leidfiwad pöösa alt linnu pesa, kus linnu pojad sees olivad. Lapsed wõtsiwad nad sealt wälja ja wiisiwad koju. Kui isa seda nägi, ütles ta: „Lapsed, see ei sünni mitte, et teie linnu pesad ära lõhute. Linnud on meie heategijad. Nad rõõmustawad meid oma lauluga ja häwitawad kahjulikka putukaid.“ Lastel oli häbi ja hale meel waeste linnu pojakeste pärast. Nad wiisiwad linnu pojad ruttu metsa tagasi ja seadsiwad nemad tasakesti pesasse.

104. Talwe laul.

Juba tulnud tali,
 Väinud juweke,
 Tuul on külm ja wali,
 Kadunud kewade.

Villeke nüüd magab
 Dume kätte all,
 Kuni päike jagab
 Soojust kõrgemal.

Villeke siis tärkab
 Nullast priiskeste,
 Linnu hää! siis ärkab,
 Hõiskab juwele.

Külm ei kesta kaua,
 Tali taganeb;
 Päike teeb neil hana,
 Sutwi õilmitseb.

(M. Piirikivi.)

105. Wiisakas pois.

Gerik oli oma wiisaka oleku pärast kõikide meelest armas. Teised poisid wahtisiwad möödaminejat teretades maha, ei wõtnud mütsi peast, waid puudutasiwad sõrmega ainult mütsi nokka ja teretasiwad nii tasa, et seda waewalt kuulda wõis. Gerik teretas alati selge, lahke häälega ja mütsi ei unustanud ta seal juures kunagi kergitamast. Wõõrasse majasse minnes jäi ta alati nii kaua ukse juure ootama, kuni teda ligemale kutsuti. Kui ta külas pildiraamatut wõi muud ilusat asja nägi, siis ei

puutunud ta neisse kunagi oma woliga, waid ütles: „Palun, kas tohin seda oma kätte wõtta ja waadata?“ Kui Serikule wõileiba ehk muud külakosti pakuti, siis ei wõtnud ta seda mitte tummalt wastu, waid tänas rõõmsalt: „Mitüma! Olge terve andmast!“

Wiisatus teeb inimese kõikidele armsaks.

106. Kodu.

Meil aia äärne tänawas, Kus ehani ma mängisin
Kui armas oli see! Küll lille rohuga,
Kus kasteheinas põlwini Kus wana taat käekõrwal mind
Me lapsed jooksime. Tõi tuppa magama.

(E. Koidula.)

107. Sõnakuulmata Liisi.

Liisil oli see paha mood, et isa asju oma kätte wõttis. Küll keelas isa, et ta asjade külge ei tohi puutuda, aga seda keeldu ei pannud Liisi tähelegi. Korra läks isa kodust wälja. Liisi astus kohe isa laua ääre isa asjade kallale. Iga laual oli teraw nuga lahti. Liisi kohe nuga kätte, noaga mängima. Tahtis nuga kofku panna. Aga nuga oli kange wedruga. Enne weel kui Liisi sai sõrme eest ära wõtta, kargas nuga kofku ja lõi Liisile suure haawa sõrme jisse. Liisi puhkes kängesti karjuma. Isa juhtus seni koju tulema, kuulis karjumist, tuli ja taples weelgi, et Liisi keeldu tähele ei pannud.

(M. J. Eisen.)

108. Jõululaul.

Sa püha, kallid Jeesuke, Oh püha, kallid Jeesuke,
Sa tulid meile lastele, Su sünnimise päew on see,
Meid pidid puhtaks pesema Seepärast kõige ilma peal
Ja omaks lasteks tegema. Du täna lastel hea meel.

(R. Malm.)

109. Kahetõdne jõulurõõm.

Matare Annekese isa jäi ju enne jõulu metsas puu alla ja on nüüd haige maas. Kes Annekesele nüüd jõulupuud teeb! Oleks isa terve olnud, siis oleks ta lapse sülle võtnud ja koolimaja juure wiinud, kus ta jõulupuud tehaſe, aga nüüd on temal kumwad jõulud, ſeft emal ei ole haiget isa pøetades aega lapse peale mõtelſda!

Seda teadis Mäetare Mannikene ja warsti oli tal nõu peetud. Tema palus karja Hantsu, see tõi temale õige wäikese jõulupuud ja tegi jala alla kah, nõnda et seda laua peale wõis seisma panna. Mann kinnitas jõuluküünlad okste külge, riputas õunu ja saiu otja ja wiis selle Annele. Kui suur hea meel oli Mannil ise seda annetust walmistada ja wiia!

(M. Fitzberg.)

110. Ma ei taha waletada.

Isa kinkis pojale wäikese kirwe. Pojal oli hea meel. Ta läks õue ja hakkas kirmega puuhalgusid ja aiateiwaid täkkima. Wiimaks läks ta aeda ja katsus, kas kirmes ka õuna- ja pirnipuude peale hakkab. Poiss raius aias mitu puud ära. Ühe ilusa õunapuud raius ta koguni maha.

Isa tuli aeda, nägi rikutud puud ja ütles wihahelt: „Kes seda kurja on teinud, see saab kängesti nuhelda!“

Poeg kuulis pööra taga isa ahwardust. „Msi on halb,“ mõtles poiss, „aga ma ei taha waletada.“ Ta läks isa juure, tunnistas pisarfilmil oma süü üles ja palus andeks. Poja õiglane olek meeldis isale, nii et ta pojale tema süü andeks andis.

111. Tööle.

Ärka nukku, märka nukku,	Suue selga, kingad jalga
Ärka unest ülesse!	Sulle ise sean ma . . .
Sägu hüüab juba: „kukku!“	Ära aga mängu alga —
Lõo lõõrib lahkeste.	Sutsun sukka kuduma.

Mitte juttu, mitte nuttu,
 Tühi kõht on sundijaks . . .
 Oma leiba annab ruttu,
 Kui meid leiab kudumas.

(Jakob Tamm.)

112. Rattamängijad.

Teekäija läks külast läbi. Hulk poisikesi oliwad tee peal ja mängisid ratast. Wõõras mees tuli poistele ligemale. Poisikesed lahkusid kohe kabele poole teed, kergitasid

mütsa ja ütlesiwad: „Tere õhtust!“ Teekäija wõttis laste tere-
tamise lahkesti wastu ja läks edasi. Mõne sammu järele keeras
ta ennast ümber ja küsis: „Missugune tee wiib siit linna?“
Poisikesed hüüdsiwad: „Edasi, ja siis paremat kätt!“ — Üks
nendest jooksis warsti wõõrale järele, saatis teda kuni teelahkme
juure ja näitas tee kindlasti kätte. Teekäija tänas poisikest,
läks edasi ja ütles iseeneses: „Wiisakad poisikesed, neist
wõiwad pärast tublid mehed saada.“

(J. Elken.)

113. Sukakuduja.

Sõdige nüüd, sõrmekesed,
Wadige nüüd, wardakesed,
Suwi lõpeb, sügis jõuab,
Tali tahab talukida,
Wilu willasta rieta,
Külm ju küsib kindaida,
Tahab talle nahkasida.
Uni ei anna uuta kuube,
Magamine maani särki.
Uni saadab hulkuma,
Magamine marsima.

(Rahwalaul.)

114. Kolm rohtu.

Kaks rikka linnasaksa poega läksiwad maale jalutama.
Miste hakkas jämedat vihma sadama, ja noorherrad pidiwad
talumehe saunas, mis tee ääres seisis, warju otsima. Seal
nägiwad nad, kuidas talulapsed suure isuga jahusuppi sõiwad
ja fiiski röömsjad ning priisked oliwad.

Üks linna noorherradest küsis taluemalt: „Kust see tuleb,
et teie lapsed nii suure isuga lihtsat kõrti sõowad ja fiiski
nõnda röömsjad ja priisked on?“ Taluema wastas: „Ma olen

toidule kolm rohtu juure lifanud. Esiteks lasen ma lapsed tööd teha, et neil kõhud tühjaks lähewad. Teiseks ei anna ma neile kunagi wahepalukest, waib nad peawad söögi ajal laua ääres kõhub täis sööma. Kolmandaks ei lase ma neid mitte maiaks minna. Seep see on, miks lihtne kõrt neid priskeks ja rõõmsaks teeb."

115. Karjaste rõõmulaul.

Hüüawad

Rasunad:

„Tõuske üles magajad!

Läheme,

Karjased,

Metja karjale!

Metjas on nii wärske õhk,

Metjas pehme südi põhk;

Metja sees

Põõjastes

Selge hallik fees.

Liblikad

Kõiguwad,

Metja poole lendawad;

Mullikad

Tammuwad,

Wilu otsiwad.

Lallekesed, weised ka

Du kõik rõõmsad meiega;

Siit ja sealt

Põllu pealt

Kuulda laulu healt.

Päike nii

Waguši

Wajub ikka edasi;

Piltwed ka

Ujuwad

Üle metja, maa.

Weereb päike õhtule,

Lähme koju karjased.

Rõõmus meel

Ikka weel

Kõnnib meie eel.

(Fr. Kuhlbars.)

116. Lehm.

Lehmal on suur pea ja kõwerad sarwed, millega ta ennast kaitseb. Kaela all ripub tal pehme lott. Kontide nukad paistawad filma. Saba on piff, tema otsas ripub karwatutt,

millega lehm kärpseid eemale ajab. Iga jala otsas on lehmale faks suurt sõrga.

Lehm on mäletseja elajas. Ta sööb heinu, õlgi, ristikheina, wilja, rohtu ja puu lehti. Lehm neelab toidu esmalt ilma puremata alla. Kui lehm sõõnuks saab, siis jääb ta seisma, lasseb toidu maost uuesti suhu tulla ja mäletseb ta peeneks.

Lehm annab meile piima. Lehma liha on tulus toit; nahast tehakse jalavarjusid, sarwedest kammisid ja karwadest wilti. Lehma sõnnik rammutab põldu. Talwel söödetakse lehma laudas. Suwel saab lehm karjamaalt süüa. Igal lehmale on oma nimi. Lehma lüpsetakse hommikul, lõuna ajal ja õhtul.

**Sõeru, sõeru, lehmakene,
Maalu, maalu, marjakene!
Sõeru mulle sõira piima,
Maalu mulle marja piima!
Mül on pere piima tahtmas,
Wõõras pere wõida tahtmas.**

117. Maafikas.

Metjas seijs maafikas,
Maafikas nii ilus.

Poijs läks metja karjaga

Wagust paita otfima,

Leidis marja wilus:

Oh ja magus maafikas,

Maafikas nii ilus.

Ütles poijs: Ma nopin find,

Maafikas nii ilus.

Kostis maafik: Lase mind,

Karjapoijs, ma palun find,

Paijuda weel wilus!

Oh ja magus maafikas,

Maafikas nii ilus!

Poijs siis noppis maafika,

Maafikas nii ilus.

Ei ta wõtnud palumist,

Marjawarre kaebamist

Kuulda puude wilus.

Oh ja magus maafikas,

Maafikas nii ilus!

(Fr. Kuhlbars.)

118. Koer käib kohut.

Muinasjutt.

Muiste ei andnud taluperemees oma koerale muud süüa, kui paljaid konta ja seda leiba, mis inimestest üle jäi. Koer ei olnud sellega rahul ja läks kaebama. Kui ta kohtu ette sai, siis rääkis ta kõik oma loo üles, kuidas peremees temaga teeb. Kohus mõistis temale küll hea diguse ja ütles: „Peremees peab find suwel padjule ja talwel willa wakka magama panema, wõidleiba ja liha peab ta julle süüa andma.“ Koer oli selle digusega wäga rahul. Ta läks kodu poole ja mõtles ifka selle diguse peale, mis ta oli saanud. Rebane tuli talle teel wastu ja küsis, kus ta oli käinud ja kuhu ta läheb. Koer rääkis rebasele kõik ära, mis asja pärast ta käib ja kuhu ta läheb. Rebane kiitis ka seda, et ta peremehe üle oli digust saanud. Nemad hakkasiwad kahekesi juttu ajama digusest ja kõigist asjust. Selle hea jutuga unustas koer kõik diguse ära, mis ta oli saanud. Kui nad üksteisest lahkusiwad, siis küsis koer rebaselt: „Mis see oli, waderike, mis ma julle rääkisin?“ Rebane kostis: „Seda ja mulle rääkijid, mis diguse kohus julle mõist-

nud, et peremees peab julle luid konta^{ja} pölenud koorufesi süüa andma, suwel laastumäel ja talwel lumehange otšas pead ja magama.“ Koer läks furmal meelel koju, polnud tal digust paremat ühtegi, kui enne oli.

119. Mõistatused.

1. Pool sood sula, teine pool külmetanud?
2. Pöder kargab põllu peal, jalad maha ei puutu?
3. Punane koer magab jahu kirstus?
4. Teist närib, ise kisendab?
5. Sadasid läheb wõõrsiks paluma: õnnelikud, kes ei tule, õnnetud, kes tulewad?
6. Kes käib kõik maa läbi ja seisab ühe koha peal?
7. Põhja all ei ole, aga liha täis?
8. Neli toas, kaheksa õues?
9. Punane rakk haugub läbi luise aia?
10. Wana wakk, uus kaas?

Seletused: 1. Sammal seina wahel. 2. Häll. 3. Tuli leel. 4. Saag. 5. Wõrk. 6. Tee. 7. Sõrmus. 8. Toa nurgad. 9. Keel. 10. Külmetanud loik.

120. Hallika wesi.

Willem jookšis suwisel palawal päewal žmetšas, oli higine ja kannatas jänu. Künka äärest leidis ta wulisewa hallika, mis maa alt wälja kees ja suure weesoru ojaše saatis. Willem oli kodus küllalt kuulnud, et siis külma wett ei tohi juua, kui teha kuum on. Aga ta oli seda õpetust naeruks pannud. „Wesi ei wõi kellegile kurja teha!“ ütles ta ja jõi külma wett himu täis.

Waewalt oli Willem koju jõudnud, siis tundis ta külma wärinat ja jäi palawikku haigeks. „Oh,“ ägas ta nüüd walus, „kes wõis armata, et hallika wesi wõib haigeks teha!“ Isa ütles: „Mitte hallika wesi ei ole süüdlane, waid sinu enda kangekaelus, et sa wanemate õpetust wastu ei wõta. Oleks ja enne joomist ennast jahutanud, siis poleks wesi julle midagi paha teinud.“

121. Wanemate jõna.

Laps, ole ifka õiglane Kui armsaks jääb sul aus wiis,
Ja ela laitmata, Ei pööra õigest teest,
Et wanemate nimele Weekannu juures laulad siis
Sa häbiks fõrd ei saa. Kui jookfs kuldpeefri seest.

Jääb wanemate manitsus
Sul armsaks hauani,
Ei lahkuda wõi õnnistus
Su majast tialgi. (f. Kuhlbars.)

122. Kalewipoja lapseõlw.

Muinasjutt.

Ennemuiste elas Eestimaal kuningas Kalew. Temal oliwad kolm poega. Noorem poeg Kalew sündis alles pärast isa surma. Juba kätkis näitas noor Kalew tugewat jõudu. Ühel hommikul, kui Kalewipoeg alles kaks kuud wana oli, tahtis tema ema Linda waadata, mis hällilaps teeb, aga hälli ega last ei olnud enam woodi ees. Ainult mähkme tükid ja hälli killud leiti maast: Kalewipoeg oli oma hälli pilbustanud ja ise põrandale roomama läinud. Kolmandal kuul hakkas Kalewipoeg juba kõndima. Ta püüdis oma jõudu kurnimänguga ja lutsukiwi wiskamisega kosutada. Kui ta kurni pildus, siis lendasiwad kurnid mööda metsa ja mägesid laiali. Weel tänapäew leiame siin ja seal ümargusi ja pikergusi kaljupakkusid. Need ongi Kalewipoja kurnid.

Kalewipoeg käis tihti merekaldal lutsu laskmas. Oma lutsukiwid tõi ta paemurrust; need oliwad kolm jalga pikad, jalg laiad ja paar tolli paksud. Siiski lendasiwad nad üle wersta maa merd mööda edasi.

123. Rebane ja hunt.

Muinasjutt.

Rebasel oli fange nälg. Tema jookfs mööda teed ja wahtis, kas kusagilt ei saaks midagi näpata. Korraga näeb, mees sõidab hobusega, külmetanud kalad ree peal. „Küll oleks hea wahest ka kalu süüa,“ mõtles rebane. Jookfs siis ette, wiskas tee peale pifali maha, jalad sirged, saba firewil — mis furnud, see furnud, muud midagi! Kalamees sai sinna,

nägi rebast maas ja ütles: „Saab naise kasukale tubli krae!“ Wiskas rebase saba pidi ree peale, tõmbas roguški weel üle ja käis ise hobuse kõrwal edasi. Rebane tegi ree warwade wahela augu ja hakkas kalu wälja loopima. Kalad kadusiwad üksteise järele, kuni enam ainuštki koorma peale ei jäänud. Siis lipjas wa reinuwader ise ka tajakihluteesti minema. Mees jõuab koju, waatab — ei kraet ega kalu kummaštki enam.

Rebane tassis kalad oma pesasse. Seal istus ta ja sõi. Hunt tuli juure ja ütles: „Tere, wader! Mis sa seal sööd?“ — „Kalakeši ifka,“

wastas rebane. — „Anna mulle ometi üks ainuke-negi!“ — „Waata, kus mul mees!“ wastas rebane: „Eas mina püüan, tema siis aga sööb!“ „Anna siis mõni kalapeatenegi!“ palus hunt. „Mitte sabagi ei anna! Püüa ise ja söö siis, et küll saab!“ — „Õpeta, kuidas sina neid püüdsid!“ — „Ole hea otši jõe peal mõni jääauk üles, pista saba sisse, istu ja üttele: „Kalad, tulge

minu juure, suured ja wäiksed! Küll siis kalad tulewad.“ Hunt otšis jääaugu üles, pistis saba wette, istus ja uris: „Kalad, tulge minu juure, suured ja ifka suured!“ Rebane tuli ka sinna, jookšis ümberringi ja pomis: „Külmeta, külmeta, hundi saba!“ Hunt küšis: „Mis sa, wa wader, seal räägid?“ — „Sedasama, mis sinagi.“ — Hunt aga istub ifka jääaugu peal ja kordab oma sõnu, rebane jälle oma sõnu. „Kulla waderike, kas ei oleks ju aeg wälja tõmmata?“ küšis hunt. — „Ei ole weel; küll ma siis ütlen, kui paras aeg on,“ wastab rebane. Jällegi istub hunt ja kordab oma sõnu ja rebane jälle oma sõnu. Rebane nägi, et jääauk ju hästi kinni oli külmetanud, ütles hundile: „Noh, waderike, tõmba nüüd wälja!“ Hunt tõmbab, tõmbab — saba ei tule wälja. — „Näe, kui ahne sa oled!“ haugutas rebane. „Eks ma käskinud ütelda: suured ja wäiksed, sinu aga kordajid ifka: suured ja suured. Noh, nüüd ei jaksa enam wälja tõmmata. Dota natuke, ma lähen kutfun külast abi.“ Ta jookšis külaste, kiwendas afna taga: „Tulge jõe, andke hundile walu! Hunt on saba pidi jää sisse külmetanud!“ Mehed wõtšiwad firwed ja hangud ja jookšiwad jõe. Hädaohtu nähes

tõmbas hunt kõigest jõust, tõmbas saba tagant ära ja pistis putkama, fuidas a'ga jalad mõtšivad. Rebane kifendab tagant järele: „Tule tagasi, tule tagasi, wa wader, kalab unustafid ma'ha!“

124. Notsukesed.

Ruik, ruik, mold on tühi,
Mold on tühi, kõht on tühi!
Kuhu perenaine pagend,
Peitu pugend pereneitsi?
Notsukesed neljakesi,
Rühmeldajad, rahmeldajad,
Kärsa kandjad kaunikesed
Jätnud kitsa aia piiri.

Ruik, ruik, mold on tühi,
Mold on tühi, kõht on tühi!
Kolgad kõik ju läbi käidud,
Lombid läbi lobistatud,
Pikutatud, rõngassaba
Mitmet moodi siputatud,
Rüseledes, räseledes
Jõudu hästi harjutatud.
Siiski aeg weel ammu pole
Õhtu poole pööremas,
Loode teele lähenemas,
Ainult notsukeste kõhtu
Nälg ju sala näpistamas.

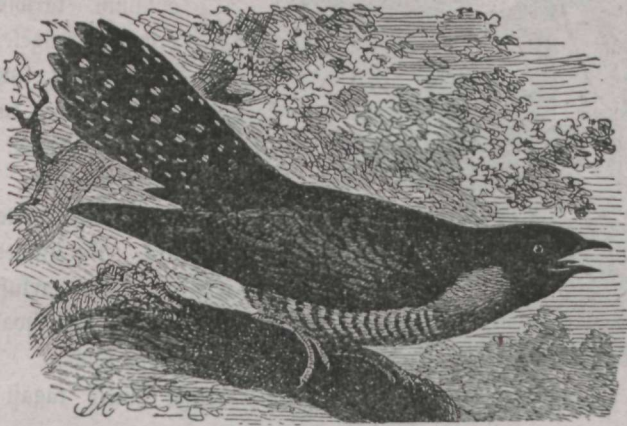
Ruik, ruik, mold on tühi,
Mold on tühi, kõht on tühi!
Kuhu karjus ära kadus,
Sõber kergejalgne sõitis,
Et ei tule tuhat nelja,
Tuhat nelja Tuksi saatel
Karjamaale põllu raale
Notsukeksi, noorukeksi
Laskemaie, lunastama!
Aeg ju ajas jutuaie,
Wiide kiskus wirisema,
Kõhugi kõrwal kõhelema.

(E. Enno).

125. Nurisew kagu.

Muinasjutt.

Kui Jumal linnud lõi, siis juhatas ta igaihele eluaseme kätte: toonekured seadis katusele elama, pardid wette, lõokesed wälja peale ja pääsukesed räästa alla. Kõik oliwad oma elukohtadega rahul, ainult kagu nurisew. Katusel olewat temal liig tuulene, wees märg, wäljal kõwa, ja räästa all kitsas.

Jumal sai wihaseks ja ütles käole: „Noh, siis otfi ise omale parast paika!“ Sest ajast peale hulgub nurisew kagu ühelt kohalt teisale. Pole ta weel tänini paika leidnud, mis talle meelt mööda oleks. Igal ööl magab ta uue puu otsas. Oma munad muneb ta üks ühe, teine teise linnu pesasse ja lendab jälle oma teed.

126. Pääsukesed.

Pääsukesed on armsjad linnud. Nad pesitawad katuse räästa all ja maja seinte küljes. Terwe päewa lendawad pääsukesed õhus ja püüawad sääski ning kärpseid. Kui pääsukene pesale läheneb, siis tõstawad pojad rõõmsasti päid ja ajawad nokakesed laiali. Nad teawad, et wanemad neile magusaid juuntäiji korjavad.

Talwefs rändawad pääsufesed meilt ära soojale maale. Saks koguwad nad sügise eel parwede kaupakatusetele kofku. Wanad meelitawad poegi lendama. Kui noored õhu sees ära wäsiwad, siis tulewad nad katusele jälle puhkama. Noortel pääsufestel lähed õppimist tarwis. Nad peawad kaugele, kaugele üle jõgede ja merede lendama, enne kui soojale maale jõuawad. Kes siis hästi lennata ei oska, kukub teel wette ja upub ära. Ka inimeste lastel on waja tarkust õppida, et nad wõikfiwad üle elumere sõuda.

Kui pääsufesed kewadel oma wanade pesade juure tagasi tulewad, siis jutustawad nemad rõõmjasti lauldes:

**„Midli, Madli,
Kudli, Kadli
Kudus kangast, tegi riiet,
Läks siis metsa kännu otja
Tõmbas lõhki: firts — firrr!“**

127. Mis ma sest saan!

Kai oli juba kahetja aastane, aga ei mõistnud weel mitte lugeda. Küll fundis ema, küll õpetas isa, aga Kai ei wiitsinud õppida. Kai ütles ikka: „Mis ma sest saan, et ma lugema õpin!“

Kaie õde Mai oli alles seitseme aastane, aga luges juba ilufasti. Kord tuli natukene aega enne jõulu ristas onu wõõrussele. Onu kutjus Maie lugema. Mai luges ilufasti, Kai aga ei oskanud hästi weeridagi.

Jõulud jõudsiwad kätte. Dnu tuli jõuluks jälle külaliseks, tõi Maiele ilusad riided, kolm pildiraamatut ja mänguasju kingituseks. Isa kinkis Maiele ilusa nuku. Kai aga ei saanud ei onu ega isa käest midagi.

„Kus minu jõuluringitus on?“ küsis Kai. Isa ütles: „Eks me võelnud ikka: „Kai, õpi lugema!“ Aga sa vastasid: „Mis ma sest saan!“ Mai loeb hästi, Mai sai kingitusi: laisale lapsele ei too jõulud rõõmu.“

Küll nuttis nüüd Kai, aga mis see enam aitas!

(M. J. Eisen.)

128. Meie Jüts.

Meie Jüts oli muidu kõrmas ja kena pois, aga üks paha wiis oli tal. Hommikul ei tahtnud ta kuidagi lasta filmi pesta. Kui era teda kättpidi weekausi juure wiis, siis pufitas Jüts jalad wastu ja hakkas niisugust pilli puhuma, et kakski laua all naeris.

Ühel hommikul põgenes Jüts ära ja ei lastnudki ennast pesta. Seltsamal päeval tuli linnaonu külasse. Ta tõi ilusat kollast saia, sel olivad mustad rosinad sees. Jütsti wend ja õde lõiwad onule patši, et tuba lastus, ja saiwad oma saiad kätte. Aga kui onu Jütsti otja waatas, siis hakkas ta naerma ja ütles: „Sul on suu alles pesemata; kes sulle wõib saia anda?“ Ja pistiski saia taskusse tagasi.

Nüüd läks Jüts ema juure ja palus, et ema tal näo ka puhtaks peseks. Ta töötas, et ta iialgi enam eest ära ei jookse, kui ema teda weel seekord peheb. Puhtale lapsele ei wõinud ka onu nüüd küllakosti enam feelata. Jüts pidas oma sõna. Igäl hommikul läks ta ise pesukausi juure, ja nüüd on tal filmad ja käed alati puhtad. (G. E. Suiga.)

129. Täherublad.

Muinasjutt.

Kord elas wäike tütarlaps. Tema isa ja ema oliwad ära surnud. Waesele lapsele ei olnud nad muud midagi järele jätnud kui riided, mis ta seljas kandis ja tükike leiba. Ühel õhtul läks waenelaps metsa, ta tahtis jõululast üles otsida.

See oli talwel ja ilm oli wäga külm. Tee ääres nägi laps halli wanameest istuwat. See sirutas käe lapse wastu wälja ja palus tükikest leiba. Waenelaps wõttis sedamaid oma leiwatüki taskust ja andis selle kerjajale. Warsti selle järele tuli waeselapsele wäike tütarlaps wastu. See wärises külma käes, sest temal oliwad õhukesed riided. Siis andis meie waenelaps sellele oma jaki, mütsi, kingad ja kõik, mis tal oli.

Kui tütarlaps päris üksi metsas seisis ja kõik oli käest ära andnud, siis langes palju tähti taewast maha

ja need katsiwad teda. Waeselapsel oli nüüd jälle ilus soe kleit seljas ja uus müts peas. Ja tähtedest, mis maa peale sadasiwad, saiwad ilusad hõberublad. Waenelaps kogus need oma põlle sisse ja nüüd oli tal, nii kaua kui ta elas, kõike küllalt.

130. Sunespoow ema sündimise päewaks.

Südamliku soowiga	Jumal juhtigu su sammude,
Tulen sinu ette ma.	Juglid eluteel sind kaitsku,
Ehk küll olen wäike weel,	Süda rahupäiwi maitsku,
Eiiski tänulik mu meel.	Et weel kaua, kaua ja
Soowin sulle kõike head:	Wõits mu õnneks elada!
Wäike siligu su pead,	Sinult mina õppust jaan,
Taewas andku sulle rammu,	Sest sind ikka armastan.

(P. Grünfeldt.)

131. Wäike kewadelaul.

K ewade on kuulus mees	Kõla, wäike lauluke,
Lahke laulukunsti sees.	Kewadele kenaste,
Tal on hääled ilusad,	Süüa üle metsa, maa,
Hääle mõnud mõjusad.	Alle ilma ilusa!

(A. Piirikivi.)

132. Kilplaste tarkus.

Kilplased kaewasiwad kaewu ja pidasiwad nõu, kuhu august wälja kaewetud muld pidi pandama, mis risuks ees oli. Pita järelmõtlemise peale oli üks nõuks kiitnud, teist sügawat auku kaewata ja mullahunikut sinna sisse wisata. Mehed waatasiwad tükk aega üksteise silma ja mõtlesiwad asja pikemalt läbi. Wiimaks küsis üks arglikult: „Kuhu siis selle mulla paneme, mis uuest august wälja kaewame?“ — „Noh,“ kostis esimene, „mis tõlplased teie siis olete, et teie seda ei mõista! Nuk tuleb nii sügaw kaewata, et mõlemad hunikud sisse mahuwad.“

(Dr. Fr. R. Kreuzwald.)

133. Mere peal.

Riigu, liigu laewukene,
 Rained lahtelt lüfate,
 Tõuka tagant tuulekene.
 Purjed hästi paisuge!

Sainest läbi, laewukene,
 Venda nagu linnuke,
 Jõua, jõua, laewukene,
 Jõua ikka edasi.

Tere, mere linnukene,
 Pole purje tarwis teil;
 Tiivad palju paremini
 Mitawad kui purjed meil.

Ennäe, tena kalakene,
 Hüppab wee seest ülesse;
 Läheb jälle, loomakene,
 Wilu wete woodesse!

Raugelt paistwad teised laewad
 Purjedes seal lendawad,
 Gemal lendes nemad näitwad
 Laitjad luiged olewat.

Kallis meri, lõbus meri,
 Sügaw, suur ja sinine,
 Ei ma lahtuks, lõbus meri,
 Zial sinust kaugele.

(M. Körber.)

134. Tatar.

Kui sa pärast äikest põllule lähed, kus tatar kaswab, siis näed sage-
 dasti, et ta üsna mustaks on läinud ja ära kõrwenud, nagu oleks tuli
 temast üle käinud. Talumees ütleb siis: „Seda on wälk teinud.“ Aga
 mispärast on ta seda teinud? Ma tahan jutustada, mis ma selle kohta
 warblastelt olen kuulnud, ja warblased on seda wana pajupuu käest kuul-
 nud, mis tatrapällu ääres kaswab. See on tõeste auwäärt, suur paju,
 sest ta on wäga wana, koor on tal korpline ja tüwi keffkohalt lõhki.
 Põhest kaswawad orashein ja põldmarjade warred wälja. Puu kummar-
 dab ofjadega maani ja need näiwad, nagu oleks temal pikad rohelisted juuksed.

Põllul ümberringi kaswas wili, niihästi rutis, oder, kui kaer, nii
 tore kaer, et kui ta walmis on, siis näitab, nagu istuks ta okstel hull
 kollaseid linnukesi. Wiljapead on täis raskeid teri ja mida raskem keegi
 oli, seda madalamasse paendus tema wagaduses ja alanduses. Aga seal
 oli ka tatrapäld, see seisis just wana pajupuu ligidal. Tatar ei kummar-
 danud muu wilja kombel, waid seisis uhkete püsti.

„Mina olen niijama rikas kui ruffipea,“ ütles tatar, „pealegi olen
 ma palju kenam; minu died on ilusad nagu õunapuu died. Lust on mind
 ja mu diji waadata! Kas sa tunned midagi, mis minust toredam on, ja
 wana pajupuu?“

Pajupuu nikutas peaga, nagu tahaks ta öelda: „Küllap tunnen!“
 Kuid tatar oli täis kõrkust, ajas enda kaela dieli ja ütles: „Kumal puu,
 tema on ju nii wana, et orashein ihust wälja kaswab!“

Pea selle järele tõusis kange äikese ilm. Kõik nurme lilled tõmba-
 siwad oma died kokku ja lassitiwad oma wäikesed kenad peakesed allapoole

rippuda, kui torm neist üle käis, aga tatar waatas omas kõrkuses ifka weel uhkelt ülespoole.

„Painuta oma pead meie kombel!“ ütlesiwad lilled.

„Seda ei ole mul tarwis!“ wastas tatar.

„Painuta oma pead nõnda kui meiegi!“ hüüdis wili. „Nüüd tuleb tormi-ingel lennates. Tal on tiivad, mis pilwedeft maani ulatawad ja ta lööb sind keskelt katti, enne kui aega saad temalt armu paluda.“

„Aga ma ei taha painduda!“ ütles tatar.

„Tõmba oma diedki kofku ja lasse oma lehed longu!“ ütles wana pajupuu. „Ära waata ülesse wälgu poole, kui pilw lõhkeb; inimesedki ei tohi seda, sest wälgu korral wõib Jumala taewasse waadata, ja see walgus wõib inimestki pimedaks teha. Mis peaks küll meist taimedeft saama, kes meie ometi palju halwemad oleme!“

„Palju halwemad?“ küsis tatar. „Nüüd tahan ma dieti Jumala taewasse waadata!“ Ja ta tegi seda omas kõrkuses ja uhkuses. Nagu oleks kõik maailm lausa tules, nii kangeste heitis wälku.

Kui wiimaks wihm oli üle läinud ja äike möödas, siis seisiwad lilled ja wili rõõmsalt puhtas õhus. Wihm oli neid kosutanud ja elustanud ja nad heljusiwad nagu ennegi sinna tänna, aga tatra oli wälk süüsimus-taks kõrwetanud: ta ei olnud nüüd muud, kui eluta ja tuluta taim põllu peal.

Wana pajupuu raputas nagu ennegi oma offi tuule käes, ja wärskete, roheliste lehtede pealt langesiwad suured weetilgad nagu pijarad maha.

Kuid warblasjed küsisiwad: „Miks ja nutad? Siin on nii lahke ja ilus! Waata, kuidas päike särab ja kuidas pilwed ruttawad! Hinga ometi rõõmfaste lillede magusat lõhna! Miks ja nutad, wana pajupuu?“

Ja pajupuu jutustas, kuidas tatar kõrk ja ennaft täis olnud ja kuidas ta nuhelda saanud. Mina, selle loo jutustaja, kuulsin seda warblaste käest. Nad jutustasiwad seda mulle, kui ma neilt muinasjuttu palusin.

135. Karjapoiisi laul.

Kena kejanurme keskelt
Kõnnib karjapoiisike,
Kõnnib lambakarja ümber,
Hoiab lambaid hoolfaste.

Rahul lambad rohthu maitswad,
Talled kõrwal tantsiwad,
Vinnud ümberkeeru laulwad,
Killed läigitawad maad.

Õõ hõiskab õite õhul
Keerutelles kõrgele;
Õõ lõõrituse jekka
Paulab ka nüüd karjane.

Hõiska, hella poisikene,
Rasupõlwel kasinal!
Mõni kurbtus, mõni mure
Tuleb põlwel tulewal.

(Dr. W. Beske).

136. Näkk.

Muinasjutt.

Hulk karjalapsi käratsesiwad ja wandusiwad jõe käärus, mis hirmns kuulda. Üks neist ütles küll: „Ärge wanduge, küll teie näete, mis tuleb!“

Teised ei hoolinud sest midagi, muud kui kirusiwad aga peale.

Korraga tekkis walge hobune karjaste sekka. Karjased nõu wõtma: „Istume talle selga ja sõidame!“

Hakkasiwad ka hobuse selga ronima. Mida enam neid hobuse seljas oli, seda pikemaks wenis hobune.

Kui kõik teised seljas oliwad, katsus üks wäike seakarjus ka weel hobuse selga saada, aga ei saanud ega saanud. Niipea kui ta ülesse hüpata katsus, jäi hobune ikka lühemaks.

„Kuhu mina siis nüüd istun?“ pahandas wiimaks karjapoiss. „Ah, ah, ma istun näki näsa otsa!“

Kuid selsamal silmapilgul kadunud hobune nagu maa alla, ja karjased olnud mätta peal maas.

Mis hobune see muud wõis olla, kui mõni paha näkk. Wist tahtis ta neid kurje karjaseid jökke wiia.

(J. Kunder.)

137. Riisu laste õpetajaks.

Riisu istus homnikul tooli peal. Ta kastis keelega käpa märjaks ja pühkis sellega mitu korda üle silnade.

Lapsed ütlesiwad: „Nüüd tuleb wõdraid, sest Riisu peseb filmi. Wiist tuleb tädi kaugelt, sest kaks kaapab hästi kaugelt kõrwade tagant. Ja siis tuleb ifka kaugelt wõdraid.“ Ja lapsed hakkasiwad tädi ootama.

Päew läks mööda. Tuli õhtu. Tädi ei olnud kuuldagi. „Miks Riisu filmi pesti, kui wõdraid ei tulnudki?“ nõnda küüsiwad lapsed emalt.

Ema seletas: „Riisu tahtis teid õpetada, et ifka peab puhās ja wiisakas olema, kui ta wõdraid ei tulegi. Sellepärast peab filmi pesema ja juukseid kammima. Puhast last on alati lõbus waadata ja puhtalt ja wiisakalt on omalgi parem olla.“

(S. Bloompuu.)

138. Mu isamaa, mu õnn ja rõõm.

Mu isamaa, mu õnn ja rõõm,
Kui kannis oled sa!
Ei leia mina iial teal
See suure laia ilma peal,
Mis mul nii armas oleks ka
Kui sa, mu isamaa!

Ea oled mind ju sünnitand
Ja üles kasvatanud;
Sind tänan mina alati

Ja jään sul truult surmani,
Mull kõige armsam oled sa,
Mu kallid isamaa!

Su üle Jumal walwaku,
Mu kallid isamaa!
Ea olgu sinu kaitseja
Ja wõtku rohkest õnnista,
Mis iial ette wõtad sa,
Mu kallid isamaa!

(S. W. Jannsen.)

139. Kes on tsaar?

Keiser Peeter I. jättis kord oma selfilised maha lagedikule ja läks ise metsa kõndima. Ta ekkis metsas ära ja jõudis wiimaks talumehe juure, kes puid raius. Keiser ütles: „Tere ja jõudu, külamees!”

„Tere, jõudu tarwis!”

„Wii mind lagedale wälja, külamees, ma ei oska teed!”

„Sind pole wiia tarwis, sa leiad ju tee isegi üles. Mine siit otse edasi, käana paremat kätt, siis pahemat kätt, kui tee wastu tuleb, siis hoia pahemat kätt,” juhatas mees.

„Mina ei saa sellest aru,” ütles keiser, „tule fina ise kaasa ja wii mind metsast wälja!”

„Jah, herra, aga minu tööpäew on kallis.”

„Tööpäew kallis? Roh, ma maksan wälja.”

„Kui wälja maksad, siis läheme.”

Nemad istusiwad talumehe wanakrisse ja sõitsiwad minema. Tee peal hakkas keiser mehest küsima, kus ta käinud ja mida ta ka näinud. Mees seletas ühte ja teist, kus ta käinud ja mis näinud.

„Aga kas ka tsaari oled näinud?” küsis Peeter.

„Ei, ma tsaari weel pole näinud, aga küll tahaksin ma teda näha saada!”

„Kui meie metsast wälja jõuame, siis saad teda näha.”

„Aga kuidas ma teda ära tunnen?” küsis mees.

„Kui kõik mütsid maha võtavad, siis waata, kellel müts pähe jääb, see on tsaar.“

Nemad jõudsiwad lagendikule. Rahwas nägi keisrit tulewad, kõik võttsiwad mütsid peast ja hüüdsiwad hurraa!

Talumees waatas ümberringi: kõigil mütsid ära, nendel lahkestes peas. Ta küsis: „Kes siis on tsaar?“

Keiser Peeter kostis: „Magu näha, üks meist peab tsaar olema.“

140. Keisrilaul.

Jumal, Keisrit kaitse sa!
Wägewalt, kuulsalt
Walitse kiituseks!
Elagu kawa ta,
Walitsegu auuga!
Jumal, Keisrit kaitse sa!

II. Kodulaste usudpetuse aabits.

A. Piibli lood, piibli salmid ja kiriku laulud.

1. Maailma loomine.

1. Jumal loob maa ja taewa. Alguses lõi Jumal taewa ja maa. Maa oli tühi ja paljas ja pimedus oli sügavuse peal. Siis ütles Jumal esimesel päeval: „Saagu valgus!“ Ja valgus sai. Jumal nimetas valgust päevaks ja pimedust ööks. Teisel päeval ütles Jumal: „Saagu laotus!“ Sedamaid sündis finine taewamõlv pea kohal, kus tuul pilvesid edasi ajab. Kolmandal päeval ütles Jumal: „Vesi kogugu ühte paika, et kuiw maa nähtavale tuleks.“ Sedamaid sündiswad mered ja järved, niisamuti ka kuiw maa. Aga maapind oli paljas. Sellepärast ütles Jumal veel seltsamal päeval: „Maast tähtsagu noor rohi ja wiljalised puud, kus nende seeme sees on.“ Ja nõnda sündis. Neljandal päeval ütles Jumal: „Saagu valgused taewa laotusesse, et nemad wahet teewad päewa ja öö wahela.“ Ja Jumal lõi päikese, kuud ja tähed. Viiesandal päeval lõi Jumal kalad, kõik muud weeloomad ja linnud.

2. Jumal loob inimese. Kuuesandal päeval ütles Jumal: „Maa toogu wälja elawaid hingesid, lojusid, roomajaid ja metselajaid!“ Ja see sündis nõnda. Veel ütles Jumal: „Tehkem inimest eneste näo järele eneste sarnaseks, et ta maa üle walitseks.“ Ja Jumal walmistas inimese mullast ja puhus

tema ninasfe elawat õhtu. Nõnda sai inimene elawaks hingeks. Tema nimi oli Adam. Jumal waatas kõige selle peale, mis ta oli teinud, ja waata, see oli wäga hea.

Kalade ja lindude loomine wiitendal päewal.

3. Jumal seab pühapäewa. Seitsmendal päewal hingas Jumal kõigest oma tegemisest, õnnistas seitsmendat päewa ja pühitses seda pühapäewaks.

Esimesel päewal loodi walgus,
Teisel päewal taewa laotust nähti;
Kolmandal on maa ja mere algus,
Neljas päew tõi päikest, kuud ja tähti;
Wiitendal sai kalu, linnukesti,
Kuuenandal weel lojust, inimesi.

Piiblisalm: Laul 33, 9: Kui tema ütleb, siis sünnib, kui tema käsib, siis seisab walmis.

Õpi laulma wiisliki: Kes Jumalat nii lases teha.

Er. 41, 1.

Dh Jumal Jsa, ilma Looja
Ja kõige asja tegija,
Ea kõige rahwa õnnetooja,

Sind kiidab terve ilmamaa:
Sind austakse südamest,
Dh Jumal Jsa, igawest!

2. Esimesed inimesed.

1. **Paradiisi aed.** Jumal ehitas rohuaiia ehk Paradiisi Eedenisje. Ta laskis maast kaswada kõiksugu puud, mis armsad oliwad pealt näha ja hea neist süüa. Kesl aeda seisis elupuu ja hea ja kurja tundmise puu. Jõgi kastis seda aeda ja tegi ta väga wiljarikkaks.

2. **Adam Paradiisis.** Jumal pani Adama Paradiisi elama ja käskis teda seda aeda harida ja hoida. Jumal ütles Adamale: „Kõigist aia puust wõid sa süüa, aga hea ja kurja tundmise puust ei pea sa mitte sööma. Mil päewal sa sellest sööd, pead sa surma surema!“

3. **Jumal loob Gewa.** Adam oli üksinda ilma abita. Jumal ütles: „See ei ole mitte hea, et inimene ükski on; ma tahan temale abi teha.“ Jumal laskis raske une Adama peale tulla, wõttis ühe Adama küljelu ja walmistas sellest naise. Adam pani oma naisele nime Gewa. Esimesed inimesed oliwad pühad, head ja õiged. Paradiisi õndsas põlwes pidiwad nemad igaweste elama, kui nemad Jumala käsust üle ei astunud.

Piiblisalm: 1. Joh. 5, 3: See on Jumala armastus, et meie tema käsusõnad peame, ja tema käsusõnad ei ole mitte raskeid.

Õpi laulma: Er. 44, 1.

Dh wõtkem Jumalat
Suust südamest nüüd kiita.
Kes suuri asju teeb,
Ja temale au näita,

Kes emahust ju
Meil teinud palju head,
Ja praegu hoidwad weel
Meid tema armu käed.

3. Patulangemine.

1. Adam ja Gewa teewad pattu. Madu oli kawalam, kui kõik elajad. Ta tuli Gewat kiusama, et ta keeldub puust sööks ja ütles: „Teie ei pea mitte surma surema! Waid Jumal teab, et mil päewal teie sest sööte, siis saavad teie filmad lahti; teie saate olema kui Jumal ja tunnete head ja kurja.“ Gewa waatas puu peale. Puu oli ilus ja ta wili tegi filmadele himu. Gewa tahtis kui Jumal olla, wõttis duna puust, sõi ise, andis oma mehele, ja tema sõi ka.

2. Patu karistus. Korruga kuulsiwad Adam ja Gewa

Adam ja Gewa aetakse Paradiisist wälja.

Jumala häält. Nad kartsiwad ja peitsiwad endid aeda puude taha. Jumal küsis Adamalt: „Kas oled söönud sest puust, millest ma sind keelisin söömast?“ Adam kostis: „Naine, kelle sa mulle abikaasaks andsid, andis mulle sellest puust ja mina

šöin." Siis ütles Jumal naise wastu: „Miks sa seda oled teinud?“ Naine kostis: „Madu pettis mind, ja mina šöin.“

Jumal needis maa ära, et ta põrmus kõhu peal roomaks. Ja naise wastu ütles Jumal: „Ma tahan sulle väga palju walu saata. Aga Sunistegija peab naisest sündima, kõik inimesed patust peastma ja taewasesse Paradiisi wiima.“ Adamale ütles Jumal: „Oma palehigi sees pead sa leiba sööma; kuni sa jälle mullaks saad, kust sa oled wõetud; sest sina oled põrm ja pead jälle põrmuks saama.“ Ja Jumal ajas Adamat ja Ewa Paradiisist wälja ja pani aia ukse ette ingli mõõgaga, et ükski ei pidanud sinna tagasi peasema.

Piiblisalm: Room. 6, 23: Surm on patu palk, aga igawene elu on armuand Kristuse Jeesuse sees.

4. Weeuputus.

1. Jumal tahab kurjad inimesed maa pealt ära kaotada. Inimesi sai maa peal palju, aga mida suuremaks nende arv tõusis, seda suuremaks kaswis ka nende kurjus. Kõik nende teod, šönad ja mõtted oliwad kurjad. Sellepärast ütles Jumal: „Ma tahan inimesed maa pealt ära kaotada!“

2. Noa leiab armu. Aga Noa leidis armu Jumala filma ees, sest ta oli waga ja dige. Jumal ütles Noa wastu: „Ma tahan weeuputuse maa peale saata, et kõik liha hulka saab, kus eluwaim sees on. Aga sinuga tahan ma oma seaduse kindlaste teha. Tee enesele laew! See olgu 300 küünart pikk, 50 küünart lai ja 30 küünart kõrge, kolme laega. Sina pead laewa minema, sina ja su pojad, su naine ja su poegade naised. Kõigist loomadest, kes maa peal elawad, pead sa kaks, ühe isase ja ühe emase, enese juure laewa wõtma. Wõta ka kõik fugu rooga laewa kaasa, et sinul ja neil süüa on.“ Noa tegi kõik, mis Jumal käs kis.

3. **Weeuputus.** Noa oli 600 aastat wana, kui ta oma perega laewa läks. Siis tehti taewaluugid lahti ja wihma sadas 40 päewa ja 40 ööd. Wett sai nii palju, et ta üle

Weeuputus.

kõige kõrgemate mägede kais. Kõik inimesed, elajad ja linnud uppusiwad ära. Muud ei jäänud elusse kui Noa ja need, kes temaga laewas oliwad.

Piiblikalm: 1. Joh. 2, 17. Maailm läheb hukka ja tema himu, aga kes Jumala tahtmise järele teeb, see jääb igaweste.

Õpi laulma wiisil: Kõik kallid hinge õnnistus. Pr. 30, 5.

Ei jätnud Jumal ilmas weel
Siin oma rahwast maha,
Sest truu ja helbe tema meel,
Ei muud kui peasta ta.

Sest ema kombel kaitseb ta
Kõik oma lapsi hoolega.
Au Jumalale andkem!

5. Abraham.

1. Jumal käib Abrahami sugulaši maha jätta. Pärast weeputust sai inimesi maa peal jälle palju ja nad hakkasivad wõdraid Jumalaid teenima. Raua aega pärast Noat elas waga mees, nimega Abraham. Sellele ütles Jumal: „Mine oma sugulaste feltšit ja oma isakojast wälja sinna maale, mis ma sulle tahan näidata. Ma tahan sind suureks rahwaks teha ja sind õnnistada. Ja sinu sees peawad kõik suguwõsad maa peal õnnistatud saama.“

2. Abraham täidab Jumala käsku. Abraham wõttis oma naise Saara ja läks kõige oma waraga Kaananimaale. Abraham oli siis 75 aastat wana ja tal ei olnud mitte last. Kaananimaal näitas Jumal ennast Abrahamile ja ütles: „Selle maa tahan mina sulle ja sinu soole anda.“ Sinna

Abraham lähed Kaananimaale.

ehitas Abraham Jumalale altari üles ja kuulutas tema nime. Kui Abraham 100 aastat wana oli, siis täitis Jumal oma töotust. Abrahami naine tõi poja ilmale. Nad paniwad temale nime Jisak.

Spi laulma wiisil: Nüüd hingwad inimesed. Er. 517, 1.

Nii sündku minu asi,	Kui tema muret kannab
Nii käigu minu käsi,	Ja ise nõu mul annab,
Kui Jumal ise teeb:	Küll siis kõik hästi korda läeb.

6. Joosepi noorpõlw.

1. **Joosepi esivanemad.** Abrahami pojad Jisakil oliwad kaks poega: Gesaw ja Jakob. Jakob sai Jumalalt Abrahami õnnistuse ja töotuse omale ja oma soole päranduseks ja wiimati õnnistuse jäädawaks mälestuseks ka uue nime Jisrael. Jakobil oli 12 poega. Ühe poja nimi oli Juuda. Tema nime järele hakati Jisraeli lapsi wiimaks Juuda rahwaks hüüdma. Jakobi ühe poja nimi oli Joosep.

2. **Wennad wihtawad Joosepit.** Kui Joosep 17 aastat wana oli, hakkas ta oma wendadega karja hoidma. Aga tema wennad tegiwad tihti pattu Jumala ees. Joosep oli jumalakarlik ja kuulis oma wanemate sõna. Sellepärast armastas Jakob Joosepit enam kui teisi poegi ja tegi temale kalli kirju kuue. Teised wennad oliwad Joosepi üle kadedad ja wihtasiwad teda, sest et ta oma wendade pahad kõned isa ette tõi.

3. **Joosep jutustab wendadele oma unenäod.** Korra nägi Joosep unenäo ja jutustas seda oma wendadele. Ta ütles: „Meie sidusime unes wäljal wihtusid. Minu wiht tõusis püsti ja teised wihud kummardasiwad minu wihtu ette.“ Siis ütlesiwad Joosepi wennad: „Kas sa tahad meie üle kuningaks saada?“ Ja nad hakkasiwad teda weel enam wihtama.

Selle järele nägi Joosep weel teise unenäo. Ta jutustas ka selle isale ja wendadele: „Päike, kuu ja 11 tähte kummardasiwad minu ette.“ Isa sõitles Joosepit ja ütles: „Mis une-

näod need on? Kas mina, su ema ja su wennad peavad tulema ja sind kumardama?" Aga wennad wihkasiwad teda weel enam kui enne.

Dpi laulma wiifil: Dh Jeesus Kristus, tule sa. Br. 546, 1—2!

Dh Jeesus Krist, meid awita,	Est paluwad sind lapsed ka:
Sa olid lapse põlwes ka,	Dh anna meile armuga,
Sa olid waga lapsuke,	Et sinu kästu täidame,
Ei rikkund patt sind kurjaste.	Su jälgis, Jeesus, kõnnime.

7. Wennad müüwad Joosepi ära.

1. Wennad wiskawad Joosepi auku. Joosepi wennad hoidsiwad Seekemis karja. Isa ütles Joosepile: „Mine waata, kas su wendade käsi hästi käib ja kas karjaga hea lugu!“ Joosep läks. Kui wennad teda kaugelt nägiwad, ütlesiwad nemad: „Sealt tuleb unenägija! Tapame ta ära ja ütleme siis: Kuri elajas on ta ära sõõnud. Küllap ta unenäod siis tühjaks jääwad.“ Aga kõige wanem wend Ruuben ütles: „Arge walage werd, waid wisake ta auku kõrbe!“ Ta tahtis Joosepit ära peasta ja isa juure wiia. Kui Joosep wendade juure jõudis, wõtsiwad nemad tema kirju kuue seljast ja wiskasiwad Joosepi auku, kus wett sees ei olnud, ja istusiwad maha leiba wõtma.

2. Wennad müüwad Joosepi ära. Söögi ajal läks wocr kaupmehi oma kamelitega neist mööda. Need wiifiwad kallid rohtusid Egiptusemaale. Siis ütles Juuda: „Mis kasu on meil sest, et meie oma wenna ära tapame? Parem müüme tema kaupmeestele ära.“ Wennad wõtsiwad Juuda nõu kuulda, tõmbasiwad Joosepi august wälja ja müüsiwad ta 20 hõbetüki eest ära. Küll palus Joosep oma wendi filmaweega, aga need ei heitnud armu. Wõõrad kaupmehed sidusiwad ta käed kinni ja wiifiwad ära.

Wennad müüwad Joosepi ära.

3. Jakobi leinamine Joosepi pärast. Selle järele tap-
siwad Joosepi wennad sikutalle ära, lastsiwad Joosepi kirju
kuue mere sisse ja saatsiwad ta siis isa kätte ja lastsiwad
temale ütelda: „Seda oleme meie leidnud. Kas see ei ole
mitte sinu poja kuub?“ Jakob tundis seda küll ja ütles: „See
on mu poja kuub! Kuri elajas on ta ära söönud, Joosep on
tõeste ära murtud! Küll ma lähen leinates oma poja juure
hauda!“

Piiblisalm: 1. Joh. 3, 15: Igaüks, kes wenda wihtab, see on inimese
tapja.

Opi laulma wiisil: Jeesus, tule minule. Br. 471, 1. ja 5. s.

Oh mis kaunis asi see,
Et kui wennad elame:
Rahus armastusega,
Ilma kawalufeta.

Jõsand Jeesus, tule ja
Oma rahwast waatama,
Lõpeta kõik lahutust,
Anna õiget armastust.

8. Joosepi orjapõlw.

1. **Joosep Potiwari majas.** Kaupmehed wiiswad Joosepi Egiptusemaale ja müüsiwad tema Potiwarile pärisorjaks. Potiwar oli Waarao ehk kuninga ülem teener. Aga Jumal oli Joosepiga, nõnda et kõik tööd, mis Joosep tegi, hästi korda läksiwad. Seda nägi tema isand ja pani teda oma koha ülewaatajaks.

2. **Joosep wangihoones.** Kümme aastat teenis Joosep Potiwari ustawalt. Siis kiusas Potiwari naine Joosepit pattu tegema. Aga Joosep ei heitnud ta nõusse, waid ütles: „Kuidas peaksin ma seda suurt kurja tegema ja Jumala wastu pattu tegema!“ Selle wastuse pärast sai Potiwari naine wihaseks ja waletas oma mehele, et Joosep olewat teda patule meelitanud. Potiwar uskus naise juttu ja wiskas Joosepi ilma ülekuulamata wangitorni. Aga Jumal ei jätnud Joosepit ka wangihoones maha. Wangihoone ülem andis kõik wangid Joosepi käsu alla.

Piiblijalm: Matt. 5, 8: Sõnjad need, kes puhtad südamest, sest nemad peawad Jumalat nägema.

9. Joosepi aupõlw.

1. **Waarao unenäod.** Kahe aasta pärast nägi Waarao und. Ta seisjis Niiluse jõe kaldal. Jõest tõusiwad seitse lihawat lehma üles ja pärast seitse lahja. Lahjad lehmad söiwad aga lihawad lehmad ära. Siis ärkas Waarao üles. Kui ta uuesti magama uinus, nägi ta unes: Ühest kõrrest tõusiwad seitse jämedat ja head wiljapead. Selle järele tõusiwad seitse peenikest ja kuiwanud wiljapead; need neelasiwad aga jämedad ja head wiljapead ära. — Hommilul kutsus Waarao kõik Egiptusemaa targad mehed kokku, aga ükski ei mõistnud unenägušid seletada.

2. **Joosep seletab unenäod ära.** Siis ütles ülem keldriteener Waaraole: „Täna tuletan ma oma pattu meeles. Kui

Joosep seletab Baarao unenäod ära.

Baarao mind ja pagarite ülewaatajat oli wangitorni pannud, fiis nägime meie mõlemad unenäguksid. Wangihoones oli Hebreala noormees. See seletas meile unenäod ära. Ja kuidas ta neid seletas, nõnda on kõik sündinud.“

Siis käskis Baarao Joosepit kutsuda. Joosep ütles unenäguksid kuuldes: „Mõlemad unenäod lähewad ühte. Egiptusemaale tulewad seitse head wilja-aastat, aga nende järele tulewad seitse nälja-aastat. Ja et see unenägu Baaraol kaksorda on olnud, tähendab, et Jumal tõesti nõnda teeb. Sellepärast pangu Baarao tark ja mõistlik mees Egiptusemaa üle, kes seitsemel rohke wilja-aastal wilja aitadesse kokku kogub, et nälja ajal wõtta oleks.“

3. Joosep tõstetakse juure au siisje. Joosepi sõnad olivad Baaraole meele pärast ja Baarao ütles: „Et Jumal sinule seda kõik on teada annud, fiis pole ühtegi teist nii tarka

ja mõistlikku meest, kui fina oled. Sa pead terve Egiptusemaa üle walitsema.“ Waarao pani oma sõrmuse Joosepi sõrme, kallid riided tema selga ja kuldkee tema kaela. Waarao lastis Joosepit omas tõllas sõita ja käskis tema ees hüüda: „Igaüks heitku põlwili maha?“

Seitsmel wiljarikkal aastal pani Joosep nii palju wilja kokku, nagu liiwa mere ääres. Siis tulivad seitse nälja-aastat. Igal pool oli suur nälg, aga Egiptuses oli leiba küllalt. Joosep tegi nüüd aidad lahti ja müüs rahwale wilja. Ka Joosepi wennad tulivad Kaananimaalt Egiptusesse leiba ostma. Siin leidsiwad nad oma ära müüdud wenna eest, kes Egiptusemaa üle walitses. Joosep ei teinud neile midagi kurja, waid kutsus oma isa ja wennad Egiptusemaale elama ja toitis neid.

Õpi laulma: Er. 507, 1.

Mis Jumal teeb, on ikka hea,	Mu Jumal ta,
Ta tahtmine jääb õigeks,	Kes wäega
Ma jään nüüd üsna rahule,	Meid hädas hoida mõistab,
Kõik jätan tema hooleks.	Ta tehku, mis ta tahab.

10. Moosese sündimine.

1. **Jisraeli laste waewamine.** Kui Joosep ja tema wennad olivad ära surnud ja nende suguwõrsa suureks rahwaks kaswanud, siis walitses Egiptusemaal wali kuningas. See ütles: „Jisraeli rahwas on suur ja wägew, püüdkem neid kawalusega wähendada!“ Ja kuningas pani sundijad nende üle, neid raske teoga waewama telliskimide kallal ja wäljal. Aga mida rohkem neid waewati, seda rohkem neid sai. Siis andis Waarao käsu, et kõik Jisraeli poeglapsed pidi wette wifatama.

2. **Moosese sündimine ja üleskaswamine.** Sel ajal sündis ühele Jisraeli mehele, Amram nimi, ja tema naisele Johebetile poeg. Oma hoidis teda kolm kuud warjul, sest wanemate süda ei kandnud oma lapsufest wette wifata. Aga

fui ema enam ei wõinud oma last peita, pani ta teda pilliroost laeka fiske, mis pigiga oli tõrvatud, ja wiis ta Niiluse jõkke kõrkjate fiske. Baarao tütar tuli jõe ääre ennast pesema ja

Baarao tütar leiab Moosese Niiluse jõest.

leidis lapse. Et lapsuke haledasti nuttis, heitis Baarao tütar tema peale armu, wõttis ta omale pojaks ja pani temale nime Mooses. Mooses kaswas Baarao tütre majas üles ja teda õpetati kõiges Egiptuse rahwa tarkuses. Mooses oli wägew sõnades ja tegudes.

Piiblisalm: Jees. 54, 10: Küll mäed liiguvad paigast ja mäekünkad kõiguvad, aga minu heldus ei pea sinust liikuma, ega mu rahuseadus kõikuma, ütleb Jehowa, su halastaja.

11. Moosese kutsumine.

1. Moosese põgenemine. Kui Mooses oli suureks saanud, käis ta oma rahwast, Iisraeli lapsi, vaatamas. Ta nägi

nende rasket põlve. Kord nägi ta, et üks Egiptuse mees Jisraeli meest peffis. Mooses läi Egiptuse mehe maha ja mattis ta liima sisse. Aga nuhtlust kartes põgenes Mooses ära Miidianimaale. Sinna jäi ta elama ja võttis Miidiani preestri tütre omale naiseks.

2. Jumal kutsub Mooset. Mooses hoidis oma äia karja Dorebi mäe ligidal. Seal nägi ta: kibuwitsa põdsas põles

Jumal kutsub Mooset.

tules, aga ei põlenud ometi mitte ära. Mooses läks ligemale vaatama, mis imelugu see on. Aga Jumal hüüdis tema vastu kibuwitsa põdsast: „Wõta oma kingad jalast ära, sest see paik, kus peal sa seisad, on püha maa. Ma olen näinud su rahwa wiletsust. Tule nüüd, ma tahan sind Waarao juure läkitada, et sa Jisraeli rahwa Egiptusest wälja wiid!“

3. Mooses tõrgub Egiptusesse minna. Mooses ütles Jumala wasta: „Waata, Jisraeli rahwas ei usu mind mitte.“

Jumal ütles: „Wiska kepp, mis sul käes on, maha!“ Mooses wiskas kepi maha. Siis sai kepp maoks ja Mooses põgenes tema eest. Aga Jumal ütles: „Haffa tema sabasse finni!“ Ja ta sai jälle kepiks tema peos. Jumal ütles weel: „Pista käsi põue!“ Ja käsi sai pidalitõbiseks kui lumi. Siis ütles Jumal: „Pane oma käsi jälle põue!“ Ja waata, ta sai puhtaks, nagu muu liha. Uuesti ütles Jumal: „Kui nemad ka neid imetähti ei usu, siis wõta Niiluse jõest wett ja wala kuiwa maa peale. See peab wereks saama.“ Mooses ütles: „Oh Issand, mina ei ole kunagi sõnakas mees olnud, sest mul on kange suu ja kange keel.“ Siis süttis Jumala wiha põlema ja ta ütles: „Kas pole Aaron sinu wend, kes hästi räägib? Tema peab sinu asemel rahwa wastu rääkima.“

4. Mooses täidab Jumala käsu. Mooses sai oma wenna Aaroniga Dorebi mäe juures kokku. Nad läksiwad Egiptusemaale ja kogusiwad Jisraeli rahwa wanemad kokku. Aaron rääkis neile kõik Jumala sõnad ära ja Mooses tegi imetähti rahwa ees. Ja rahwas ustus, et Jumal nende wiletsust oli näinud.

Pärast seda läksiwad Mooses ja Aaron Baarao juure ja ütlesiwad: „Mõnda ütleb Jumal: Lase mu rahwas minna, et nad mulle püha peawad kõrbes!“ Baarao wastas: „Kes on Jumal, et ma tema sõna pean kuulma?“ Ja Baarao andis sundijatele käsu, et nad rahwast weel enam pidiwad waewama.“

Piiblijalm: Jees. 41, 10: Ara karda mitte, ma tahan sinuga olla.

Dpi laulma: Pr. 65, 1. ja 8. jalm.

Mu süda, ärka üles	Mu Jumal, nii kui võse
Ja kiida loojat lauldes,	Mind hoidis minu käsi,
Kes kõik head meile annab	Nii päewa ka mind kannab,
Ja muret ifka kannab.	Mull inglid warjaks anna.

12. Wäljaminek Egiptusest ja käsuandmine.

1. Wäljaminek. Et Baarao Jisraeli lapsi ei lastnud Egiptusest wälja minna, saatis Jumal kümme rasket nuhtlust

Egiptusemaa peale. Kui Jumal keeskõ ajal kõik Egiptuse efi-
mesed poeglapsed maha ldi, siis oli kiskendamine suur Egiptuse-
maal. Vaarao ütles Moosesele: „Minge mu rahva seast ära!“
Siis läksivad Jisraeli lapsed Egiptusest välja.

2. Lähiminef Punasest merest. Selle järele hakkas
Vaarao kahetsema, et ta Jisraeli rahwa oli lastnud ära
minna. Ta ajas neid suure sõjaväega taga ja sai nad Punase-
mere ääres kätte. Seda nähes hakkas Jisraeli rahwas väga
kartma ja Jumala poole kiskendama. Aga Mooses ütles:
„Urge kartke, waadake aga, kuidas Jumal teid täna ära
peastab.“ Mooses sirutas Jumala käsu peale oma käe välja,
mere west lõhkes ja oli kahel pool müüritks, aga kestel oli
kuiv tee. Seda teed mööda läks Jisraeli rahwas kuiva peal
kef merest läbi. Aga Egiptuse sõjaväed ajasivad neid taga,
kuni nad kef merd jõudsid. Siis sirutas Mooses Jumala

Vaarao saab surma.

käsu peale teist korda oma käe wälja mere poole. Ja kobe hakkas wesi kahelt poolt kokku woolama, nii et Egiptuse sõjawägi ära uppus. Iisraeli rahwas nägi nende furnukehasid mere ääres ja kartis Jumalat. Aga Mooses ja Iisraeli lapsed laulsiwad Jumalale kiituse laulu.

3. **Jumal annab Siinai mäel 10 käsku.** Iisraeli rahwas käis kõrbe teed ja jõudis kolmandal kuul Siinai mäe juure. Mooses läks üles mäe otsa ja Jumal ütles temale: „Nõnda pead sa Iisraeli lastele kuulutama: „Teie olete näinud, mis mina Egiptuse rahwale olen teinud. Kui teie minu sõna kuulda wõtate, siis peate teie minu oma olema kõige rahwa seas.“ Mooses tuli mäelt alla ja rääkis rahwale kõik need sõnad, mis Jumal temale oli käskinud. Ja kõik rahwas wastas ühtlasi: „Kõik, mis Issand on rääkinud, tahame teha!“

Kolmanda päewa hommikul oliwad piksemüristamised ja wälgu löömised, paks pilw seisis mäe peal, ja kuuldi wäga kanged pasuna häält, nõnda et kõik rahwas wärises. Mägi suitses ja wärises wäga, sest Jumal tuli maha tule sees ja andis rahwale kümme käsku: I. Mina olen Issand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrwas. II. Sina ei pea Issanda oma Jumala nime mitte ilma asjata suhu wõtma, sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjasti pruugib. III. Sina pead pühapäewa pühitsema. IV. Sina pead oma isa ja oma ema austama, et sinu käsi hästi käib ja sina kaua elad maapeal. V. Sina ei pea mitte tapma. VI. Sina ei pea mitte abielu rikkuma. VII. Sina ei pea mitte warastama. VIII. Sina ei pea mitte ülekohutunnistama oma ligemise wastu. IX. Sina ei pea mitte himustama oma ligemise koda. X. Sina ei pea mitte himustama oma ligemise naist,

fulast, ümmardajat, weisid ega muud, mis tema päralt on.

Rahwas kartis väga ja ütles Moosesele: „Räägi fina meiega, et meie ära ei sure.“ Pärast käskis Jumal Moosest üles mäe otša tulla ja andis temale kaks kivi lauda, sinna oliwad kümme käsku peale kirjutatud.

Piiblisalm: Jees. 6, 3. Püha, püha, püha on Isjand Seebadi, kõit maa on täis tema auu!

Õpi laulma: Er. 453, 1 ja 2.

Loo puhas süda minule;
Patt aja minuist kaugele,
Ja keela teda wägewast
Mu südamesse asumast.

Sull awan, Jeesus, usse ma,
Jää ja mu jisse elama
Ja pühi wälja roojus kõit
Mu hingest, mis su elupaik.

13. Taawet ja Koljat.

1. Joosua ja kohtumõistjad. Pärast Moosese surma wiis Joosua Jisraeli lapsed Kaananimaale. Siin seadis Jumal esiotsa kohtumõistjad oma rahwa üle, pärast pani ta aga kuningad tema üle walitsema.

2. Koljati illumine. Kui Saul Jisraelis kuningas oli, siis tõusis sõda Jisraeli ja Wilisti rahwa wahel, sest et Wilisti rahwas tahtis Kaananimaad Jisraeli rahwa käest ära wõtta. Wilistide leerist tuli suur ja kange jõuga mees wälja, Koljat nimi. See oli kuus küünart ja üks waks piff, wasskübar oli tal peas, soomuste wiisi tehtud raudriie seljas, ja ta piigiwars oli kui lõngapoom. Koljat ütles Jisraeli rahwa wastu: „Walige eneste hulgast üks mees, kes minu wastu wõitleb. Kui ta minu üle wõidust saab, siis tahame meie teie sulasteks jääda; aga kui mina tema ära wõidan, siis olete teie meie orjad.“ Ta pillkas ja laimas Jisraeli rahwast ja teotas Jumalat.

3. Taaweti wõit. Siis tuli Taawet, wäikese kasmuga noormees, leeri oma wendafid waatama. Ta astus Jisraeli kuninga Sauli ette ja ütles: „Ma tahan minna ja selle

Taawet wõidab Koljati ära.

Wilisti mehega wõidelda.“ Saul andis Taawetile oma raudriide ja mõõga, aga Taawet ei olnud harjunud nendega käima. Taawet wõttis oma karjase pauna, kēpi, wiis filedat kivi ja läks linguga Koljati wastu. Kui Koljat seda nägi, ütles ta: „Kas ma koer olen, et sa kēpiga minu wastu tuled?“ Taawet wastas: „Sina tuled minu wastu mõõgaga, piigiga ja odaga, aga mina wõitlen sinuga Jumala nimel, keda sina oled teotanud.“ Taawet pistis oma kēe ruttu pauna, wõttis kivi wälja ja wiskas linguga wastu Koljati otsaesist, nii et ta filmili maha langes. Siis jooksis Taawet ta juure, tõmbas Koljati enese mõõga ja raius sellega tema pea otsast maha. Kui Wilisti rahwas nägi, et nende wägew mees oli surnud, siis põgenesiwad nemad ära. Jisraeli sõjawägi ajas neid taga ja riisus nende leeri.

Õpi laulma: Br. 410, 1.

Kes mõib mind hukka mõista,
Kui Jumal on mu poolt?
Kes tahab vastu seista,
Kui tema kannab hoolt?

Kui tema armu wari
Mu ümber järgeste,
Mis wihameešte kari
Mõib teha minule?

14. Daawet ja Saalomon.

1. **Daaweti walitsus.** Pärast Sauli surma sai Daawet kuningaks. Jumal andis Daawetile wõimust, kõiki Jisraeli rahwa waenlasi oma walitsuse alla heita. Daawet wõitis ka Siioni kantsi ära ja asus sinna elama. Siia tekkis nüüd Jeruusalemma linn, kus Jisraeli kuningad walitsema hakkasiwad. Daawet tahtis ka Jumalale pühakoda ehk templit ehitada. Aga Jumal ütles prohveti suu läbi: „Sina ei pea mulle mitte koda ehitama, waid sinu poeg. Ma tahan sinu kuningriigi aujärje kinnitada igaweseks ajaks.“

2. **Saalomon.** Kui Daawet ära suri, siis sai tema poeg Saalomon Jisraeli kuningaks. Saalomon armastas Jumalat nagu tema isa Daawet. Jumal ütles unes Saalomonile: „Palu, mis ma sulle pean andma!“ Saalomon wastas: „Mu Jumal! Sa oled mu oma rahwa üle kuningaks pannud. Ma olen alles poisi ohtu noormees. Siis anna mulle süda, mis sõna kuuleb, et ta su rahwale mõiks kohut mõista ja ära tunda, mis hea ja mis kuri on.“ Jumal kuulis tema palwet ja ütles: „Et sa mitte pole palunud pikka iga ega rikkust, siis annan ma sulle targa ja mõistliku südame.“ Ja Saalomon oli targem ja rikkam kui kõik teised kuningad. Saalomon ehitas Jeruusalemma linna pühakoja ehk templi, kus Jumalat teeniti. Saalomoni walitsuse ajal oli rahu terwel maal. Aga weel pidi maailm tuhat aastat ootama, enne kui õige Daaweti poeg tuli, kelle kuningriik igaweste kestab. See oli Jeesus, maailma Õnnistegija.

Piiblisalm: Saul 26, 8. Jehoowa, ma armastan su koja eluaset ja sinu aumaja paika.

Õpi laulma : Pr. 25, 1 ja 2.

Oh meile, Issand Jeesus,
Jää oma armuga,
Et pahareti kurjus
Meid kiufata ei saa,

Oh meile, Issand Jeesus,
Jää oma sõnaga,
Et sinu waimu wõimus
Meid täidaks armuga.

15. Jeesuse sündimine.

1. **Joosep ja Maarja lähewad Betlemma.** Keiser Augustus andis käsu wälja, et kõik maailm pidi üles kirjutatama. Ja kõik tema alamad läksiwad igaüks oma linna endid lastma üles kirjutada. Siis läks ka Joosep Raalileamaalt Naatsareti linnast Juudamaale Taaweti linna, mis hüütakse Betlemmaks, sest ta oli Taaweti soost, ja pidi ennast üles kirjutama lastma Maarja oma kihlatud naisega. Kui nemad Betlemmas oliwad, siis sündis Jeesus. Maarja märkis ta märkmetesse ja pani ta sõime, sest neil ei olnud muud aset majas.

2. **Inglid kuulutawad karjastele Snnistegija sündimist.** Sealsamas wäljal oliwad karjased ditses ja hoidsiwad öösel oma karja. Ja waata, Issanda ingel seisis nende juures ja Issanda au paistis nende ümber. Ja nemad kartsiwad üliwäga. Aga ingel ütles neile: „Arge kartke! Sest waata, ma kuulutan teile suurt rõõmu, mis kõigele rahwale peab saama; sest teile on täna Taaweti linnas Snnistegija sündinud, kes on Issand Kristus. Ja see olgu teile täheks: „Teie leiate mähitud lapse sõimes magamast.“ Äkitselt oli inglige taewa sõjawäe hull, need kiitsiwad Jumalat ja ütlesiwad: „Au olgu Jumalale kõrges ja maa peal rahu ja inimestest hea meel!“

3. **Karjased leiawad Snnistegija.** Kui inglid oliwad ära taewa läinud, ütlesiwad karjased üksteise wastu: „Läki nüüd Betlemma ja waadake seda asja, mis on sündinud, mis Issand meile on teada annud! Ja nemad läksiwad rutuste ja leidsiwad Maarja ja Joosepi ja nende juures lapsukesese sõimes magawat. Nad laotasiwad seda laiali, mis neile sellest lapsukesest oli räägitud.

Maarjased leiavad Jeesuse Betlemmas.

4. Jõululapsukesele pannakse nimi. Kui kahetja päewa mööda sai, siis pandi lapsukesele nimi Jeesus, nagu seda ingel Maarjale enne oli ütelnud.

Piiblisalm: Joh. ev. 3, 16: Nõnda on Jumal maailma armastanud, et tema oma ainuõündinud Poja on andnud, et ükski, kes tema sisse usub, ei pea hukka saama, waid et igawene elu temal peab olema.

Õpi laulma: Pr. 132, 1—4.

Ma tulen taewast ülevalt,
Häid sõnumid toon teile sealt,
Neid toon ma teile rõõmuga,
Neid tahan mina kuuluta.

Üks laps on täna sündinud
Kui ammuft ajast töötud,
See kaunis, ilus lapsuke
On teie rõõm ja kallis õnn.

See on see Issand Jeesus Krist,
Kes tahab aita hädalist
See on see Õnnistegija,
Kes teid wõib patust lunasta.

Kõik õnne saate tema käest,
Mis Jumal pakkund igawest,
Et teie wõite meiega
Nüüd taewas järgest elada.

16. Targad Hommikumaalt.

1. Targad otšivad Jeesust Jeruusalemmast. Kui Jeesus oli sündinud Betlemmas Juudamaal, siis tulivad targad Hommikumaalt Jeruusalemma ja küsivad: „Kus on sündinud Juuda rahva kuningas? Meie oleme tema tähte näinud ja tulime teda kummardama.“ Kui kuningas Herodes seda kuulis, ehmatas tema väga ära. Ta kogus ülemad preestrid ja kirjatundjad kokku ja küsis: „Kus peab Kristus sündima?“ Nad kostivad: „Betlemmas Juudamal.“ Siis juhatas Herodes targad Betlemma linna ja ütles: „Kuulake dieti ja hästi selle lapsukesse järele, ja kui teie teda leiате, siis kuulutage mulle, et mina ka tulen teda kummardama.“

2. Targad leiavad Jeesuse Betlemmas. Targad läkšivad Betlemma. Ja waata, täht, mis nemad oliwad Hommiku-

Targad kummardawad Jeesust.

maal näinud, käis nende eel, kuni ta seisis kohe seal ülemel, kus lapsukene oli. Nad läksiwad sinna kotta, leidsiwad lapsukese ja tema ema Maarja, heitsiwad maha ja kummardasiwad last. Nad wiisiwad temale andid: kulda, wiirukit ja mirri. Ja et Jumal neid unes kästis, et nemad mitte ei pidanud Heroodese juure tagasi minema, läksiwad nad teist teed tagasi oma maale.

Õpi laulma: Mt. 256, 1.

Nüüd paistab meile kauniste	Ja peits Jeesukene!
See koidutäht nii selgeste,	Helde
See Jesse wõsukene,	Selge,
Kes Taawetist meil sündinud	Armuksene, kaunikene oled sina,
Ja kuningaks meil kingitud	Sinust ei wõi jääda mina.

17. Raheteistkümnne aastane Jeesus templis.

1. Jeesus jääb Jeruusalemma. Jeesuse wanemad käisiwad 12 aasta Jerusalemmas paasapühiks. Kui Jeesus

Raheteistkümnne aastane Jeesus templis.

12 aastat wana oli, siis mõtsiwad wanemad teda ka kaasa. Kui pühad mööda olivad läinud, siis tulivad Joosep ja Maarja jälle kodu, aga Jeesus jäi Jeruusalemma. Tema wanemad ei teadnud seda mitte. Nemad mõtleiwad teda teekäijate seltsis olewat. Kui nad ühe päewa teed olivad käinud, otsiwad nemad teda sugulaste ja tuttawate juurest. Aga kui nemad teda ei leidnud, läksiwad nemad tagasi Jeruusalemma ja otsiwad teda sealt.

2. **Wanemad leiawad Jeesuse üles.** Kolme päewa pärast leidsiwad nemad ta pühas kojas istumat kess õpetajate seas, neid kuulwat ja neilt küsiwat. Kõik, kes teda kuulsiwad, paniwad tema mõistust imeks. Aga ema ütles tema wastu: „Poeg, miks sa meile nõnda oled teinud? Waata, sinu isa ja mina oleme sind dieti waewaga otsinud.“ Jeesus kostis: „Mis see on, et teie mind olete otsinud? Eks teie ei teadnud, et ma ses pean olema, mis mu Isa pärast on?“ Aga nemad ei mõistnud seda sõna mitte.

3. **Jeesus kuuleb wanemate sõna.** Jeesus läks wanematega alla Naatsareti ja kuulis nende sõna. Ta kaswas tarkuses ja pikkuses ja armus Jumala ja inimeste juures.

Piiblisalm: Kol. 3, 20: Lapsed, kuulge oma wanemate sõna kõige asjade sees, sest see on Issanda meele pärast.

18. Jeesuse ristimine ja Jeesuse jüngrid.

1. **Johannes ristib Jeesust.** Kui Jeesus 30 aastat wanaks oli saanud, tuli ta Naatsaretist Kaalileamaalt Jordani jõele Ristija Johannese juure, et Johannes teda pidi ristima. Aga kui Jeesus oli ristitud, waata, siis tehti taewas tema üle lahti ja Johannes nägi Jumala Waimu kui tuikeste taewast maha tulewat ja Jeesuse peale jääwat. Sa hää ütles taewast: „See on minu armas poeg, kellest minul hea meel on!“

2. **Jeesuse jüngrid.** Warsti pärast ristimist walis Jeesus enesele kaksteistkümmend meest, kes alati tema juures

olivad. Neid mehi nimetati jüngriteks. Jüngrid käisivad alati Jeesusega ühes, kui Jeesus rahvast õpetas ja ime-tegusid tegi.

3. Jeesus õpetab jüngrid paluma. Kui Jeesus kord Jumalat palus, tuli üks tema jüngritest tema juure ja ütles: „Issand, õpeta meid Jumalat paluma.“ Jeesus ütles: „Kui teie Jumalat palute, siis paluge nõnda: „Meie Isa, kes sa oled taewas. Pühitsetud saagu sinu nimi. Sinu riik tulgu. Sinu tahtmine sündigu, kui taewas, nõnda ka maa peal. Meie igapäewast leiba anna meile tänapäew. Ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele. Ja ära saada meid mitte kiufatuse sisse. Waid peasta meid kurjast ära. Sest sinu päralt on riik ja wägi ja au igawesti. Amen.“

19. Jeesus Kaana pulmas. Kapernauma pealiku sulane.

1. Wiina puudus. Jeesus ja tema jüngrid olivad Kaana linna pulma kutsutud. Jeesuse ema oli ka seal. Kui wiinast puudus tuli, ütles Jeesuse ema tema wastu: „Neil ei ole wiina.“ Jeesus wastas temale: „Minu tund ei ole weel tulnud!“ Maarja ütles teenrile: „Mis tema teile iial ütleb, jeda tehke!“

2. Jeesus teeb wee wiinaks. Sinna olivad kuus kivist weeriista pandud. Jeesus ütles teenritele: „Täitke need weeriistad weega!“ Ja nemad täitsivad nad ääretasa. Siis ütles Jeesus: „Wõtke nüüd nende seest ja wiige pulmarahwa talitajale!“ Ja nemad wiisivad. Kui pulmarahwa talitaja wett maitstes, oli see wiinaks saanud. Ta ei teadnud mitte, kust see oli; aga teenrid teadsivad, kes wee olivad toonud. Siis kutsus pulmarahwa talitaja peigmehe ja ütles: „Jamees

Jeesus teeb mee wiinaks.■

annab esiti head wiina, ja kui nemad ju küll on saanud, siis lahjemat, aga fina oled head wiina tänini hoidnud.“

3. Jüingrid usuwad Jeesuse sisse. See oli esimene ime-tegu, mis Jeesus tegi. Ta näitas oma au üles, ja tema jüingrid uskusiwad tema sisse.

Öpi laulma: Ör. 48, 1,

Wöta nüüd Jssandat wägewat kuningat kiita,

Dh minu hingefe, ära sa aega nüüd wiida!

Dh minu meel, hõisates laula mu feel!

Randsled ja pasunad hüüdku!

4. Jeesus teeb Kapernauma pealiku julase terweks. Jeesus läks Kapernauma linna. Söjawäe pealiku sulane, keda pealik armastas, oli haige suremas. Pealik tuli Jeesuse juure ja ütles: „Jssand, mu sulane on haige ja kannatab suurt valu.“ Jeesus ütles: „Ma tahan tulla ja teda terweks teha.“

Uga pealik kostis: „Jäsand, ma ei ole seda wäärt, et sa mu kotta tuled. Ütle aga üks sõna, siis saab mu fulane terweks.“ Siis ütles Jeesus pealikule: „Sulle sündigu nõnda, kuidas sa oled uskunud.“ Ja tema fulane sai terweks selsamal tunnil.

Piiblisalm: Laul 50, 16: Hüüa mind appi ahastuse päewal, siis tahan ma sind sest wälja kiskuda, ja sina pead mind austama.

20. Jeesus äratab Naini nooremehe furnuist üles.

1. Lese poeg surnud. Jeesus läks oma jüngritega linna, mis Nainiks hüüti. Sealta kanti surnud wälja, kes oli oma ema ainus poeg, ja ema oli leff. Suur hulk linnarahwast käis leinarongi järel.

2. Jeesus äratab surnu üles. Kui Jeesus lese ema leinamist nägi, läks tema meel haledaks, ja ta ütles lesele:

Jeesus äratab Naini nooremehe furnuist üles.

„Ara nuta!“ Jeesus hakkas furnu puusärgist kinni ja ütles: „Noormees, ma ütlen sulle, tõuse üles!“ Siis tõusis furnu istuma ja hakkas rääkima. Nõnda andis Jeesus ta tema emale tagasi.

Piiblisalm: Joh. 11, 26. Jeesus ütleb: „Mina olen ülestõusmine ja elu; kes minu sisse usub, see peab elama, ehk tema küll sureb.“

Õpi laulma: Gr. 590, 1 ja 7.

Mu elu Kristus ise,
Surni mulle kasuks ka,
Tall' annan hingekese,
Siis õndsast lahtun ma.

Las' mind su külge jääda
Kui usklik lapsuke
Ja elu nõnda seada,
Et saan siit taewasse.

21. Jeesus sööb wiistuhat meest.

1. Leiwapuudus. Jeesus läks oma jüngritega tühja paika kõrwale. Suur hulk rahwast käis tema järel, sest et

Jeesus sööb wiistuhat meest.

nemad tema imetegusid¹ olivad näinud, mis ta haigete juures tegi. Kui õhtu kätte jõudis, ütlesivad Jeesuse jüngrid: „Lase rahvas ära minna, et nad küladest ja alewitest endale leiba ostaksivad, sest neil pole midagi süüa.“ Jeesus ütles: „Andke teie neile süüa!“ Nemad vastasivad: „Meil pole siin enam, kui viis odra leiba ja kaks kala. Aga mis sest saab nii suurele hulgale?“

2. **Jeesus aitab.** Jeesus ütles: „Saatke rahvas maha istuma.“ Siis istusivad enam kui 5000 meest. Jeesus võttis need viis leiba, tänas, õnnistas, murdis ja andis nad oma jüngritele, ja jüngrid andsivad nad neile, kes maas istusivad. Need sõivad ja nende kõhud saivad täis. Siis ütles Jeesus oma jüngritele: „Koristage ülejäänud palukesed kokku, et midagi hukka ei saa. Need kogusivad ja saivad kokku 12 korvi täit palukesi.“

Piiblikalm: Paul 145, 15—16. Kõikide silmad ootavad sind, ja sina annad neile nende roa omal ajal. Sa teed lahti oma käre ja täidad kõik, mis elab, heameelega.

Õpi laulma viisil: Mu süda ärka üles. Pr. 79, 1.

Oh Issand Jeesus, tule,
Meil ise võõraks ole,
Sa meie lauda kata,
Kõik õnnistada võta.

22. Jeesus õnnistab lapsukesi.

1. **Suurem taewariigis.** Kord küsisivad jüngrid Jeesuse käest: „Kes on suurem taewariigis?“ Jeesus kutsus ühe lapsukese enese juure, pani ta nende keskele seisma ja ütles: „Õdesti, ma ütlen teile, kui teie mitte ümber ei pööra ja ei saa kui lapsukesed, siis ei saa teie mitte taewariiki. Kes iseennast alandab, nagu see lapsuke, see on suurem taewariigis.“

2. **Jeesus õnnistab lapsukesi.** Teine kord tõivad emad oma lapsukesi Jeesuse juure, et ta nende külge puutuks. Aga

Jeesus õnnistab lapsukefi.

jüingrid sõitlefiwad neid, kes neid tema juure tõiwad. Kui Jeesus seda nägi, sai tema meel väga haigeks, ja ta ütles neile: „Laske lapsukefed minu juure tulla ja ärge keelge neid mitte, sest niifuguste pär'alt on Jumala riik. Tõesti, mina ütlen teile, kes Jumala riiki wastu ei wõta kui lapsuke, see ei saa mitte sinna sisse.“ Ja tema wõttis lapsed oma sülle, pani omad käed nende peale ja õnnistas neid.

• Õpi laulma wiisil: Müüd on see päew ju lõppenud. Lr. 544, 1.

Ma olen wäike lapsuke
Ja püüan õnnistust,
Ma olen rammust nõdrufe,
Ei tea hakatust.

Sa olid Õnnistegija,
Mu heaks lapsuke!
Sa ostfid oma werega
Mu hinge omale.

23. Püha õhtusöömaaja seadmine ja Jeesuse wõitlemine Keetsemane aias.

1. Jeesus tähendab ärandjat. Kui Jeesus jüngritega paasapühal lauas istus, läks ta koguni kurwaks ja ütles: „Õdesti, mina ütlen teile, üks teie seast annab minu ära!“ Jüngrid waatasivad üks teise silma, olivad kurwad ja küsivad järjestikku: „Issand, ega ometi mina see ei ole?“ Jeesus wastas Johannesele: „Kellele mina palukese süsse kastan ja annan, see ta on.“ Ja tema kastis palukese ja andis ta Juudale Iskariotile ja ütles: „Mis sa teed, seda tee ufinasti!“ Ja Juudas läks sedamaid wälja; aga õõ oli käes.

2. Jeesus seab püha õhtusöömaaja. Meie Issand Jeesus Kristus sel õõl, kui teda ära anti, wõttis leiba, tänas, murdis, andis oma jüngritele ja ütles: „Wõtke, söõge, see on minu ihu, mis teie eest antakse: seda tehke minu mälestuseks! Seljamal kombel wõttis tema ka karika pärast õhtusöömaaga, tänas ja andis oma jüngritele ja ütles: „Wõtke, jooge kõõd sealt seest, seesinane karikas on uus seadus minu weres, mis teie ja paljude eest ära walatakse pattude andeksandmiseks; seda tehke, nii mitu korda, kui teie sest joote, minu mälestuseks!“

3. Jeesuse wõitlemine Keetsemane aias. Kui Jeesus püha õhtusöömaaja oli seadnud, läks ta oma jüngritega Keetsemane mõõsa. Seal oli aed. Jeesus ütles oma jüngritele: „Minu hing on wäga kurb surmani. Jääge siia ja walwake minuga!“ Gemale minnes langes ta filmili maha ja palus: „Minu Issa, kui see wõõb olla, siis mingu see karikas minust möõda; ometi ärgu sündigu mitte nõõnda, kui mina tahan, waid kui sina tahad!“ Kui ta oma jüngrite juure tagasi tuli, siis leidis tema neid magawat ja ütles: „Kas teie ei suuda ühtegi

Jeesus palub Keetsjemane aias.

tundi minuga walwata? Walwate ja paluge, et teie kiusatuse fiske ei saa." Ta läks teist korda ära ja palus neidsamu sõnu. Kui ta tagasi tuli, leidis ta jüngrid jällegi magawat. Ta jättis neid magama, läks ja palus kolmat korda. Aga üks ingel näitas ennast temale taewast ja kinnitas teda. Ja kui ta surmaga oli mõitlemas, palus ta kangemine. Tema higi oli kui werepisarad, need langesiwad maa peale maha. Kui ta kolmat korda tagasi tuli, ütles ta jüngritele: „Tõuske üles! Waata, minu äraandja on ligi tulnud!" Kui ta alles rääkis, tuli Juudas ja temaga palju ülema preestri teenrid mõõkade ja nuiadega. Need mõtšiwad Jeesuse kinni ja wiiswad ta Juuda rahwa ülemate preestrite kätte.

Piiblisalm: Matt. 26, 41. Walwate ja paluge, et teie mitte kiusatuse fiske ei saa!

24. Jeesuse kannatamine.

1. Jeesus juure kohtu ees. Juuda rahwa ülemad preeftrid ja rahwa wanemad vihkasivad Jeesust ja tahtsivad teda surma saata. Sellepärast wiisivad nad Jeesuse suure kohtu ette. Ehk küll palju waletunnistusemehi ette tulivad, ei leidnud nemad surma süüd. Siis ütles ülempreester Jeesuse wastu: „Mina wannutan sind elawa Jumala juures, et sa meile ütled, kas sa oled Kristus, Jumala poeg?“ Jeesus kostis: „Jah olen!“ Siis käristas ülempreester omad riided lõhki ja ütles: „Tema on Jumalat teotanud! Mis meile enam tunnistusemehi tarwis on? Mis teie arwate?“ Ja suur kohus kostis ühest suust: „Tema on surma wäärt!“ Siis sülitasiwad kohtu sulased Jeesuse filmi, lõiwad teda keppidega ja wiisivad ta Rooma maawalitseja Pontsiuse Bilatuse ette.

2. Pilatus ei leia süüd. Kui Jeesus maawalitseja ette toodi, küsis maawalitseja Juuda rahwalt: „Mis teil on kaebamist tema peale?“ Nemad wastasiwad: „Meie leiame, et tema rahwa ära pöörab, keelab keisrile kohturaha andmast ja ütleb ennast Kristuse, ühe kuninga olewat.“ Pilatus läks kohtukotta, kutsus Jeesuse oma ette ja küsis: „Kas sa oled Juuda rahwa kuningas?“ Jeesus kostis: „Minu kuningriik ei ole mitte sest maailmast.“ Siis läks Pilatus wälja Juuda rahwa juure ja ütles: „Mina ei leia sellest inimesest ühtegi süüd. Sellepärast tahan ma teda käristada hja lahti lasta. Aga pealekaebajad kiskendasiwad: „Löö risti!“

3. Pilatus laheb Jeesust peksta ja teotada. Nüüd lastis Pilatus Jeesust piitsadega peksta ja tahtis teda siis lahti lasta. Sõjamehed paniwad Jeesusele purpurimantli selga, punu siwad kibuwitsadest krooni ja paniwad selle ta pähe. Siis andsiwad nad ta kätte kepi, heitsiwad ta ette põlwili maha ja teotasiwad: „Tere, Juuda rahwa kuningas!“ Wiimaks sülitasiwad nad ta peale ja lõiwad talle kepiga pähe. Selle järele lastis Pilatus Jeesuse wälja rahwa ette wiia ja ütles: „Ennäe inimesi!

Mina ei leia temast mingit süüd.“ Aga ülemad preestrid ja nende sulased kisasid: „Löö risti! Kui sa selle lahti lased, siis ei ole sa mitte keisri sõber. Sest kes ise ennast kuningaks teeb, see on keisri vastane.“

4. **Pilatuse otsus.** Kui Pilatus neid sõnu kuulis, istus ta kohtu järje peale ja tegi otsuseks, et Jeesust pidi risti löödama.

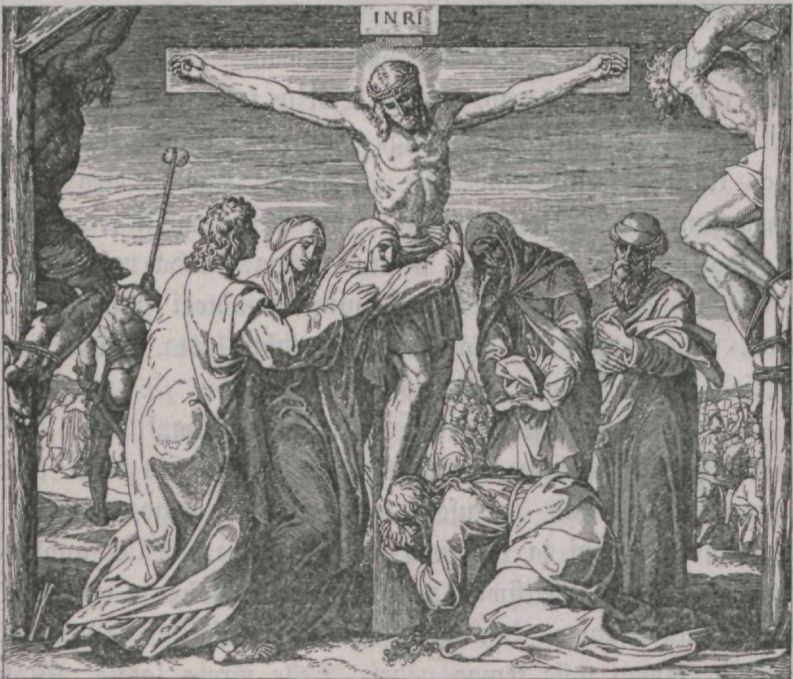
Õpi laulma: Br. 196, 1.

Oh Jeesus, sinu walu,
Su raske kannatus,
See saadab mulle elu,
See on mu rõõmustus.

Su wermed ja ju haawad,
Su kibuwitsa kroon
Mul õnnistuseks saawad,
Siis kui mul häda on.

25. Jeesus sureb risti peal.

1. Jeesus wiiakse Kolgatale ja lüüakse risti. Sõjamehed wõtsiwad Jeesuse ja wiisiwad tema Kolgata mäele.

Jeesus risti peal.

Jeesus kandis ise oma risti. Suur rahwa hulk käis nende järel. Kui nad Kolgatale saiwad, siis lõiwad sõjamehed Jeesuse käsist ja jalust naeladega risti külge. Ja Jeesus ütles: „Isa, anna neile andeks, sest nemad ei tea mitte, mis nemad teewad!“ See oli kolmas tund ehk meie aja järele kell 9 hommikul. Ühtlasi löödi ka kaks kurjategijat risti, üks Jeesuse paremale, teine pahemale poole.

2. **Jeesus risti peal.** Sõjamehed jagasiwad Jeesuse riided eneste keskel ära ja heitsiwad tema kuue pärast liisku. Lõuna ajal (kell 12) tuli suur pimedus üle maa ja kestis kella kolmeni pärast lõunat. Jeesus ütles: „Mul on janu! Nad täitsiwad käsna äädikaga ja paniwad ta suu ette. Kui Jeesus äädikat oli wõtnud, ütles tema: „Lõpetatud!“ Wiimaks kisendas Jeesus suure häälega: „Isa, sinu kätte annan mina oma waimu!“ Kui seda sai ütelnud, nõrgutas tema pead ja heitis hinge.

3. **Jeesuse matmine.** Sellesama päewa õhtul tuli Joosep Arimaatia linnast, wõttis Jeesuse ihu risti pealt maha, wõidis kalli rohtudega, pani kalli linase riide sisse ja wiis uude hauda, mis ta enesele oli aeda kalju sisse raiuda lastnud. Haua ukse ette weeretati suur kivi.

Piiblijalm: Jees. 53, 5. Kristus oli tema peal, et meil pidi rahu olema, ja tema muhkude läbi on meile terwis tulnud.

Õpi laulma: Br. 174, 1.

Mis oled sina, armas Jeesus, teinud,
Et sina oled surma sisse läinud?
Mis on su süü, su patt, su töö, su sõnad,
Et risti kannad?

26. Jeesuse ülestõusmine.

1. **Ingel weeretab kivi haualt ära.** Esimesel nädalapäewal wara hommikul sündis suur maawärisemine. Issanda ingel tuli taewast maha ja weeretas kivi haua ukse eest ära. Tema nägu oli kui wälf ja tema riided walged kui lumi. Hauahoidjad wärisesiwad hirmu pärast ja jäiwad otsegu furnuks.

2. Naised tulewad hauale. Enne päikese tõusu läksivad naised, kes Jeesust armastasivad, haa juure Jeesuse ihu kalli rohtudega wõidma. Teel kõnelesivad nad iseekeskes: „Kes weeretab meile kiwi haa ukse eest ära?“ Aga sinna jõudes nägivad nad, et kiwi juba oli ära weeretatud.

3. Inglid kuulutawad Jeesuse ülestõusmist. Naised läksivad haa sisse ja nägivad seal kahte meest hiilgawais riidis. Need ütlesivad: „Arge kartke! Teie otсите Jeesust Maatsaretist, kes oli risti löödud. Tema ei ole mitte siin, waid ta on üles tõusnud. Minge ja ütelge seda tema jüngris-

Jeesus tõuseb hauast üles.

tele!“ Naised läksivad rutuste haa juurest ära kartuse ja suure rõõmuga ja jooksiwad seda jüngritele kuulutama.

Biiblisalm: 1. Kor. 15, 55. Surm, kus on sinu astel? Põrguhaud, kus on sinu wõimus? Aga tänu Jumalale, kes meile wõimuse annab meie Isfanda Jeesuse Kristuse läbi.

Õpi laulma: Br. 212, 1. ja 2. j.

See päew niid meile kätte sai,
Mis meile suure rõõmu tõi:
Kõik waenlased on wangis seal
Ja rõõm ja rahu ilma peal.
Halleluuja!

Kõik ära võitnud Jeesand niid,
Nii kuradi kui patu süüd,
Ja põrgu, häda, waewa ka,
Kui täna üles tõusis ta.
Halleluuja!

27. Jeesus läheb taewa.

1. Ristimise seadmine. Pärast ülestõusmist jäi Jeesus weel 40 päewa maa peale. Ta näitas ennast oma jüngeritele ja kõneles taewariigi asjust. Kord ilmus Jeesus enam kui 500 wennale ühe mäe peal. Siis ütles Jeesus: „Minule on antud kõik meelewald taewas ja maa peal. Sellepärast minge ja tehke jüngeriks kõik rahwad, neid ristides Jsa, Poja ja Püha Wajimu nime sisse ja neid õpetades pidama kõik, mis mina teid olen käskinud.“

Jeesus läheb taewa.

2. **Taewaminemine.** Wiimast korda kutsus Jeesus oma jüngrid Olimäele kokku, tõstis omad käed üles ja õnnistas neid. Ja kui ta neid õnnistas, tõsteti teda nende nähes üles ja pilw võttis teda nende filmade eest ära. Ja kui nemad üksifilmi taewa poole waatasiwad, seisiwad kaks meest walges riides nende juures ja ütlesiwad: „Kaalilea mehed, mis teie seisate ja waatate üles taewa? See Jeesus, kes teilt on üles võetud, peab tulema selsamal kombel, kui teie teda olete näinud taewa ära minewat.

Piiblisalm: Matt. 18, 20. Kus kaks ehk kolm minu nimel on üheskoos, seal olen mina kesk nende seas.

Õpi laulma: Ev. 10, 1—3.

Õnnista ja hoia,
Waimuga meid wõia,
Oma pale tõsta ja,
Jesand, ja meid walgusta!

Jgal ajal jäägu
Meile sinu rahu,
Oma waimu anna ja
Jeesuga meid ühenda!

Aamen, aamen, aamen!
Jeesu nime kiitkem!
Meie Jesand oled ja
Esimene, wiimne ka!

28. Püha Waimu väljawalamine ja esimene risti kogudus.

1. **Jüngrid saawad Püha Waimu.** Taewaminemise päewal kästis Jeesus oma jüngrid Jerusalemma Issa tõutust ootama jääda. Kui nelipühi päew kätte jõudis, oliwad kõik jüngrid ühel meelel koos. Siis sündis äkitselt kohisemine taewast, otsegu kange tuul oleks puhunud. Ja neile ilmusiwad lõhutud keeled otsegu tulest, ja igaühe peale nende seast langes üks. Ja nemad saiwad kõik täis Püha Waimu ja hakkasiwad teisi keeli rääkima, nõnda kui Waim neile andis rääkida. — Aga Jerusalemma oli pühadeks mitmesugust rahwast kokku tulnud. Need ehmatafiwad ära, sest igaüks kuulis jüngrid oma keelemurret rääkiwat. Nad paniwad seda imeks ja ütlesiwad: „Eks need kõik, kes räägiwad, Kaalilea mehed ei ole? Kuida siis meie igaüks kuuleme oma keelemurret, mis sees meie sündinud oleme?“

2. **Peetruse jutlus.** Peetrus tõusis üles ja ütles: „Küüd on täide läinud, mis prohwetil Joeli läbi on üteldud: „Wiimsil päiwil tahan ma oma Waimu välja walada kõige liha peale ja teie pojad ja tütreid peawad prohwetil wiisil

Püha Waimu walatakse wälja.

rääkima! Jisraeli mehed, kuulge neid sõnu: Jeesuse Naatsaretist, keda Jumal wäe ja imetähtedega teie ees awalikuks tegi, olete teie risti löönud ja ära tapnud, aga Jumal on tema üles äratanud, selle asja tunnistajad oleme meie. Tema on Püha Waimu wälja walanud, nagu teie näete ja kuulete."

3. **Õjimeene ristifogudus.** Kui nad seda kuulsiwad, läks see neil läbi südame ja nad ütlesiwad Peetrusele ja teistele apostlitele: „Mehed, wennad, mis peame meie tegema?“ Peetrus kostis: Parandage meelt ja laske endid ristida Jeesuse Kristuse nime sisse, siis saate teie Püha Waimu anni!"

Kes nüüd heal meelel tema sõna wastu wõtsiwad, neid ristiti, ja sel päewal koguti ligi kolmtuhat hinge kogudusesse. Ja Issand pani igapäew kogudusele neid juure, keda ära peasteti.

Dpi laulm: Br. 9, 1. ja 2. f.

Oh Jeesus Kristus, tule ja
Ja Waimu meile läkita,
Kes armuga meid awitab
Ja tõe teele juhatab.

Tee lahti suud sind tänama,
Sind kiitma südant walmista:
Meil õiget usku anna ka,
Su nime tundma õpeta!

B. Meie püha ristiusu õpetuse kolm esimest peatükki.

Esimene peatükk.

Jumala kümme käsku.

Esimene käsk.

Mina olen Issand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrvas.

Mis see on?

Meie peame Jumalat üle kõige asjade kartma, armastama ja tema peale lootma.

Teine käsk.

Sina ei pea Issanda oma Jumala nime mitte ilma asjata suhu võtma; sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjaste prungib.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie tema nime juures mitte ei nea, ei wammu, ei lausu, ei waleta ega peta; waid et meie seda kõige häda sees appi hüüame, palume, kiidame ja täname.

Kolmas käsk.

Sina pead pühapäewa pühitsema.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jumala sõna ei põlga; waid et meie seda pühaks peame, heal meelel kuuleme ja õpime.

Neljäs käsk.

Sina pead oma isa ja oma ema austama, et sinu käsi hästi käib ja sina laua elad maa peal.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma wanemaid ja isandaid ei põlga ega wihasta; waid et meie neid au sees peame, neid teenime, nende sõna kuuleme, neid armsaks ja kalliks peame.

W i e s k ä s k .

Sina ei pea mitte tapma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligemise ihule ühtegi kahju ega kurja ei tee; waid et meie teda aitame ja temale head teeme kõiges ihu hädas.

R u u e s k ä s k .

Sina ei pea mitte abielu rikkuma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie kassinaste ja puhtaste elame kõnedes ja tegudes, ja et igatiis peab oma abikaasat armastama ja austama.

S e i t s m e s k ä s k .

Sina ei pea mitte warastama.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligemise raha ehk wara ei wõta, ei kawala kauba ega petise tööga eneste poole ei kisu; waid et meie tema wara ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

R a h e k s a s k ä s k .

Sina ei pea mitte ülekohtu tunnistama oma ligemise wastu.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligemise peale mitte kawalaste ei wäleta, teda mitte ära ei anna, keelt ei pekka, ega kurje kõnesid tema peale ei tõsta; waid et meie tema eest kostame, kõik head temast kõneleme, ja kõik asjad heaks kääname.

Ü h e k s a s k ä s k .

Sina ei pea mitte himustama oma ligemise koda.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligemise pärandust ehk koda kawaluslega ei püüa ega õiguse nimel eneste poole ei kisu; waid et meie teda aitame, et tema seda enesel wõiks pidada.

R ü m n e s k ä s k.

Sina ei pea mitte hirmustama oma ligemise naist, sulast, ümmardajat, weisid ega muud, mis tema päralt on.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligemise naist, peret ega weisid ära ei awatele ega wägisi ei wõta; waid et meie neid manitseme, et nemad paigale jääwad ja teewad, mis nende kohus on.

Mis ütleb nüüd Jumal kõigist neistsinastist kästudest?

Tema ütleb nõnda: **Mina Issand, siuu Jumal, olen püha wihaga Jumal, kes wanemate patu nuhtleb laste kätte kolmandast ja neljandast põlwest saadik, nende kätte, kes mind wihkawad; aga neile, kes mind armastawad ja minu käsud peawad, teen mina head tuhandest põlwest saadik.**

Mis see on?

Jumal ähwardab nuhelda kõiki, kes neistsinastist kästudest üle astuwad; seepärast peame meie tema wiha kartma ja ei mitte nendefinaste käskude wastu tegema; aga tema tõotab armu ja kõik head kõikidele, kes need käsud peawad; seepärast peame meie teda ka armastama, tema peale lootma ja hea meelega tema käsku mööda tegema.

Teine peatükk.

Püha ristiust.

Esimene õpetus.

Loomisest.

Mina usun Jumala Issa, Kõigewägewama, taewa ja maa Looja sisse.

Mis see on?

Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, mulle ihu ja hinge, filmad, kõrwad ja kõik liikmed, mõistuse ja kõik meeled on annud, ja weel hoiab; peale selle riided ja kingad, söömise ja joomise, koja ja maja, naise ja lapse, põllu, weised ja kõik wara, kõik ihu ja elu tarwidust ja toidust rohkestest ja igapäew annab; ja kõige häda ja kurja eest hoiab ja

kaitseb; ja seda kõik teeb tema isalikust, jumalikust armust ja heldusest, ja ei mitte seepärast, et mina seda väärt ehk teeninud olen. Selle eest on minu kohus teda kiita, tänada, teenida ja tema sõna kuulda. See on tõeste tõsi.

Teine õpetus.

Lunastamisest.

Mina usun Jeesuse Kristuse, Jumala ainusündinud Poja, meie Issanda sisse, kes on saanud Pühast Vaimust, ilmale toodud neitsist Maarjast, kannatanud Pontsiuse Pilatuse all, risti löödud, surunud ja maha maetud, alla läinud põrguhauda, kolmandal päeval jälle üles tõusnud surnuist, üles läinud taeva, istub Jumala, oma kõige vägevama Isa paremal käel, sealt tema tuleb kohut mõistma elavate ja surnutte peale.

Mis see on?

Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, omast isast igaweste sündinud, ja ka tõsine inimene, neitsist Maarjast ilmale toodud, minu Issand on, kes mind, ärakadunud ja hukkamõistetud inimest, on peastnud ja lunastanud, kõigest patust, surmast ja kuradi väest, ei mitte kulla ega hõbedaga, vaid oma püha kallil verega ja oma ilma süüita kannatamise ja surmaga; et mina tema oma pidin olema, tema riigis tema all elama ja teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õndsuses, nõnda kui tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste. See on tõeste tõsi.

Kolmas õpetus.

Pühitsemisest.

Mina usun Püha Vaimu sisse, üht püha ristifogudust, pühade osajagamist, pattude andeksandmist, liha ülestõusmist ja igawest elu. Amen.

Mis see on?

Mina usun, et mina omast meelest ja väest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse, oma Issanda, sisse uskuda ega tema juure saada; waid Püha Vaim on mind ewangeliumi läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, dige usu sees pühitsenud ja hoidnud; nõnda kui tema kõik püha ristifogudust maa peal kutsub, fogub, walgustab, pühitseb ja Jeesuse Kristuse juures

õige ja ainu usu sees hoiab; sešjamas ristifoguduses tema minule ja kõigile usklikkudele igapäew kõik patud rohkeste andeks annab, ja wiimisel päewal mind ja kõik surnud üles äratab, ja minule, kõige usklikkudega Kristuses, igawese elu annab. See on tõeste tõsi.

Kolmas peatükk.

Püha Meie Isa palwe.

Esimesed palwe sõnad.

Meie Isa, kes ja oled taewas.

Mis see on?

Jumal tahab meid seeläbi armulikult kutsuda, et meie peame uskuma teda meie õige Isa ja meid tema õiged lapsed olewat; et meie julgeste ja kindla lootusega teda peame paluma, nõnda kui armsad lapsed oma arnast isa paluwad.

Esimene palwe.

Pühitsetud saagu sinu nimi.

Mis see on?

Jumala nimi on küll iseenesest püha; aga meie palume sešjinases palwes, et ta meie juures saaks pühitsetud.

Kuidas sünnib see?

Kui Jumala sõna selgeste ja puhtaste õpetatakse ja meie ka pühaste kui Jumala lapsed seda mõõda elame; siis aita meid, armas taewane Isa! Aga kes teist wiisi õpetab ja elab, kui Jumala sõna õpetab, see ei pühitse mitte meie seas Jumala nime; selle eest hoiame meid, armas taewane Isa!

Teine palwe.

Sinu riik tulgu.

Mis see on?

Jumala riik tuleb küll ilma meie palweta iseenesest; aga meie palume sešjinases palwes, et ta ka meie juure tuleks.

Kuidas sünnib see?

Kui taewane Isa oma Püha Waimu meile annab, et meie tema püha sõna tema armu läbi usume ja Jumala meele pärast elame siin ajalikul ja seal igaweste.

R o l m a s p a l w e.

Sinu tahtmine sündigu, kui taewas, nõnda ka maa peal.

Mis see on?

Jumala hea ja armuline tahtmine sünnib küll ilma meie palweta; aga meie palume seshinases palwes, et ta ka meie juures sünniks.

Kuidas sünnib see?

Kui Jumal kõik kurja nõu ja tahtmist rikub ja keelab neid, kes meid ei taha lasta Jumala nime pühitseda ega tema riiki meie juure tulla, kui on kuradi, maailma ja meie liha tahtmine; waid kinnitab ja hoiab meid kindlasti omas sõnas ja usus meie otjani; see on tema armuline ja hea tahtmine.

R e l j a s p a l w e.

Meie igapäewast leiba anna meile tänapäew.

Mis see on?

Jumal annab igapäewase leiba küll ilma meie palweta kõigile kurja inimestele; aga meie palume seshinases palwes, et tema meile annaks seda mõista ja tänuga wastu wõtta meie igapäewast leiba.

Mis on igapäewane leib?

Kõik, mis meie ihutoiduseks ja ülespidamiseks tarwis läheb: söömine, joomine, riided, kingad, koda, maja, põld, weised, raha, wara, waga abi-kaasa, wagad lapsed, waga pere, wagad ja truunid ülemad, hea walitus, hea ilm, rahu, terwis, aus elu, head sõbrad, truunid naabrid, ja muud niisugused asjad.

W i e s p a l w e.

Ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele.

Mis see on?

Meie palume seshinases palwes, et taewane Jsa mitte ei tahaks waadata meie pattude peale ega nende pärast meile seda keelda, mis meie palume; sest meie ei ole seda mitte wäärt, mis meie palume, ega pole seda ka mitte teeninud; waid tema tahaks meile seda kõik armuist anda, sest et meie igapäew palju pattu teeme ja küll selget nuhtlust teenime; siis tahame meie ka südamest andeks anda ja heal meelel head teha neile, kes meie wastu efiwad.

Kuues palve.

Ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse.

Mis see on?

Jumal ei kiusa küll kedagi, aga meie palume sestsinases palves, et Jumal meid tahaks hoida ja üles pidada, et kurat, maailm ja meie liha meid ei peta ega saada ebausku, meeleärasheitmise ja mõne muu suure patu ja häbi sisse; ja kui meid seega peaks kiusatama, et meie ometegi wiimselt ära wõidame ja wõimust saame.

Seitsmes palve.

Waid peasta meid ära kurjast.

Mis see on?

Meie palume sestsinases palves kui ühel hoobil, et taewane Jsa meid tahaks peasta kõigesugusest ihu ja hinge, waranduse ja au kahjust; ta wiimaks, kui meie surma tunnike tuleb, õndsas otsas meile anda ja armuga sestsinasesest hädaorust enese juure taewa wõtta.

Wiimsed palve sõnad.

Seft sinu pärast on riik ja wägi ja au igaweste. Amen.

Mis on aamen?

See on, et mina pean kindlaste uskuma, et taewane Jsa meie palwed on heldesti wastu wõtnud ja kuulnud; seft et tema ise meid on käskinud nõnda paluda ja töötanud, et tema meid tahab kuulda. Amen, aamen, see on: jah, jah, see peab tõeste nõnda sündima.

D. Laste palwed.

1. Wähematele lastele, kes ise weel raamatut ei loe.

Sommiku palwe.

Helde Jumal, tänan sind,

Et sel öösel hoidsid mind.

Hoia oma lapsukest

Ra sel päewal kurja eest. Amen.

Palve enne jõumaaega.

Meil tule, Jeesus, wõõraks ja
Ja oma andeid õnnista. Amen.

Palve pärast jõumaaega.

Sind, Issand Jeesus, täname,
Et ja meid toitsid heldeste. Amen.

Õhtu palve.

Wäfind olen, hingata
Tahan ma, sest uinun ka,
Taewa Isa, hoi ja
Mind nüüd oma armuga. Amen.

2. Suurematele kodulastele.*)

Hommiku palve.

Õnnistagu mind Jumal Isa, Poeg ja Püha Waim. Amen. Mina
tänan sind, minu armas taewane Isa, Jeesuse Kristuse, sinu armsa Poja,
meie Issanda läbi, et sina mind minewal ööl oled armulikult hoidnud
kõige ihu ja hinge kahju eest. Mina palun sind, kaitse ja hoi mind ka
selsinasel päewal armulikult kõige patu, kurja ja kahju eest, et minu mõte,
fõna, tegu ja elu wõiks sinu meele pärast olla. Sest mina annan oma
ihu ja hinge ja kõik, mis mul on, sinu hooleks. Sinu püha ingel olgu
minu juures, et kuri waenlane ühtegi meelewalda minu üle ei saa. Amen.

Palve enne jõumaaega.

Kõikide filmad loodawad, Issand, sinu peale, ja sina annad neile
nende rooga igal ajal. Sina teed lahti omad helbed käed, ja täidad kõik
mis elab, hea meelega. Amen.

*) Waata ka lugemise tükkide seast: „Hommiku palve“, „Õhtu
alve“.

Palve pärast jõumaaega.

Tänage Issandat, sest tema on hea, ja tema heldus kestab igaveste. Amen.

Shtu palve.

Ünnistagu mind Jumal Issa, Poeg ja Püha Waim. Amen.

Mina tänan sind, armas taewane Issa, Jeesuse Kristuse, sinu armja Poja, meie Issanda läbi, et sina mind mineval päeval oled armulikult hoidnud kõige ihu ja hinge kahju eest. Mina palun sind, anna mulle andeks kõik minu patud ja eksitused, miska mina sind olen wihastanud. Kaitse ja hoia mind seltsinasel ööl armulikult kõige patu, kurja ja kahju eest. Sest mina annan oma ihu, hinge ja kõik, mis minul on, sinu hooliks. Sinu püha ingel olgu minu juures, et kuri waenlane ühtegi meelewalda minu üle ei saa. Amen.

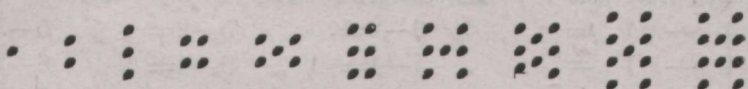
III. Kodulaste arvamise aabits.

Lühikene ettevalmistus ühskord ühe õppimisele.

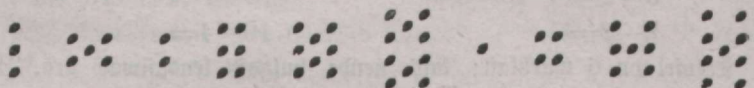
(Vaata Siivimaa Lutheri usu Maakoolide Seadus 1874. a. § 3.)

A. Arvupiiir 1—10.

1. Voe ära, mitu täppi siin igas kogus seisab?

2. Võta kiviseki ja sea ise neist seesugused kogud kokku!
3. Voe ära, mitu inimest teil majas elab!
4. Voe ära, mitu looma teil on!
5. Voe kõik arvud ühest kümneni järgimööda ette!
6. Voe kõik arvud tagurpidi kümnest üheni!
7. Pane numbritega kirja, palju täppisid ja igast kogust leiad:

1. Koffuarvamine.

+ tähendab: ja, pane juure, arva kokku!

= tähendab: on.

8.	1 ja 1 on 2 [*])	9.	8+1=	10.	3+5=	11.	1+3=
	2 + 1 =		3+2=		4+2=		2+6=
	3 + 1 =		1+6=		1+4=		4+5=
	4 + 1 =		6+3=		2+3=		1+7=
	5 + 1 =		1+8=		3+6=		4+3=
	6 + 1 =		2+5=		1+5=		5+3=
	7 + 1 =		1+2=		7+2=		2+4=

*) Enta paneb lapsese ühe kivi laua peale ja siis veel ühe kivi ning küsib: Kui palju on üks kivi ja üks kivi kokku? Selle järele paneb ta esimestesje

12.	$6+2=$	$5+5=$	13.	$6+4=$	$4+6=$
	$2+7=$	$9+1=$		$8+2=$	$3+7=$
	$3+4=$	$5+5=$		$1+9=$	$2+8=$
	$5+2=$			$7+3=$	

- 14.** Toas oli ühel pool lauda 4 tooli ja teisel pool 3 tooli. Mitu tooli oli laua ääres?
- 15.** Taluperemehel oli 5 lehma. Ta ostis veel 5 lehma juure. Kui juur ta kari nüüd on?
- 16.** Malda külast Darasse on 3 wersta maad. Dara külast Põhjarasse on 7 wersta. Kui pikk on tee Malda külast Põhjara külasse?

2. Mahaarvamine.

— tähendab: w ä h e m, w ö t a ä r a, a r w a m a h a !

17.	$2-est\ ära\ 1\ jääb\ 1^*)$	18.	$9-1=$	19.	$4-3=$	20.	$9-7=$
	$3 - 1 =$		$3-2=$		$5-2=$		$5-3=$
	$4 - 1 =$		$5-4=$		$9-4=$		$6-2=$
	$5 - 1 =$		$7-6=$		$8-7=$		$9-5=$
	$6 - 1 =$		$4-2=$		$9-8=$		$8-4=$
	$7 - 1 =$		$8-3=$		$7-5=$		$7-3=$
	$8 - 1 =$		$6-5=$		$6-3=$		$6-4=$
21.	$8-6=$	$9-6=$	22.	$10-5=$	$10-8=$		
	$7-4=$	$10-1=$		$10-2=$	$10-6=$		
	$9-2=$	$10-3=$		$10-7=$	$10-9=$		
	$8-2=$			$10-4=$			

- 23.** Katusel on 6 warblast; faks nende hulgast lendasivad ära. [Kui palju jäi veel katusetele warblasi istuma?
- 24.** Mul on kahes peos kofku 8 kopikat. Paremas peos on 3 kopikat. Mitu kopikat on mul pahemas peos?
- 25.** Peetril oli 10 maasikat. Ta sõi neist 5 tükki ära, aga leidis veel 3 maasikat ja wiis nad kõik emale. Mitu maasikat Peeter emale wiis?

fogusse 2 kivi, eemale veel 1 kivi, lütkab nad kofku ja küsib: Kui palju on 2 kivi ja 1 kivi kofku? Nõnda juhatab ema last kiviõeste abil näitlikult kõiki ülemal antud arwusid ühendama ehk kofku arwama. Wiimaks kirjutab laps summaõesed ka numbritage üles. Näituseks: $3 + 2 = 5$.

*) Ema paneb faks kivi lapse ette laua peale. Neist wõtab ta ühe ära ja küsib: Palju jääb järele, kui 2 kivist ühe maha arwame? Selle järele paneb ema 3 kivi laua peale, wõtab ühe ära ja lasseb last ütelda, palju järele jääb, kui 3-est 1 maha arwatakse. Nõnda juhatagu ema ülemal antud arwude järele kiviõeste abil mahaarwamist. Kui kõik harjutused 17—22 läbi saawad, paneb laps nad ka veel kirja. Näituseks: $8 - 3 = 5$.

3. Kasvatamine.

× tähendab: korda, kaswata.

Lapsed mängivad tihti kivistestega pörsaid ehk notsjuteši. Esialt kaabatakse pörsamängus ühed, siis kaheid, siis kolmed. Selle mängu juures on emal kerge kasvatamist järgmiste küsimiste abil seletada, kui ema kaabatud ühed, kaheid ja kolmed lapje filmade ette fogudesse seab:

26. Ühede wõtmine:

Kui palju kiwa saad, kui ühtesid 1 kord kaapad?	Seega 1 kord 1 on 1
" " " " " " 2 korda "	" 2 × 1 = 2
" " " " " " 3 " "	" 3 × 1 = 3
" " " " " " 4 " "	" 4 × 1 = 4
" " " " " " 5 " "	" 5 × 1 = 5
" " " " " " 6 " "	" 6 × 1 = 6
" " " " " " 7 " "	" 7 × 1 = 7
" " " " " " 8 " "	" 8 × 1 = 8

27. Kaheide ehk paaride wõtmine:

Kui palju kiwa saad 1 kord kahtesid wõttes?	Seega 1 × 2 = 2
" " " " 2 korda " "	" 2 × 2 = 4
" " " " 3 " " "	" 3 × 2 = 6
" " " " 4 " " "	" 4 × 2 = 8
" " " " 5 " " "	" 5 × 2 = 10

28. Kolmede wõtmine:

Kui palju kiwa saad 1 kord kolmesid wõttes?	Seega 1 × 3 = 3
" " " " 2 korda " "	" 2 × 3 = 6
" " " " 3 " " "	" 3 × 3 = 9

Arwa üles ja pane korralikult kirja: *)

29. 1 × 2 =	30. 1 × 6 =	31. 2 × 2 =	32. 2 × 3 =
1 × 3 =	1 × 7 =	2 × 3 =	4 × 2 =
1 × 4 =	1 × 8 =	3 × 2 =	5 × 2 =
1 × 5 =	1 × 9 =	2 × 4 =	2 × 5 =

33. Leiva nael maksab 3 kopikat. Palju maksab 2 naela sellest leiwast? Palju 3 naela?

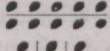

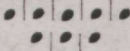

34. Perenaine wiis 2 wärikat turule ja sai 5 rubla tükkist. Palju ta wärikate eest raha sai?

35. Sepp rautas 2 hoost ära. Mitu labjaranda pidi sepp tegema?

*) Lapsede kergituseks wõib ema siin arwamist nõnda näitlikult arusaadawaks teha: 2 × 3 = ? ● ● ● ja ● ● ● on ● ● ●. Kaswatuse asemel wõime ka kofku arwata.

4. Jagamine.

: tähendab: jaga ära!

36.	$2 \times 2 = 4$	Tee 4 kahets ühesuuruseks osaks!		Seega $4 : 2 = 2$
	$2 \times 3 = 6$	" 6 " " "		" $6 : 2 = 3$
	$2 \times 4 = 8$	" 8 " " "		" $8 : 2 = 4$
	$2 \times 5 = 10$	" 10 " " "		" $10 : 2 = 5$
	$3 \times 2 = 6$	Joota 6 kolmeks		" $6 : 3 = 2$
	$4 \times 2 = 8$	" 8 neljaks		" $8 : 4 = 2$
	$5 \times 2 = 10$	" 10 viieks		" $10 : 5 = 2$
	$3 \times 3 = 9$	" 9 kolmeks		" $9 : 3 = 3$

Arva üles ja pane kirja:

37.	$2 : 1 =$	38.	$6 : 1 =$	39.	$2 : 2 =$	40.	$6 : 6 =$	41.	$4 : 2 =$
	$3 : 1 =$		$7 : 1 =$		$3 : 3 =$		$7 : 7 =$		$6 : 2 =$
	$4 : 1 =$		$8 : 1 =$		$4 : 4 =$		$8 : 8 =$		$8 : 2 =$
	$5 : 1 =$		$9 : 1 =$		$5 : 5 =$		$9 : 9 =$		$9 : 3 =$

42. $6 : 2 =$ $8 : 4 =$ $10 : 2 =$ $10 : 5 =$

- 43.** Ema jagas 4 lapsele 8 õuna ühetasa ära. Kui suur oli iga lapse osa?
44. Mart pani 9 pähtlit 3 ühesuurusesse hunikusse. Mitu pähtlit sai iga ühe hunikusse?
45. Anni on 5 aastat wana; Gerik on temast 4 aastat wanem, aga Peedu wanadus on Geriku wanadusest ainult 3. jagu. Kui wana on Peedu?

B. Arwamine puhtate kümnetega.

Ema lasseb last 10 tikku toojist wälja lugeda ja seob nad niidiga kimpu kokku. Seesuguseid kümnete kimpu tehakse 10 tükki. Iga kimp on üks kümneline. Kümnelisel on 10 ühelist sees. Nüüd loetakse tiffa kümnete kaupa:

- 46.** Poe kümneid ühest kümnest kuni sajani!
47. Poe kümneid sajaast tagurpidi kümneni!
48. Poe siit need arwud: 20, 30, 40, 10, 50, 70, 60, 90, 80, 100.
49. Kirjuta numbritega: kakskümmend, nelikümmend, kuuskümmend, seitsekümmend, wiiskümmend, üheksakümmend, kümme, kolmkümmend, kaheksakümmend, sada.
50. Sea tükukimpudest järgmised kogud kokku: 50, 40, 90, 30, 70, 100, 80, 20, 60.

1. Kõffuarwamine.

Kõffuarwatawad summa.

$$20 + 30 = 50.$$

51. *) $10 + 10 = 52.$ $40 + 40 = 53.$ $40 + 50 =$
 $20 + 10 =$ $20 + 40 =$ $30 + 40 =$
 $20 + 20 =$ $30 + 50 =$ $50 + 20 =$
 $30 + 20 =$ $60 + 20 =$ $80 + 10 =$

54. $90 + 10 =$ 55. $70 + 30 =$
 $30 + 70 =$ $10 + 90 =$
 $80 + 20 =$ $60 + 40 =$
 $40 + 60 =$ $20 + 80 =$

56. Kaupmees ostis üheft talust 50 leefikat linnu, teijest 40 leefikat. Kui palju ta kahest talust linnu kõffu ostis?

57. Ifa wiis hobuse ja lehma laadale. Etimeje eest sai ta 70, teije eest 30 rubla. Kui palju raha sai isa laadalt?

2. Mahaarwamine.

wähendataw mahaarwataw ülejääf.

$$30 - 20 = 10.$$

58. $20 - 10 =$ 59. $70 - 30 =$ 60. $80 - 20 =$
 $40 - 20 =$ $60 - 20 =$ $50 - 30 =$
 $60 - 30 =$ $90 - 60 =$ $90 - 20 =$
 $80 - 50 =$ $60 - 40 =$ $70 - 40 =$

61. $100 - 10 =$ 62. $100 - 80 =$
 $100 - 40 =$ $100 - 20 =$
 $100 - 90 =$ $100 - 70 =$
 $100 - 30 =$ $100 - 50 =$

63. Öde maksis poodis raamatu eest 60 kopikat. Kui palju pidi kaupmees raha tagasi andma, kui öde talle rubla tüki pakkus?

64. Paul korjas 60 pähkliit, ja isa andis talle weel 30 pähkliit. Meist kinkis ta öele 20 ja sõi ise 10 ära. Mitu pähkliit on nüüd Paulil?

*) Mehtenduse juures kümnetega mõtku ema iga kord tükulimbud appi. $10 + 10$ on 1 kümmeline kimp ja 1 kümmeline kimp = 2 kümmelift ehk 20 ühelift.

3. Kaskwatamine.

kaskwataw kaskwataja kaskwatus.

$$30 \times 2 = 60.$$

- 65.)*** $10 \times 2 =$ **66.** $10 \times 9 =$ **67.** $30 \times 3 =$ **68.** $10 \times 6 =$
 $20 \times 3 =$ $30 \times 2 =$ $10 \times 8 =$ $20 \times 4 =$
 $10 \times 5 =$ $10 \times 4 =$ $20 \times 2 =$ $40 \times 2 =$
69. $50 \times 2 =$ $20 \times 5 =$ $10 \times 10 =$

70. Gewa tegi päewas 30 paari wihtu, aga Jaan 3 forda nii palju. Mitu paari wihtu tegi Jaan?

71. Perenaene müüis turul kaks kulle ära. Saadud raha eest ostis ta 2 pearätikut ja maksis 30 kopikat tükišt, ning raha jäi weel 10 kopikat järele. Ühe kulle eest oli ta 40 kopikat saanud. Kui palju siis teine kull maksis?

4. Jagamine.

jagataw jagaja jagu.

$$60 : 20 = 3.$$

- 72.** $20 : 10 =$ **73.** $90 : 30 =$ **74.** $30 : 10 =$ **75.** $40 : 20 =$
 $60 : 20 =$ $40 : 10 =$ $80 : 40 =$ $50 : 10 =$
 $70 : 10 =$ $80 : 20 =$ $90 : 10 =$ $60 : 30 =$
76. $100 : 10 =$ $100 : 20 =$ $100 : 50 =$
77. $20 : 2 =$ **78.** $80 : 4 =$ **79.** $70 : 7 =$ **80.** $80 : 2 =$
 $60 : 3 =$ $30 : 3 =$ $40 : 2 =$ $60 : 6 =$
 $90 : 9 =$ $60 : 2 =$ $50 : 5 =$ $90 : 3 =$
81. $40 : 4 =$ $100 : 20 =$ $100 : 50 =$

82. Mölder jahwatas ühele weelikijele 10 waffa ruffid, teisele 30 waffa, kolmandale kaskforda niipalju kui kahele esimejesele kofku ja neljandale neliforda wähem, kui kolmandale. Mitu waffa mölder neljandale jahwatas?

D. Arwupiir 1—100.

- 83.** Loe kõik arwud 1 kuni 100!
84. Loe kõik arwud 100—1!
85. Loe arwuši: 18—23; 37—42; 65—71; 29—36; 76—82.
86. Loe arwuši: 65—57; 94—88; 76—65; 32—26.

*) Näita seda lapsele tikukimpude abil: Võta kümnelišt kaskforda. Kui palju jäid?

- 87.** Peasta tikud ühest kümnete kimbust lahti. Nõnda on jül nüüd 9 kümmelift kimpu ja weel 10 ühelift. Sea neist tikkudest nüüd järgmised kogud walmis: 19, 28, 83, 65, 49, 34, 97, 58, 73, 81, 46, 15, 50, 12, 20, 16, 60.
- 88.** Kirjuta etteütlemise järele: 27, 49, 85, 63, 38, 92, 56, 74, 96, 63, 36, 14, 41.

89. Mitu ühelift on:
2 kümmelift 9 ühelift? = 29 ühelift.	90. Mitu kümmelift ja ühelift on:
34 ühelift? — 3 k. + 4 ühelift.
6 " 3 "	18 "
8 " 5 "	52 "
4 " 7 "	76 "
3 " 9 "	94 "
9 " 2 "	25 "

1. Koffuarwamine.

Arwa kofku ja pane korralikult kirja:

91. 10+7=*)
20+3=
40+6=
50+5=
60+8=
90+9=	92. 6+10=
3+30=
4+20=
5+50=
7+70=
8+80=	93. 24+20=
26+40=
45+30=
20+24=
50+32=
30+45=	94. 41+5=
53+6=
64+5=
71+3=
84+4=
91+8=
95. 3+14=
4+32=
7+52=
2+73=
8+81=	96. 11+11=
12+21=
45+32=
13+15=
42+57=	97. 16+4=
23+7=
47+3=
54+6=
72+8=	98. 5+15=
4+26=
7+43=
19+11=
17+23=
99. 9+2=
7+4=
6+6=
9+5=
8+7=
5+6=
9+3=	100. 6+5=
8+4=
9+6=
6+7=
8+5=
9+7=
8+8=	101. 6+8=
7+8=
5+8=
9+8=
5+9=
7+9=
8+9=	102. 17+4=
48+6=
26+5=
35+7=
59+3=
47+6=
58+7=

- 103.** Juuli noppis 37 ruffilille ja siis weel 7; nendest punus ta pärja. Mitu lille on Juuli pärjas?
- 104.** Leenal on karjas 26 walget lammasi ja 8 musta. Kui juur on Leena lambafari?

*) Näita seda lapsele tikkude abil. 1 kümmeline ja 7 ühelift on 17.

2. Mahaartwamine.

105. 24—4=	106. 25—20=	107. 26—3=
43—3=	56—50=	47—5=
56—6=	39—30=	59—4=
37—7=	64—60=	69—7=
68—8=	83—80=	76—4=
99—9=	93—90=	98—6=
-
108. 35—20=	57—30=	42—20=
66—30=	77—40=	93—50=
-
109. 24—12=	110. 57—34=	111. 87—52=	112. 95—53=
37—16=	48—26=	76—32=	89—48=
48—25=	69—27=	68—47=	79—35=
-
113. 20—1=	114. 30—12=	115. 11—2=	116. 15—7=
40—5=	50—24=	12—4=	12—3=
30—6=	40—16=	16—7=	14—8=
50—7=	60—35=	12—6=	11—5=
80—6=	80—37=	13—4=	16—7=
- 117.** Kaasifiks oli 80 faskē. Torm murdis neist 8 tüffi maha. Mitu faskē nüüd kaasifiks veel kaswab?
- 118.** Ema on 62 a. wana, isa on emast 6 aastat wanem; poeg on isast 40 aastat noorem, aga tütar on wennaist 7 aastat noorem. Kui wana on tütar?

3. Kaswatamine.

Tuletame veel põrsamängu kiviõestega meele ja küsime:

- 119.** Mitu põrsast jaad, kui kahesid 1 korra wõtad? Seega $1 \times 2 = 2$
- " " " " " 2 " " " $2 \times 2 = 4$
- " " " " " 4 " " " $4 \times 2 = 8$
- Pane kahesjad paarid maha ja loe ära! Seega $8 \times 2 = 16$
- (Mitu korda on 8 paari rohkem kui neli paari?)
- Pane kolm paari kiwa maha ja lasē last lugeada! Seega $3 \times 2 = 6$
- " kuus " " " " " " " " $6 \times 2 = 12$
- (Mitu korda on 6×2 rohkem, kui 3×2 ?)
- Mitu jalga on seitsmel kanal? Seega $7 \times 2 = 14$
- Mitu filma on wiiel kassil? " $5 \times 2 = 10$
- Mitu wihta on 10 paaris wihtades? " $10 \times 2 = 20$
- (Mitu korda on 10×2 enam, kui 5×2 ?)

120. Jaan luges raamatu lehti kolme kausa.

Kui palju lehti saab Jaan 1 kord 3 wõttes?	Seega	$1 \times 3 = 3$
" " " " " 2 " 3 " (3+3)	"	$2 \times 3 = 6$
" " " " " 4 " 3 " (2 korda 2×3)	"	$4 \times 3 = 12$
" " " " " 8 " 3 " (2 korda 4×3)	"	$8 \times 3 = 24$
Kui palju oli lehti loetud, kui 3 korda 3 lehte wõeti?	"	$3 \times 3 = 9$
" " " " " " 6 " 3 " " (2 korda 3×3)	"	$6 \times 3 = 18$
" " " " " " 7 " 3 " "	"	$7 \times 3 = 21$
" " " " " " 9 " 3 " " (3 korda 3×3)	"	$9 \times 3 = 27$
" " " " " " 5 " 3 " " (4×3) + (1×3)	"	$5 \times 3 = 15$
" " " " " " 10 " 3 " " (2 korda 5×3)	"	$10 \times 3 = 30$

121. Ema läks munadega turule ja ladus õstjale kahe peoga mune korwi sisse; igal wõtmisel sai õstja 4 muna.

Kui palju sai õstja eimesel panekul?	Seega	$1 \times 4 = 4$
" " " " 2 paneku järele? ($4+4$)	"	$2 \times 4 = 8$
" " " " 4 " " (2 korda 2×4)	"	$4 \times 4 = 16$
" " " " 8 " " (2 korda 4×4)	"	$8 \times 4 = 32$
" " " " 3 " " (2×4) + (1×4)	"	$3 \times 4 = 12$
" " " " 6 " " (2 korda 3×4)	"	$6 \times 4 = 24$
" " " " 7 " " (6×4) + (1×4)	"	$7 \times 4 = 28$
" " " " 5 " " 4×4 + (1×4)	"	$5 \times 4 = 20$
" " " " 10 " " (2 korda 5×4)	"	$10 \times 4 = 40$

122. Kõllherneid tipitakse aeda keppidega ümber. Iga kepi ümber saab 5 herneft.

Palju herneid on ühe kepi ümber?	Seega	$1 \times 5 = 5$
" " " 2 " " ($5+5$)	"	$2 \times 5 = 10$
" " " 4 " " (2 korda 2×5)	"	$4 \times 5 = 20$
" " " 8 " " (2 korda 4×5)	"	$8 \times 5 = 40$
" " " 3 " " (2×5) + (1×5)	"	$3 \times 5 = 15$
" " " 6 " " (2 korda 3×5)	"	$6 \times 5 = 30$
" " " 7 " " (6×5) + (1×5)	"	$7 \times 5 = 35$
" " " 9 " " (8×5) + (1×5)	"	$9 \times 5 = 45$
" " " 5 " " (4×5) + (1×4)	"	$5 \times 5 = 25$
" " " 10 " " (2 korda 5×5)	"	$10 \times 5 = 50$

123. Igal kestmise juurusega afnal on 6 ruutu.

Mitu ruutu on ühel afnal?	Seega	$1 \times 6 = 6$
" " " 2 " " ($6+6$)	"	$2 \times 6 = 12$
" " " 4 " " (2 korda 2×6)	"	$4 \times 6 = 24$
" " " 8 " " (2 korda 4×6)	"	$8 \times 6 = 48$

Mitu ruutu on	3	afnal?	$(2 \times 6) + (1 \times 6)$	Seega	$3 \times 6 = 18$
"	"	"	6 " $(2 \text{ korda } 3 \times 6)$	"	$6 \times 6 = 36$
"	"	"	7 " $(6 \times 6) + (1 \times 6)$	"	$7 \times 6 = 42$
"	"	"	9 " $(8 \times 6) + (1 \times 6)$	"	$9 \times 6 = 54$
"	"	"	5 " $(4 \times 6) + (1 \times 6)$	"	$5 \times 6 = 30$
"	"	"	10 " $(2 \text{ korda } 5 \times 6)$	"	$10 \times 6 = 60$

124. Nädalas on 7 päeva.

Mitu päeva on	ihes	nädalas?		Seega	$1 \times 7 = 7$
"	"	"	2 " $(7+7)$	"	$2 \times 7 = 14$
"	"	"	4 " $(2 \text{ korda } 2 \times 7)$	"	$4 \times 7 = 28$
"	"	"	8 " $(2 \text{ korda } 4 \times 7)$	"	$8 \times 7 = 56$
"	"	"	3 " $(2 \times 7) + (1 \times 7)$	"	$3 \times 7 = 21$
"	"	"	6 " $(2 \text{ korda } 3 \times 7)$	"	$6 \times 7 = 42$
"	"	"	7 " $(6 \times 7) + (1 \times 7)$	"	$7 \times 7 = 49$
"	"	"	9 " $(8 \times 7) + (1 \times 7)$	"	$9 \times 7 = 63$
"	"	"	5 " $(4 \times 7) + (1 \times 7)$	"	$5 \times 7 = 35$
"	"	"	10 " $(2 \text{ korda } 5 \times 7)$	"	$10 \times 7 = 70$

125. Iga oli kopli ümber tiheda kaheksa latilise rõhataia teinud.

Mitu latti kuulub	ära	ihesse	rõhusse?	Seega	$1 \times 8 = 8$
"	"	"	2 " $(8+8)$	"	$2 \times 8 = 16$
"	"	"	4 " $(2 \text{ korda } 2 \times 8)$	"	$4 \times 8 = 32$
"	"	"	8 " $(2 \text{ korda } 4 \times 8)$	"	$8 \times 8 = 64$
"	"	"	3 " $(2 \times 8) + (1 \times 8)$	"	$3 \times 8 = 24$
"	"	"	6 " $(2 \text{ korda } 3 \times 8)$	"	$6 \times 8 = 48$
"	"	"	7 " $(6 \times 8) + (1 \times 8)$	"	$7 \times 8 = 56$
"	"	"	9 " $(8 \times 8) + (1 \times 8)$	"	$9 \times 8 = 72$
"	"	"	5 " $(4 \times 8) + (1 \times 8)$	"	$5 \times 8 = 40$
"	"	"	10 " $(2 \text{ korda } 5 \times 8)$	"	$10 \times 8 = 80$

126. Kirjutuseraamatu lehekülje peale mahub 9 rida.

Mitu rida kirjutab	laps,	kes	1	lk.	kirjutab?	Seega	$1 \times 9 = 9$
"	"	"	"	"	2 " " $(9+9)$	"	$2 \times 9 = 18$
"	"	"	"	"	4 " " $(2 \text{ korda } 2 \times 9)$	"	$4 \times 9 = 36$
"	"	"	"	"	8 " " $(2 \text{ korda } 4 \times 9)$	"	$8 \times 9 = 72$
"	"	"	"	"	3 " " $(2 \times 9) + (1 \times 9)$	"	$3 \times 9 = 27$
"	"	"	"	"	6 " " $(2 \text{ korda } 3 \times 9)$	"	$6 \times 9 = 54$
"	"	"	"	"	7 " " $(6 \times 9) + (1 \times 9)$	"	$7 \times 9 = 63$
"	"	"	"	"	9 " " $(8 \times 9) + (1 \times 9)$	"	$9 \times 9 = 81$
"	"	"	"	"	5 " " $(4 \times 9) + (1 \times 9)$	"	$5 \times 9 = 45$
"	"	"	"	"	10 " " $(2 \text{ korda } 5 \times 9)$	"	$10 \times 9 = 90$

127*). $1 \times 10 = 128$, $2 \times 20 = 129$, $2 \times 21 = 130$, $4 \times 15 =$
 $2 \times 10 =$ $3 \times 20 =$ $4 \times 12 =$ $2 \times 35 =$
 $3 \times 10 =$ $2 \times 30 =$ $3 \times 31 =$ $5 \times 16 =$
 $4 \times 10 =$ $4 \times 20 =$ $2 \times 22 =$ $6 \times 15 =$
 $5 \times 10 =$ $3 \times 30 =$ $3 \times 23 =$ $5 \times 18 =$
 $6 \times 10 =$ $2 \times 50 =$ $3 \times 32 =$ $2 \times 45 =$
 $7 \times 10 =$ $5 \times 20 =$ $4 \times 25 =$
 $8 \times 10 =$ $2 \times 40 =$
 $9 \times 10 =$
 $10 \times 10 =$

Näitlik üheforra ühe tabel.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

Kui näituseks vaja on leida, kui palju 3 forda 7 on, ja jeda ka tõeks teha, siis loe esimesest, teisest ja kolmandast püstreaft ruundud kuni seitsmenda ristreani ära, — saad 21 ruutu. See arv seisab ka kolmanda püstrea ja 7 ristrea risttee peal.

*) Näita tikukimpude varal.

- 131.** Üks setwert on kolm waffa. Mitu waffa on 7 setwertis?
132. Ühes toobis on neli korterit. Mitu korterit on 6 toobis?
133. Mitu rubla on 9 wiierublalises?
134. Jüts sai emalt 6 kahkopikalist ja ühe wiiekopikalise ning pidi selle raha eest poest 8 naela soola tooma. Kui palju Jüts raha tagasi saab, kui soola nael 2 kopikat maksab?

4. Jagamine.

135.	Mitu paari on ühes tofinas?	Seega	12:2=6
136.	Mitu 3 kopikalist on ühes 15 kopikalises?		15:3=5
137.	Mitu 5 kopikalist on ühes 20 kopikalises?		20:5=4
138.	Mitu 5 kopikalist on ühes 25 kopikalises?		25:5=5
139.	Puudas on 40 naela. Mitu naela on pooles puudas?	40:2=20	
	Mitu naela on weerand puudas?	40:4=10	
140.	Aršinas on 15 wersofi. Kui palju on pooles aršinas?	16:2=8	
	Mitu wersofi on weerand aršinas?	16:4=4	
141.	Aršinas on 28 tolli. Kui palju tollisid on pooles?	28:2=14	
	Mitu tolli on weerand aršinas?	28:4=7	
142.	Naelas on 32 loodi. Mitu loodi on pooles?	32:2=16	
	Mitu loodi on weerand naelas?	32:4=8	
143.	Süld on 7 jalga. Mitu sülda saab 14 jalast?	14:7=2	
	Mitu sülda saab 21 jalast?	21:7=3	
	" " " 28 "	28:7=4	
144.	Rublas on 100 kopikat.		
	Mitu 2 kopikalist on rublas?	100:2=50	
	" 5 " " "	100:5=20	
	" 10 " " "	100:10=10	
	" 20 " " "	100:20=5	
	" 25 " " "	100:25=4	
	" 50 " " "	100:50=2	

Sisujuhataja.

Nr.	Pehefülg.
	Gesharjutused 3
	I. Kirjutamise ja Inge-
	mise õpetus.
	A. Väitjed tähed.
1—30 5—18
	B. Suured tähed.
31.	Uno kaitseb öde 19
32.	Ulo unenägu 19
33.	Õlli wõõrad 20
34.	Õue wälja, õue! 20
35.	Õõpif 21
36.	Õlmar ja Õllis 21
37.	Õõnise tammed 22
38.	Õõmpifikas 22
39.	Õärg ja sääst 23
40.	Pildiraamat 24
41.	Korratu olek 24
42.	Õts 25
43.	Õmblik 25
44.	Naima nukuke 26
45.	Mullikas ja wafikas 26
46.	Wähk 27
47.	See oli sulle õpetuseks! 27
48.	Pois ja sokukene 28
49.	Lapse süda 29
50.	Miks 29
51.	Bruno hõimul 30
52.	Õlga rõõm 30
53.	Gustaw ja Georg 31
54.	Detsember 31
55.	Kirjutatud tähtede ja La-
	dina ning Gooti trükitäh-
	tede wõrdlemine 32
56.	Kirja wahemärgid 33
57.	Numbrid 33
	D. Witmesugused luge-
	mise tüüdid.
58.	Lapse armjad 34
59.	Õma ja laps 34
60.	Õalli laul 34
61.	Õinda 35
62.	Õõmmiku palwe 35

Nr.	Pehefülg.
63.	Kuff ja kana 36
64.	Kukeke 36
65.	Head lapsed 36
66.	Hooletus ja äpardus 37
67.	Hahur oinas 37
68.	Juus oli wäike peremees 37
69.	Mhne koer 37
70.	Parastaja äpardus 38
71.	Pois ja koer 38
72.	Miifu ja Maafu 39
73.	Rahwalaul 39
74.	Helbe süda 39
75.	Minajään tupp õppima! 40
76.	Näpuimeja 40
77.	Miks Juku kirjutada ei
	jaanud 41
78.	Õhtu palwe 41
79.	Õõ rahu 42
80.	Õelmi tiri Salmele 42
81.	Pois ja liblik 43
82.	Waelalaps 43
83.	Mõistatused 44
84.	Mõale abiks 44
85.	Leitud nuga 45
86.	Wähme lingu lastema! 45
87.	Muri 45
88.	Metsjarikufjad 46
89.	Kuhu lähed, Kaalukene? 46
90.	Waiß pois 46
91.	Wäe peal 47
92.	Wahja leem 47
93.	Kurekesed 48
94.	Sügis 48
95.	Kuhu lillekesed jäänud? 49
96.	Õra üksi enese pealemõtte! 49
97.	Hobune 49
98.	Õma Juku 50
99.	Õebane ja sikk 51
100.	Õhtu päike 52
101.	Tedre pesa 52
102.	Pammas ja tall 52
103.	Pinnu pojad 53

Nr.	Pealkülg.	
104.	Talwe laul	53
105.	Wiisakas pois	53
106.	Kodu	54
107.	Sõnakuulmata Piisi	54
108.	Jõululaul	54
109.	Rahetordne jõulurõõm	55
110.	Ma ei taha waletada	56
111.	Tõõle!	56
112.	Rattamängijad	56
113.	Sukakuduja	57
114.	Kolm rohtu	57
115.	Karjaste rõõmulaul	58
116.	Lehm	58
117.	Maasikas	60
118.	Koer käib kohut	60
119.	Mõistatused	61
120.	Hallika wesi	61
121.	Wanemate sõna	62
122.	Kalewipoja lapselaul	62
123.	Rebane ja hunt	62
124.	Rotsukesed	64
125.	Nurijew kägu	65
126.	Pääsukesed	65
127.	Mis ma sest saan!	66
128.	Meie Jüts	68
129.	Täherublad	68
130.	Õnnesoow ema sündimise päewaks	69
131.	Wäike kewadelaul	69
132.	Kilplaste tarkus	69
133.	Were peal	70
134.	Tatar	70
135.	Karjapoisi laul	71
136.	Näff	72
137.	Kiisu laste õpetajaks	72
138.	Mu isamaa, mu õnn	73
139.	Kes on tjaar?	73
140.	Keisrilaul	74

II. Kodulaste usuõpetuse aabits.

A. Piibli lood, piibli salmid ja kiriku laulud.

1.	Maailma loomine	75
2.	Õfimesed inimesed	77
3.	Patulangemine	78

Nr.	Pealkülg.	
4.	Wenuputus	79
5.	Abraham	81
6.	Joosepi noorpõlw	82
7.	Wenmad müüwad Joosepi ära	83
8.	Joosepi orjapõlw	85
9.	Joosepi anupõlw	85
10.	Moosese sündimine	87
11.	Moosese kutsumine	88
12.	Wäljaminek Egiptusest	90
13.	Taawet ja Koljat	93
14.	Taawet ja Saalomon	95
15.	Jeesuse sündimine	96
16.	Targad Hommitumaalt	98
17.	Raheteistkümnne aastane Jeesus templis	99
18.	Jeesuse ristimine ja Jeesuse jüngrid	100
19.	Jeesus Kaana pulmas, Kapern. pealiku sulane	101
20.	Jeesus äratab Raini nooremehe surmuis üles	103
21.	Jeesus söödad wiistuhat meest	104
22.	Jeesus õnnistab lapsukefi	105
23.	Püha õhtusöömaaaja seadmine ja wõitlemine Ketsemane aias	106
24.	Jeesuse kannatamine	109
25.	Jeesus sureb risti peal	110
26.	Jeesuse ülestõusmine	111
27.	Jeesus läheb taewa	113
28.	Püha Waimu wäljavalamine ja õfimine ristitõgudus	114
B.	Meie püha ristiusu õpet. kolm õfimest peat.	116—122
D.	Laste palwed	122—124
III.	Kodulaste arwamise aabits.	
A.	Arwupiir 1—10	125—128
B.	Arwamine puhate kumnetega	128—130
D.	Arwupiir 1—100	130—136
Õija:	Kodulapse katsekäimise aruanne	137—138

Kluge ja Ströhm'i raamatukauplus

Tallinnas, Pühas uulitsas,

soovitab omaft suureft tagavarast

uusii laulu-raamatuid, jutlufe-raamatuid

ja

kooliraamatuid

Wene-, Gesti- ja Saksa-keeles.

Heäranis soovitame:

Wöhrmann, Wennad, öed — eluvalgust! Gesti rahwale juhatusets eluteel. Hind 25 kop.

— **Noored wennad, wõidelge!** Gesti noortele meestele juhatusets etuteel. Hind 25 kop.

— **Kallid kaasad, taunist rahu!** Gesti kaasadele juhatusets eluteel. Hind 25 kop.

Kallas, Tasaesed healed tormisel ajal. Hind 50 kop.

Punschel'i nelja healega foorali-noodi raamat, kenas köites hind 3 rbl. 60 kop.

Kiriku laulu-raamatu laulu wiisid. Hind 35 kop.

Lipp, Kodumaa kiriku ja hariduse lugu, I. jagu, hind 80 kop., II. ja III. jagu hind ä 40 kop.

Kentmann, Lutheruse wäikene katekismus seletustega. Hind 20 kop.

Malm, Praost K., Meie kuulutame Kristust. uus jutlufe raamat. Hind 1 rbl. 90 kop., naha sisse köidetud 2 rbl. 25 kop.

Katekismuse jutlufed. 434 lehekülge, köwaste köidetud. 1 rbl. 80 kop.

Häselblatt, Praost, Wäikesed asjad, mis ristihimejele tarwis on teada ja pidada. Hind 18 kop.

Kalligraphia eeskirjad, 90 lehte. Hind 30 kop.

50 Piibli pilti wanast ja uuest Testamendist, peenikeste wärwidega trükitud. Hind 1 rbl.

Meier ja Mägi. Kehkenda mise raamat rahwakoollidele I. jagu. Arwud 1 kuni 100. Hind köidetult 30 kop.

II. jagu 1 kuni 1000000. Hind köidetult 30 kop.

G. F. Rinne, Saaja kodumaast. Nende kinnitufese, tes wöderal maal kodust kofta igatsewad ja kodupeki taewas nõuawad, heäranis nekrutidele soowitada. Hind köidetult 70 kop.

K. von zur Mühlen, Apostli Pauluse raamat Gewejuje rahwale kirjutatud. Hind köidetult 35 kop.

Soowitatawad lasteraamatud:

Antropoff, K. von, Spelteri pildid Hev lugudega. Hind 35 kop.

Bergmann, J., Lasteleht. Postimehe hinnata kaasarae. Iga anne 30 kop.

Blumberg, G., Juhataja kodu- ning isamaa tundumisele. Hind 25 kop.

Kunder, Joh., Lood lastele. 2 annet ä 10 kop.

— Wäikene looduje õpetus. Hind 36 kop.

Linn, J., Laste mängu-tuba. Hind 15 kop.

Bloomppuu, J., Laste maailm. Hind 80 kop.

Edgel, J., Laste mängu-aed. Hind 15 kop.

Unstalu, T., Laste Kalewipoeg. Hind 30 kop.

Elken, J., Kodudppijate lugemise raamat. Hind 20 kop.

— Laste lõbumängud. Hind 15 kop.

Meie laulud, Ewangel. Lutheruse usu koguduje lastele. Korjanud K. von G. Hind 10 kop., köidetult 15 kop., noodidega 35 kop.

Maštaraamat Ewangel. Lutheruse usu lastele. Wäljaannud K. von G. Hulga piltidega kaunistatud. 1900, 1901 ja 1902. Hind ä 10 kop.

Lipp, M., Laste lõbu. I. anne 25 kop. II. anne 15 kop.

Kõik „Kristliku rahwakirjanduse agenturi“ kuluga trükitud raamatud on meist ükfikult ja hulga wiisi saada.

— Jällemüüjatele head protfendid. —